

صلاحیت
Salahiyat
सलाहीयत

وادھا اکّ انوسوچت جاتی بھائی چارا ہے جو 1960 دے دباکے دے ادھ وچّ پاکستان دے سندھ صوبے توں بھارت وچّ پرواس کیتا سی۔ اوہناں دا پرمپراگت کم لکڑ دا شلیکاری ہے جس وچّ رنگ اتے لکھی پالش ہے۔ میرے کول اکّ شیطان دے دماغ نوں دیکھدے ہوئے، اوہناں دی نازک ستھتی نے مینوں ترنت سیئیے (ناگرکتا سودھ قانون) بارے سوچن لئی مجبور کر دتا اتے کی ایہہ اوہناں دی کسے وی طرحاں مدد کر سکدا ہے؟ اوہناں نے سیئیے بارے کجھ نہیں سنیا سی۔ اوہ ہن اپنے آپ نوں بھارتی مندے ہن، پر کیہا کہ پاکستان وچّ اوہناں دی حالت شاید بہتر سی کیونکہ بھارت وچّ ستھانک بھائی چارا اوہناں نوں سماج وچّ جوڑن دی ضرورت بارے گھٹّ پرواہ نہیں کر سکدا سی، جدوں کہ اوہناں دے قبیلے اتے عورتاں دی اکّ وڈی گنتی اجے وی سی۔ پاکستان۔

فوٹو شٹتا اتے پرو۔ ڈاکٹر۔ وکاس باجپائی، جواہر لال یونیورسٹی دوارا لکھی گئی))

سورگی منوبر لال بھائی نون سمريت

منوبر لال بھائی پتر ميله رام بھائی اتے عطر کور واسی نمبر-4 گورو نانکپرا گجراں والہ (بن پاکستان وچ) اک مضبوط بنتر والا، لمبا اتے اک چنگا گانک سی۔ سلوار قمیض دے عام پہراوے وچ اسدی سیر نے اس دے علاقے دے سجنان نوں ڈرا دتا۔ اوہ اپنے پتا دی چھیتی موت دے کارن لٹیرے دے کاروبار وچ ودھیرے سی اتے اسدی ماں اک نیک، رب دا بھے رکھن والی عورت سی۔ ونڈ دے سمیں، اوہ گجراں والہ وچ رہے اتے جدوں پریوار نوں اس علاقے وچ رہنا اوکھا محسوس ہویا تاں اوہ پرواس کر گئے۔ اوہ بھارت جان والی ریلگڈی پھڑن لئی لاہور چلے گئے۔ اس دی حملہ آور شخصیت نے ثابت کر دتا کہ اوہ اپنی ماں اتے پریوار دیاں عورتاں نوں بھیت-بھڑکے والی ریلگڈی توں باہر کڈھن وچ کامیاب کیوں ہویا۔ اوہ اپنا مضبوط اتے حملہ آور سی کہ اک وار گئے دے کٹے ہوئے ٹکڑے ویچن والے اک دکان دار٪ نے کجھ اجیبا کیہا جو اسنوں پسند نہیں سی، اسنے کارٹ وچوں اپنا وڈا چاقو لیا اتے اسنوں ماریا۔ اسدا خون وگنا شروع ہو گیا اتے اوہ خون نال بھری پہراوے نوں نویں کپڑے وچ بدلن لئی گھر واپس پرتیا۔ اوہ پھر اسے جگہ گیا اتے کجھ نہیں ہویا۔ پولیس والے نے آکے اپنے وڈے چاقو نال سٹریٹ وکریتا نوں مارن دی کوشش بارے شکایت کیتی اتے اسدی ماں نے کیہا "اس نوں بار دے پچھے رکھو"۔ پولیس والے نے کیہا کہ اسیں اپنے افسر SHO (گجراں والہ تھانے دے سنت رام بھائی تھانیدار) دا ستکار کردے ہاں۔ اوہ سدھانتاں والا آدمی سی پر اک تھوڑھے سبھاء والا آدمی سی اوہ ہائیپرمرسکلین نہیں سی، پر بہادری اتے نیک سی۔ منوبر لال بھائی دے پتا بی۔ اے سن اتے اسدا چھوٹا بھرا بی۔ اے۔ وچ گورو نانک خالصہ کالج (موجودہ سمیں وچ اسلامیہ سرکاری کالج وجوں جانیا جاندا ہے) دے پنجاب یونیورسٹی دے ودیارتھی سن۔ اوہناں دے پریوار دا علاقے وچ بہت ستکار ہے۔ اس دے دادا پولیس وچ تھانیدار (ایسٹیچو) سن اتے اوہناں نے سنت رام (ایسٹیچو) دے پوتے دا فائدہ اٹھایا۔ پولیس والیاں نوں اس دے دادا جی دا ستکار سی اتے اسنے کدے وی اس دے خلاف کیس درج نہیں کیتا۔ اوہناں پینپراں نے اس نوں وگاڑ دتا اتے اوہ اچ سکھیا لئی پڑھائی نہ کر سکيا۔

اوہ دلوں اک جیم سی اتے اسنے کدے وی اپنے بچیاں اتے اپنے دوجے بھرا دی بھین دے بچیاں وچ فرق نہیں کیتا۔ اوہ اپنے پریوار پرتی وفادار سی۔ اوہ اک چنگا چترکار سی اتے اپنی کمائی لئی ینتراں دے اک سٹوڈیو وچ کم کردا سی۔ اک وار پرسدھ گانک کے۔ ایل۔ سہگل لاہور وچ اک جنٹک پروگرام وچ دیر نال سی اتے پر بندھک نے، اسدی گانکی دی پرتبھا توں جانو بندے ہوئے، اسنوں

بہنتی کیتی کہ اوہ پرسدھ گائک دے آگمن تک پریشان لوکاں نوں شامل کردے رہن۔ اوہ چھوٹے کے۔ ایل۔ سہگل۔ دلی، بھارت وچّ اسدی پرسدھی جاری رہی اوہ سنیما دا شوقین سی پر اس دے چہرے 'تے چکنپوکس دا نشان سی جس نے اسنوں فلماں وچّ جان دی اجازت نہیں دتی۔ اسدا ویاہ دسکا سیالکوٹ دی وملا نال ہویا سی اتے اوہ دلوں اکت چنگی دیکھ بھال کرن والی اتے سنویدنشیل عورت سی حالانکہ اس کول رسمی سکھیا نہیں سی اوہ سماجک سبندھاں وچّ ماہر سی۔ کوئی وی اس بارے شکایت نہیں کر سکدا کیونکہ جدوں میں اس نوں ملن گیا تاں اوہ صحیح ڈھنگ نال حاضر نہیں ہوئی۔ اوہ سالان توں منجے 'تے پئی سی اتے اسدا پتی مذاق وچّ کہندا سی "میں تنو جینا پل دا پیا عنہ مے منز رکھ دا گھاٹ گھاٹ ددھ تیری" میں کس طریقے نال دیکھ بھال کر رہی ہاں جیکر میں اکت مجھ رکھی ہندی تاں مینوں اس نال ہر روز فائدہ ہندا۔ دو وار ددھ) اوہ اپنے ہاسے نال وی جواب دیندی ہے۔ ونڈ توں بعد اوکھے سمیاں وچّ وی اس دے گھر دا ایہو ماحول سی۔

آزادی

کیوں بنی نہالیا آزادی نہیں دیکھی،
نہ بنی بھراوا نہ کھادھی نہ دیکھی۔
میں جگو توں سنیا امبالے کھڑی سی،
بڑی بھیڑ اس دے دوآلے کھڑی سی۔

آنی نوں تاں بھاویں تیا سال بیتا،
اسیں تاں اجے تک درشن نہیں کیتا۔
دلی 'چ آوندی ہے سردی دی رتے،
تے ہاڑاں 'چ ربندی پہاڑاں دے اتے۔

غریباں نال لگدی لڑی ہوئی آ خبرے،
امیراں دے ہتھیں چڑھی ہوئی آ خبرے۔
اخباراں 'چ پڑھیا جروانی جہی اے،
کوئی سوہنی تاں نہیں ایویں کانی جہی اے۔

منے جے اوہ کہنا اسیں وی منگائیے،
چھناں تے ڈھاریاں 'چ بھنجے سوائیے۔
پر اپنا پتہ نہیں کی کھاندی بندی اے،
کھڑی چیز توں دل چراندی بندی اے۔

شملے تاں اوس اگے آندے بندے نے،
بنی ساڈی تاں کھرلی 'چ ٹانڈے بندے نے۔

گرداس رام عالم

گرداس رام عالم (29 اکتوبر 1912 - 27 ستمبر 1989) لوک کوی بن۔ اوہناں نے پینڈو جیون وچ دلت ورگ دے انویہواں نوں لوک بولی وچ پیش کیتا ہے۔ اوہناں دا جنم پنڈ بندا، ضلع جالندھر (پنجاب) وچ ماتا جیونی تے پتا سری رام دے گھر بویا۔ اوہناں نوں رسمی پڑھائی دا موقع نہ مل سکیا۔ پھر وی اوہناں نے اپنے شوق صدقہ اپنے دوستان کولوں بی چنگا سوہنا پڑھنا لکھنا سکھ لیا۔ اوہناں دیاں رچناواں ہن: میں مر گیا، الے پھٹ، اڈدیاں دھوڑاں، اپنا آپ اتے عالم کاو (سمپورن کویتا) |

- 1 8.....:.....! میرا پنجاب: سوال کبھی جواب نہیں ہوتے!
کلدیپ کمار
2. 15.....:.....: ماحول کہاں سے شروع ہوتا ہے:
ڈاکٹر بریندر کور
3. 27.....:.....: توازن قائم کریں:
ڈاکٹر بریندر کور
4. 36IK-OANKAR (ੴ): گرو نانک کا اتحاد کا تصور عالمی مذاہب کے تنوع میں بذریعہ:
ڈاکٹر ہر دیو سنگھ ورک
ورثہ:
5. 58.....:.....: پنجاب کا ورثہ:
پرفارمنگ آرٹس میں تعاون کرنے والا: تھیٹر سنگر:
6. 59.....:.....: پنجابی کی افزودگی کے لیے غیر ملکی شراکت:
7.60.....:.....: انسانیت کا مرکزی کردار:
8. 61.....:.....: مہینے کا لفظ:
9. 66.....:.....: پنجابی ڈگڈے ڈھینڈے بول:
10.67.....:.....: گوجرانوالہ بنانے میں عظیم لوگ:
11. 68.....:.....: مہینے کی شخصیت:
12. 70.....:.....: پنجاب کا نامور خاندان:
13. 75.....:.....: خزانے کا کاروبار:
14. 77.....:.....: تاریخی خبروں کا خزانہ:
15. 78.....:.....: کتاب کا جائزہ:
16. 79.....:.....: نئی کتاب:
17. 82.....:.....: پروگرام اور تقریبات:
18. 84.....:.....:

کلدیپ کمار

BA, LL.B, CAIIB

ادھنین دا کھیتیر: پراچین بھارتی اتہاس، بھارت دے دھرماں دا اتہاس

اتہاس اتے دھرم بارے لگبھگ 15 کتاباں لکھیاں۔

بھارت دیاں ساریاں 3 سبھ توں پرانیاں کتاباں دا بندی اتے پنجابی وچ انوواد کیتا گیا: میگاستھینیز
دی انڈکا، سمراٹ اسوکا اتے ملند پنو (راجا ملند دے سوال)

میرا پنجاب: سوال ہی سوال، جواب کوئی نہیں!

کلدیپ کمار

لیکھ دے ٹائٹل دا جواب دین توں پہلاں اس دا پچھو کڑ دس دندا ہاں۔ میں پنجاب دا جم-پل ہاں۔ آزادی توں دو ک دباکے پہلاں میرے دادا نے راجستھان توں بھکھے مردے ہوئے پنجاب وچ آ کے شرن لئی سی۔ خیر جدوں میرا جنم ہویا ساڈے گھرے چار مجھان اتے کنک دیاں بوریاں دی دھانگ لگی بندی سی۔ بھکھے مردے پریوار نوں بابے نانک دی دھرتی نے مالومال کر دتا سی۔ جویں جویں عمر ودهدی گئی، میرے سامھنے دو سنسکرتیاں کھڑیاں ہو گئیاں۔ گھر اتے پریوار وچ پورا راجستھانی ماحول سی پر گھر توں باہر جانڈے ہی پنجابی ماحول بندا سی۔ گدھا بھنگڑا چنگے لگدے سی پر گھر وچ کوئی کم ہووے اوہی راجستھانی ناچ گانا بندا سی۔ مندر اسیں جانڈے نہیں سی کیونکہ ساڈا پریوار بھیروں اتے اپنے ہی پیر نوں مندا سی۔ گورو گرنتھ صاحب دی سواری مل جاوے تاں سر ڈھک کے ہتھ جوڑ لیندے سی پر کدے گردوارے جان دا خیال ہی نہیں آیا۔ ہاں، میری ماں ہمیشہ کوئی کم ہووے اپنے پیر دے نال “نانک شاہ” نوں وی فریاد لا دیندی سی۔

پڑھائی کردے ہوئے بینک وچ افسر بھرتی ہو گیا اتے ٹریننگ توں بعد اک پنڈ وچ پوسٹنگ ہو گئی۔ پنجاب وچ ادوں ماحول خراب سی۔ سو نت سفر کرن دی بجائے پنڈ وچ ہی گھر کرائے تے لے کے رہائش کر لئی۔ زندگی وچ پہلی وار اصلی پنجابی سبھیچار نال آمنے-سامنے دی ملاقات ہوئی۔ پہلی وار پنڈ چ ویاہ دیکھے، جاگو دیکھی، بھائی چارا دیکھیا، اک دوجے نوں نینواں دکھاؤن اتے مچھاں نوں وٹ چڑھاؤندے سردار دیکھے۔ پنجاب وچ پیدا ہون دا فخر ہویا۔ ایہہ سبھ پنجاب وچ 80 دے دباکے وچ خون-کھرابے دے دوران دیکھیا۔ اک دن “کھاڑک” بنے دو منڈیاں نے میرا سکوٹر کھوہ لیا۔ میں اپنی بدلی پنجاب توں باہر یوپی دی کروا لئی۔

ہو سکدا ہے کسے نوں میرے بول پسند نہ آؤن پر میں بیجھجھک کہہ رہا ہاں کہ میں جنت چھڈ کے نرکاں وچ بدلی کروا لئی سی۔ پنجاب وچ تاں صرف کھاڑکواں دا ڈر سی اتے اوہ وی بک وچ گولی مارن والے سن! اتھے تاں ہر کوئی پٹھ وچ چھرا مارن لئی تیار بیٹھا سی۔ چھوٹے چھوٹے بچے وی سکول وچ آلو لے کے آجانڈے سن۔ آلو دا مطلب آلو ورگا دیسی بمب جان ہتھگولا!! میرا بیٹا ادوں ستویں چ پڑھدا سی؛ اس دے سکول وچ دو وار اجہیاں وارداتاں ہو گئیاں کہ دو منڈے لڑ پئے اتے اک نے آلو چلا دتا۔ سکول وچ چھٹی ہو گئی۔ سنی گلی جان سنی سڑک اتے لٹیریاں دا ملنا عام ہی گل

سی۔ گلی وچ کرسی ڈاہ کے بیٹھا بندہ جیکر پانی پین اندر چلا جاوے تاں اپنے چر نوں کرسی غائب ہو جاندی سی۔ میں پنجاب توں گیا سی جتھے اجیہا ماحول کدے دیکھیا تاں کی سنیا وی نہیں سی۔ دو سال بعد ہی میں پنجاب واپس پرت آیا۔ ادوں میرے جہن وچ ایہہ گلّ آئی کہ پنجابی اتے باقی بھارتیاں وچ ایسا فرق کیوں ہے؟ اتے جدوں اس سوال دا جواب لبھنا شروع کیتا تاں اگے سوالاں دا پہاڑ ہی کھڑا ہو گیا! کجھک دی گلّ کر لیندے ہاں:

سانجھا چلھا: سن 88 دے نیڑے تیڑے ایہہ سیرنل دوردرشن تے آوندا بندا سی۔ یوپی دی برانچ وچ میری اکثر سٹاف نال بحث ہو جاندی سی، اوہ کہندے سن کہ اجیہا ہو ہی نہیں سکدا کہ دو اڈّ اڈّ پریواراں دا اکّ سانجھا چلھا ہووے! تندور شبد توں وی اوہ واقف نہیں سن۔ میں کہندا سی کہ ساڈے محلے وچ اکّ دے گھر تندور بھکھدا ہے اتے پوری گلی دیاں زنانیاں اس تے اپنیاں روٹیاں سیک لیں جاندیاں ہن! اوہناں دا کہنا اتے مننا سی کہ رسوئی دا چلھا کدے وی سانجھا ہو ہی نہیں سکدا! پنجاب دی جس وی برانچ وچ میں رہا، بابروں آون والے سارے کرمچاری اپنا لنچ لے کے آوندے سن اتے لنچ ٹائم وچ سبھ دے ڈبے اکو میز تے کھل جاندے سن، اخبار اپر روٹیاں دا ڈھیر لایا جاندا سی اتے سبزی دے ڈبے وی اتھے ہی رکھ لئے جاندے سن۔ کسے نوں پتہ ہی نہیں بندا سی کہ کس دی روٹی کون کھا گیا ہے۔ ایہہ میرا پنجاب سی! پنجاب چھٹے 40 سال ہو گئے، شاید اج وی اجیہا ہی بندا ہووے گا۔ یوپی وچ کوئی کرمچاری اپنے ساتھی نال بیٹھ کے روٹی نہیں کھاندا بھاویں اوہ اکّ ذات دے ہون!! اتھے اجیہا کدے نہیں ہویا کہ اکّ نے دوجے دی سبزی ٹیسٹ وی کیتی ہووے!!

لنگر: سانجھے چلھے دی بحث دے نال میں اوہناں نوں دسیا کہ پنجاب وچ لنگر لایا جاندا ہے۔ میں مکتسر، چ پیدا ہویا سی اتے اتھوں ہی یوپی گیا سی۔ ساڈے شہر ہر سال ماگھی دا میلہ لگدا سی جس وچ شہر بھر وچ تھان تھان اتے لنگر لایا جاندا سی۔ لنگر لاؤن والے لوکاں نوں ہتھ جوڑ کے لنگر چھکن لئی بلاوندے سن۔ گرپرہ ویلے تاں پنڈاں وچ تھان تھان تے سڑک روک کے پوری بس نوں کڑاہ پرساد ونڈیا جاندا سی۔ پورے سٹاف وچ اکّ وی بندہ نہیں منیا کہ کوئی کسے نوں مفت وچ روٹی کھوا سکدا ہے!! اتے جدوں میں کیہا کہ گوردواریاں وچ تاں لنگر ہر روز لگدا ہے تاں اوہناں مینوں گپی ہی قرار دے دتا۔ ادوں اتے ہن وی سوچدا ہاں: کی سانجھ ہے ساڈی اوہناں نال؟ اوہ لنگر دی مریدا نہیں جاندے اس نوں مفت دا کھانا دسدے ہن!!

بھائی گھنیا جی : شاید دنیا دے اتھاس وچ ریڈ-کراس ورگی سنستھا دے بانی بھائی گھنیا جی ہی سن جیہناں نے ہر زخمی دی سیوا کیتی بھاویں اوہ کسے مذہب کسے ذات، دشمن جاں دوست پکھی ہووے۔ ایہہ دھرم ہر پنجابی دا ورثہ سی۔ پنجاب وچ بینک جاندے ہوئے اکّ پنڈت توں باہر میرے سکوتر

اگے کتا آ گیا۔ میں سر پر نے سڑک تے ڈنگیا تے بے ہوش ہو گیا۔ کھیت وچ کم کردے لوکاں نے مینوں چکیا، منجے تے لٹایا، پنڈ دے ڈاکٹر نوں بلایا، مینو ٹیکا وغیرہ لوایا اتے 12-13 کلومیٹر دور بندہ بھیج کے بینک وچ میرے ایکسیڈینٹ دی خبر دتی۔ ہوش آؤن تے میں گھر آ گیا۔ پنج ست دن بعد ٹھیک ہو کے اسیں کجھ بندے اس پنڈ اوہناں دا شکریہ ادا کرن گئے تاں اوہ بولے ایہہ تاں اپنا فرض بندا سی۔ کلہ نوں ساڈے نال وی اجیہا ہو جاوے تاں تہاڈے ورگے سانوں بچالین گے۔ ایہہ ساڈا ورثہ بے جس دا حصہ پنجاب وچ جنم لے کے میں وی بن گیا سی۔

اک دن یوپی وچ رہندے اک خبر چھپی کہ رات بائیپاس کول سکوٹر تے جاندے میاں بیوی دا کسے ہور گڈی نال ایکسیڈینٹ ہو گیا۔ لوک آئے اتے اوہناں دا سمان اتے گہنے لاه کے لے گئے! میں اپنے کیشیئر نوں کیہا دیکھو کنے نیچ بندے سن، لاشاں دے گہنے بی لاه کے لے گئے۔ اس بندے نے جو جواب دتا اوہ بول اج وی میرے کناں وچ گونجدے رہندے بن: اس میں نیچتا کاہے کی؟ میں وہاں ہوتا تو میں بھی یہی کرتا!!

سوال اٹھدا ہے: اس میں پنجابی ایہناں لوکاں نال کیوں رہ رہے ہاں؟ ساڈے ایہناں نال کوئی سانجھ ہی نہیں ہے پھیر اسیں اک دیش دے واسی کوں اتے کیوں ہاں؟ پر جواب کوئی نہیں!

آزادی اتے ونڈ: ”پنجاب“ شبد سردار خشونت سنگھ مطابق سبھ توں پہلاں بودھ سابت وچ ورتیا گیا سی۔ ایہہ بھارت (جمبودیپ) دی سبھ توں پہلی بھاشا پال دا شبد ہے۔ میں اک دن اینوے ہی بیٹھے ہوئے پنجابی اتے پال دے اکو جہے شبد بھالنے شروع کیتے اتے میں حیران رہ گیا جدوں 50-60 شبد اجیہے لبھ گئے جہڑے بدھ توں لے کے ہن تک جیوں دے تیوں پنجابی وچ موجود ہن۔ خیر اج دا وشا ایہہ نہیں ہے۔ سو میں پنجاب دے اتہاس دی گل کردا ہاں۔ کدے بودھ بھارت (جمبودیپ) ویلے پنجاب دی سرحد افغانستان ایران تک اتے ادھر آگرے تک جا لگدی سی۔ اج پنجاب اپنا ک رہ گیا ہے کہ گامے ورگا بھلوان اک سرے تے کھڑ کے اٹ مارے تاں اوہ پنجاب دے دوجے سرے تے جا ڈگے!!

خیر میں کوئی اتہاسکار تاں ہاں نہیں پر اپنا ک تاں جاندا ہاں کہ کسے ہور دیش جاں صوبے دے اپنے ٹوٹے نہیں ہوئے جنے پنجاب دے کیتے گئے ہن! زیادہ دور تاں نہیں جاندا 1947 دی ہی گل کر لوو! پاکستان بناؤندے ہوئے کھڑے کھڑے صوبے دی ونڈ ہوئی؟ پاک نال کشمیر، پنجاب، راجستھان اتے گجرات دے صوبے لگدے سن! ایہناں وچوں صرف پنجاب دے ٹوٹے کیتے گئے! ہر لحاظ نال صرف پنجاب سبھ توں وکست ایریا سی۔ اس وچوں وی جہڑا سبھ توں قیمتی ایریا سی اوہ پاک نوں دے دتا گیا! لاہور، ننکانہ صاحب، تکشلا سبھ ادھر دے دتے گئے! کیوں؟ پر گجرات دا بنجر

اتے نکارا رن-کچھ دا علاقہ وی نہیں ونڈیا گیا! کشمیر توں لے کے صورت تک دے ایریئے دی ونڈ
 ہوئی پر خون صرف پنجاب دا ہی ڈلیا؟ کیوں اکٹھے ہیر گاؤن والے شیر خان اتے شیر سنگھ آپس
 وچ لڑے؟ میں نامانا جیہا لکھاری ہاں۔ میرے وسّ دی گلّ نہیں کہ ایہناں لہو بھجے سوالاں دا جواب
 بھال سکاں! بس بی بی امرتا پریتم دے بول کناں وچ گونج پیندے ہن: اکّ روئی سی دھی پنجاب دی
 ... وارث شاہ کتے قبراں وچوں بول!

چٹا: میں سردار ہر دیو سنگھ ورک ورگا کوئی گھوگھ کرن والا analyst تاں ہاں نہیں، بس اینویں
 ہی سوال دماغ وچ اٹھدے رہندے ہن۔ کی کارن ہے کہ صرف پنجاب دے نوجوان ہی چٹے دے شکار
 کیتے گئے؟ اس دے نال لگدے راجستھان اتے ہریانہ وچ چٹے دا اکّ وی کیس نہیں ہویا؛ کیوں؟
 پنجاب دے نوجوان ہی اس دے ٹارگیٹ کیوں بنے جاں بنائے گئے؟ پنجابیاں نال ہی کسے نے ویر
 کیوں کڈھیا؟ پنجاب توں اڈّ ہونے ہریانہ دے نوجوان اولمپک وچ گئے اتے پنجاب دے نوجوان چٹے
 دے اڈے وچ! کیوں؟ ذرا سوچو اجیہا کیوں ہویا۔ اس دا ذمہ وار کون ہے؟

کینسر: جدوں پنجاب دے ٹوٹے کر کے ہریانہ بنایا گیا، پنجاب کنک اتے کپاہ دا کیندر سی۔ پھیر
 سکیم بنی اتے تھان تھان تے جھونا لگن لگیا۔ اینی ریہ اتے سپرے کیتی گئی کہ اج پنجاب دا پورا
 پانی زہر بن گیا ہے۔ بہتے گھراں وچ کینسر دے مریض ہو گئے ہن۔ میرے اپنے پریوار دے چار جی
 ایہہ پانی پی کے کینسر دے ہتھے چڑھے ہن! پتہ نہیں میں ہی دماغ خراب کر رکھیا ہے جاں شاید
 کوئی بور وی اجیہا سوچدا ہے کہ صرف پنجاب دا پانی ہی اینا جہریلا کیوں ہو گیا؟ کپاہ کنک اتے
 جھونا تاں ہریانے وچ وی بیجیا جاندا ہے، یوپی وچ وی بیجیا جاندا ہے۔ اتھوں دا پانی خراب کیوں
 نہیں ہویا؟

دھارمک کٹڑتا: جمن توں لے کے 32 سالوں دی عمر تک میں پنجاب وچ رہا۔ کيسدھاری اتے مونے
 سارے بی دوست ہندے سی اتے گرواں دیوتیاں ہر طرحاں دے لوکاں بارے مذاق کرنا جاں کمینٹ
 کرن لگیاں کدے سوچنا ہی نہیں پیدا سی کہ کی بولینے کی نہیں۔ کاليج دے سٹیج توں ڈبیٹ دوران
 منڈے کڑیاں بابے نانک کبیر اتے دیوی دیوتیاں آدی دے بیجھجھک میم بنا دیندے سن پر ہن تاں
 گڈی بس وچ بیٹھے ہونے تان سوچ سمجھ کے بولنا پیندا ہے۔ بے ادبی دے نال تے کنیاں جاناں
 گنیاں، پڑھ کے دکھ ہندا ہے۔ اجیہا کیوں ہویا؟ پروبت ہووے جاں سیوادار اوہ ساڈے سر اتے سوار
 کیوں ہو گیا؟ اسیں پنجابی طالبان کدے وی نہیں ہندے سی! ہن کیوں ہندے جا رہے ہاں؟

ایہہ سبھ کون کر رہا ہے؟ بہت سال پہلاں شاید ستر دے دباکے وچ اکّ بہت ذہین پترکار نے اس دا
 خلاصہ کیتا سی کہ پنجاب دا کی حشر ہووے گا۔ میں اس دی لکھت پڑھی۔ میں کیہا اس مدراسی نوں

کی پتہ پنجاب اتے پنجابی کی بندے بن۔ پر اس دا ہر لفظ صحیح ثابت ہو رہا ہے۔ اپر جو کجھ وی میں لکھیا اس دی لکھت وچّ اس نے ادھی صدی پہلاں ہی دس دتا سی۔ اس دی لکھت توں بن ڈر لگدا ہے۔ بن کجھ ہی سالوں وچّ یوپی بہار اتے پنجاب اکو جہے ہو جانگے۔ اج پنجاب آمدن دے حساب نال پہلی پوزیشن توں کھسک کے پنجویں جاں چھیویں پوزیشن تے آ گیا ہے۔ چٹے دے عادی بنے پنجابی نوجوان یوپی وانگ لٹّ کھوہ کرن لگ پئے بن۔ شاید ایہہ وی ہو جاوے کہ بن کوئی کلدیپ زخمی ہو جاوے تاں لوک اس دے کپڑے ہی لاه کے لے جان!!

کی کوئی اس دا حل کر سکدا ہے؟ لیڈراں توں کوئی جھاک نہ رکھیو۔ پارٹی کوئی ہووے سبھ اکو کھدان دی مٹی توں بنے ہوئے بن۔ کرسی خاطر اوہ کجھ وی ویچ سکدے بن! پنجاب نوں وی اتے پنجابیت نوں وی!! کون بچاؤ اپنے پنجاب نوں؟ میرے کول جواب نہیں ہے!! بس اپنا ہی کہہ سکدا ہاں: ہے! نانک شاہ مہر کریں!!

بیریندر کور نے ڈاکٹر

ڈاکٹر. بیریندر کور دا پنجاب یونیورسٹی، چنڈی گڑھ توں جیو-وگیان وچ ماسٹرز اے ڈاکٹریٹ دے نال جیو وگیان وچ شاندار اکادمک ریکارڈ ہے۔ اسنے جنوری 1991 توں مارچ 2004 تک سری گورو گوبند سنگھ کالج، چنڈی گڑھ وچ اک سینئر لکچرار وجوں سیوا نبھائی۔ اسنے دو کتاباں لکھیاں:

ہیل وال! [ISBN 81- 85815-06-2] اے سکھ پچھان بارے [ISBN 81-7205-245-5] اسنے UNESCO اے Tudor Rose, UK دے سانجھے پرکاشناں وچ تن لیکھ پرکاشت کیتے، جو سنیکت راشٹر دے ٹکاؤ وکاس دے ٹیچیاں نوں سمپریت بن۔ بیریندر اک سماجک کارکن ہے اے اپنے اگھے پتا، ڈاکٹر: کھڑک سنگھ، انسٹیٹیوٹ آف سکھ سٹڈیز (IOSS)، چنڈی گڑھ دے سنسٹھاپک، IOSS اے انٹرنیشنل سکھ کنپہیڈریشن (ISC) دی کارجکاری کمیٹی ممبر وجوں وراثت نوں سمبھالدا ہے؛ اے

گورو گوبند سنگھ کالج فار وومین دی سکھ ایجوکیشنل سوسائٹی (ایسٹینیس)، اے ستھانک پرہندھکی کمیٹی (ایلنیمسی) دے ممبر وجوں۔

جتھے واتاورن شروع بندا ہے

بیرنندر کور ورک نے

منکھ نے اجوکی صدی دوران اپنی بدھی نال اوشواشیوگ ترقی کیتی ہے۔ کھوجاں اتے کاڈھاں نے سانوں حیران کر دتا ہے اتے بہت سارے معاملیاں وچ بہتر جیون لئی یوگدان پایا ہے۔ بدقسمتی نال، کتے نہ کتے، اوہ اپنیاں کجھ گتیودھیاں دے لمبے سمیں دے پرہاواں دا اندازہ لگاؤن وچ اسپہل ربا، جو اسنے تھوڑھے سمیں دے لاپہاں لئی کیتیاں۔

ایہہ سچ ہے کہ اج منکھ نوں جہڑیاں گمبھیر سمسیاواں دا ساہنا کرنا پے ربا ہے، جویں کہ واتاورن پردوشن، تیزابی مینہ، اوزون دی کمی، گرینہاؤس پرہاؤ، کینسر اتے ہور بہت سارے صحت خطرے، آدی، قدرت نال چھیڑچھاڑ اتے ودھیکی دے نتیجے بن۔ ہن تاں کھنچ اتے ہور قدرتی سومے وی ختم ہو رہے ہن۔ ودھ جن سنکھیا اتے بہت زیادہ ادیوگیکن نے واتاورن نوں اکے چنتا جنک ڈگری تک وگاڑ دتا ہے، جو کہ اس گریہہ 'تے جیون لئی خطرہ پیدا کریگا جدوں تک ہور نقصان دی جانچ کرن لئی سخت اپاء نہیں کیتے جاندے ہن۔

ورلڈ رسورس انسٹیٹیوٹ دی جیسکا میتھیوز کہندی ہے، "اسیں گریہہ دے میٹابولزم نوں اجیہے طریقیاں نال بدل کے اس گڑبڑ وچ آئے ہاں جو اسیں نہیں سمجھے اتے نہ ہی ارادہ رکھدے ہاں،" ٹیکنالوجیکل پھکس تہانوں گھما سکدے ہن اتے کٹ سکدے ہن۔ پر، ایہہ اکے سبق ہے جو منکھ نوں سکھن وچ مشکل آوندی ہے اتے تکنالوجی دی جادو دی چھڑی وچ وشواس کردا ہے۔ ہن، اوہ جیو۔ انجینیئرنگ دوارا گرینہاؤس پرہاؤ اتے اوزون دی کمی نال نجٹھن دی کوشش کر ربا ہے، اکے گھاتک قیمت 'تے۔

گرینہاؤس گیسوں لئی کجھ پرستاو ہن:

اسمان نوں پار کرن لئی بوئنگ 747 دا اکے بیڑا، سورج دی روشنی نوں روکدا ہویا، گھٹ * سٹریٹوسپہینر وچ دھوڑ چھڈدا ہے؛

سٹریٹوسپہینر وچ دھوڑ سٹن لئی سمندری توپاں دی ورتوں؛ *

سورج دی روشنی نوں پرتیبمبت کرن لئی عرباں ایلومینائیزڈ ہائیڈروجن نال بھرے غبارے * سٹریٹوسپہینر وچ بھیجو؛

آربٹ 50,000 شیشے، 39 میل ورگ، جیہناں نوں ٹکڑیاں وچّ آربٹ وچّ لجايا جاوے گا اتے پلاڑ *
وچّ ترن والے پلاڑ یاتریاں دوارا اکٹھے کیتا جاوے گا؛ آدی

اتے اوزون دی کمی لئی:

پھٹّ پہاڑی پاسیاں 'تے شکتی شالی انپہرا-ریڈا لیزر لگاؤ اتے شیشے وچکار تنّ میل دی -1400 *
دوری 'تے رکشیٹنگ کرو۔

لاگتاں توں علاوہ، تکنیکی سدھاراں نال سمسیا ایہہ ہے کہ اوہ سمسیا نوں حلّ کرن دی بجائے ہور
وگڑ سکدے ہن۔ موسمی تبدیلیاں دا اتہاس آشاوادی ہون دا بہت گھٹّ کارن پیش کردا ہے۔ جلوایو
بارے ساڈا گیان ایہہ جانن لئی بہت ادھورا ہے کہ اسیں تیل اتے کولے دا مقابلہ کرن لئی کنے دھوڑ
نال بھرے غبارے اچے چکنے ہن جاں کنے 747 اڈنے ہن۔ کجھ بہت سارے غبارے، جاں دھوڑ دا
بدل تھوڑا بہت موٹا ہے، اتے بھو-انجینیئرنگ گریہہ نوں ڈونگھے پھریز وچّ دھکّ سکدی ہے۔ اتے
منگل نوں برا بناؤن وچّ کامیاب ہون دی بجائے، منکھ دھرتی نوں اکّ ہور منگل وچّ بدل سکدا ہے۔

کیونکہ واتاؤرن دے پردوشن اتے منکھ 'تے اس دے ماڑے پربھاواں نوں کسے اک کارک لئی ذمہ
وار نہیں ٹھہرایا جا سکدا، اس لئی ستھتی نوں سدھارن لئی بھو-آیامی پہنچ ہی اکو اک رستہ ہے۔
وشو پدھر 'تے جاگروکتا اتے بھاگی داری % سمیں دی لوڑ ہے۔ حالانکہ بہت ساریاں بانی کارک
گتیودھیاں نوں صرف سرکاراں دوارا راشٹری اتے انٹراشٹری پدھر 'تے روکیا جا سکدا ہے، کجھ
اپاء سماجک سنستھاواں دوارا کیتے جا سکدے ہن اتے سموپک بھاگی داری % دی لوڑ بندی ہے۔
ایہناں توں علاوہ، کجھ اجیہے طریقے ہن جیہناں نال ویکتی اس دھرتی 'تے صحت مند واتاؤرن لئی
یوگدان پا سکدے ہن، جیہناں نوں لاگو کرن لئی کسے قانون جاں قانون دی لوڑ نہیں ہے۔

ہریک جیو دی سریر دی سطح، بھاویں جانور جاں پودا، خاص سو دھاں نوں درساؤندا ہے، جو اسنوں
بچاؤ لئی اپنے آلے دوالے دے انوکول بناؤن دے یوگ بناؤندا ہے۔ ایہہ سطح، اس طرحاں، سریر دی
اکّ صحت مند ستھتی نوں بنانی رکھن وچّ بہت مہتو رکھدی ہے۔ اسے طرحاں، منکھ دے معاملے
وچّ، چمڑی اتے وال اس دے اکّ حصے وجوں، منکھ اتے واتاؤرن وچکار سپشٹ سبندھ ہن، اتے
اس طرحاں، اس وشے لئی بہت مہتو پراپت کردے ہن۔ اس دے کئی طرحاں دے کارجاں دے کارن،
چمڑی نوں سریر دے "ماسٹر انگ" وجوں جانیا جاندا ہے۔ ساڈے سریر واتاؤرن توں بند نہیں بندے
پر وکھو وکھ جانے-پچھانے اتے انجان سادھناں راہیں اس نال سنچار کردے ہن۔ واتاؤرن اکّ مادھم
ہے جس وچّ منکھی سریر اپنے آپ نوں قائم رکھدا ہے اتے اپنے وکھو وکھ کارج کردا ہے۔

چمڑی سریر دا سبھ توں وڈا انگ ہے۔ ایہہ سریر نوں اکّ سخت، لچک دار٪ رکاوٹ پردان کردا ہے جو نمی والے اندرونی ٹشوآں توں بیماریاں، سٹاں اتے پانی دے نقصان توں بچاؤندا ہے۔ ایہہ اکّ پرمکھ سنویدی انگ وجوں وی کم کردا ہے، دباء، چھوہ، درد اتے تاپمان نوں درج کردا ہے۔ اس وچّ سریر دی سطح اتے لگبھگ 20 لکھ پسینے دیاں گرنتھیاں ونڈیاں جاندیاں ہن، ہر اکّ واتاؤرن نال ستتر طور اتے سنجار کردی ہے۔ ایہہ سریر دے تاپمان نوں نینترت کرن وچّ مدد کردے ہن اتے کجھ رہند-کھونہد نوں وی باہر کڈھدے ہن۔ اسدی کوئی وی رکاوٹ کنٹیدار گرمی پیدا کردی ہے۔ سریر دے ہر اکّ وال، (جیہناں وچوں اکلے سر دے کھیتر وچّ لگبھگ 1,25,000 ہندے ہن) اکّ سیبسیسیس گلینڈ نال جڑیا ہویا ہے، جس دا تیلیکت Ca^{2+} والاں نوں لبریکیٹ کردا ہے اتے چمڑی نوں بہت زیادہ خشک ہون توں روکدا ہے۔ ایہناں گرنتھیاں دے کھلن وچّ رکاوٹ دے کارن بلیکھیڈس بندے ہن، جسدے نتیجے وجوں مہاسے اتے مہاسے ہو سکدے ہن۔ جے کجھ قسم دے بیکٹیریا چھالے وچّ آ جاندے ہن، تاں اوہ پھوڑے دا کارن بندے ہن۔ اس طرحاں، ایہہ سمجھنا مشکل نہیں ہونا چاہیدا ہے کہ چمڑی نوں صاف رکھن اتے کسے وی ودیشی کناں توں مکت رکھن لئی وشیش دھیان رکھنا چاہیدا ہے تاں کہ گرنتھیاں دے پور ment, اس انگ دی اس دے قدرتی روپ وچّ رکھرکھائی اتے پالن-پوشن ہی اس دے پرہاوشالی ڈھنگ نال کم کرن لئی اکو اکّ ترکپورن چیز ہے۔

پر ساڈیاں گتیودھیاں اس دے الٹ ہن۔ کی کوئی درخت پتیاں توں بناں جاں پینٹ کیتے پتیاں نال اپنا کم کر سکدا ہے؟ ایہہ جانن دے باوجود کہ قدرت نال دکھنندازی ساڈی صحت لئی ہانی کارک ہے، اسیں ایہہ انومان لگاؤن توں انکار کردے ہاں کہ منکھی سریر دے تتکالی واتاؤرن نال کسے وی قسم دی دکھنندازی دے وی ایہو جہے نتیجے ہون گے۔ پنجاب یونیورسٹی دے ڈاکٹر: سوبتی انوسار جیکر کمرے دیاں کندھاں اتے پینٹ کرنا وی ساڈے لئی ہانی کارک ہے، تاں شنگار، ڈیوڈورینٹس، اینٹیپرسپیرینٹس، پرفیوم، سپرے، آپھٹرشو، لوشن، والاں نوں ہٹاؤن والیاں کریمان، رنگاں دی بے انت قسماں بارے کی؟، آدی، کہ اسیں سدھے اپنے سریر اتے لاگو کردے ہاں؟ ایہہ وی سوچو کہ باندر، خرگوش، چوہے، چوہے، آدی، ایہناں اتپاداں نوں مارکیٹنگ کرن توں پہلاں ٹیسٹ کرن دے ادھین بندے ہن۔ ایہہ نہیں کہ اجیہے کھوج دے نتیجے کسے وی طرحاں سرکھیا دی گارنٹی ہن۔ شیلپھاں اتے رکھن توں پہلاں زیادہ تر اتپاداں دی جانچ وی نہیں کیتی جاندی۔ ورلڈ بک دے انوسار، اتھوں تک کہ سنیکت راج دا پھوڈ اینڈ ڈرگ ایڈمنسٹریشن (ایف. ڈی. اے.) وی کاسمیٹکس دے نیماں اتے زیادہ زور نہیں دندا، اس توں علاوہ کمپنیاں نوں اتپاداں دی تیاری وچّ ورتے جان والے رسانناں دے نام دا ذکر کرن لئی کہندا ہے۔

بھارت ورگے دیش وچّ حالات دی کلپنا کرو۔ اس توں علاوہ، ادیوگپتیاں نوں اجہیاں کھوجاں 'تے وڈی ماترا وچ پیسہ، سماں اتے جگہ کیوں خرچنی چاہیدی ہے، جدوں اوہناں دے اتپاد کسے وی طرحاں وکدے ہن؟ سنیکت راج امریکہ وچّ کھوج نے دکھایا ہے کہ اینٹی بیکیٹریئل ایجنٹ دے طور تے ہیکساچلوروپھین والے ڈیوڈورینٹس اتے اینٹیپرسپیرینٹ نروس سسٹم نوں نقصان پہنچا سکدے ہن۔ اینٹی بیکیٹریئل ایجنٹ، اجیہے اتپاداں دا اکّ ضروری حصہ، چمڑی نوں پناہ دین والے سہائک بیکیٹریا نوں وی نشٹ کردا ہے۔ سندھور اتے بندیاں وچّ زہریلے رسائن ہون دی سوچنا ہے۔ والاں دے رنگ، جیہناں نوں صرف سوچاں 'تے ہی دھون دی گنتی لئی ٹیسٹ کیتا جاندا ہے، اوہ وی چھاتی دے کینسر، نان-ہوڈکن لمپھوما، لیوکیمیا، ساہ دیاں بیماریاں، اکھاں دیاں سمسایاواں سمیت انہین، چمڑی دیاں سمسایاواں آدی نال سبندھت ہن۔ کھپتکار مارگڈرشن سوسائٹی آف انڈیا (سیجینیٹسائی) نے رپورٹ دتی ہے کہ مہندی کجھ لوکاں لئی نقصان دہ وی ہو سکدی ہے۔ ایہہ ایلرگی دا کارن بن سکدا ہے جوین کہ چھک، زکام، اتے ساہ دیاں سمسایاواں، اتے دمے توں پیڑت ویکتیاں نوں کدے وی مہندی دی ورتوں نہیں کرنی چاہیدی۔

حال ہی وچّ، وگیاتیاں نے ٹیسٹ ٹیوباں وچّ سنشودھت منکھی والاں دے سیلاں نوں میلانن پگمینٹ بناؤن لئی دھوکھا دتا ہے جو اوہناں نوں رنگ دندا ہے۔ اوہ مندے بن کہ اوہ اکّ دن رنگاں دی رینج نوں بدلن لئی اکّ لوشن تیار کرن دے یوگ ہو سکدے ہن اتے ہر اس ویکتی دی آزمائش نوں ختم کر سکدے ہن جو اپنے والاں نوں چاندی وچّ بدلن توں ناراض ہن۔ پر، اجیہے اتپاداں دے ماڑے پرہاواں دا پتہ منکھ دوارا ورتن توں بعد ہی ہووے گا۔ حالانکہ، تازہ گھٹناکرم نوں دھیان وچّ رکھدے ہوئے، اس دے نتیجیاں دا اندازہ لگاؤنا مشکل نہیں ہونا چاہیدا ہے۔ اتے، پر ماتما دا دھنواد، ہر کوئی یقین نہیں کردا۔ جلی کوپر، جوشیلے طور 'تے سلیٹی لیکھک، ٹپنی کردا ہے، "کی اسیں ایہناں اچے چہریاں والے بڈھے لوکاں نوں دیکھنا چاہندے ہاں جو اس طرحاں دکھانی دیندے ہن جوین کہ اوہ بہت جلدی ڈونگھے ٹھنڈھ توں باہر آ گئے ہن، اس نوجوان رنگین وال سکھر 'تے ہن؟ ایہہ عجیب لگے گا!" نفیسہ علی، 40، اکّ سابقہ مس انڈیا اتے موجودہ سمیں وچّ اکّ ابھنیتری، اپنے والاں نوں رنگن توں انکار کردی ہے اتے اپنے سلیٹی والاں اتے جھرڑیاں نوں سرو شکتی مان توں اکّ انعام مندی ہے۔

بہت سارے بھوجناں، جوین کہ کھنڈ، چول، کنک، آدی دی بہت زیادہ پروسیسنگ اتے پالشنگ، اوہناں دے پوشٹک ملّ نوں کافی گھٹا دیندی ہے۔ بالکل اسے طرحاں آدھونکتا اتے سبھیتا دے نام 'تے قدرتی منکھی روپ نوں سنسادھت اتے پالش کیتا جا رہا ہے۔ اسیں اس دے حصے کٹن، پلکنگ، رنگائی، بلیچنگ، الیکٹرو لائیسس، شیونگ، ویکسنگ، ونہن، پینٹنگ، ٹیٹو بناؤنا، پھیس-اپھٹنگ،

پھیٹ-سیکشن، امپلانٹنگ، اینیمئیس، آدی دے تسیہے دیندے ہاں، بناں کسے پاسے نوں سوچے۔ پر بہاو۔ ایہہ سبھ اس غلط وشواس وچ کیتا جاندا ہے کہ ایہہ ساڈی دکھ نوں سدھار دے بن۔ اک نقلی طور 'تے پینٹ کیتا چہرہ اندرونی چیز ہے، اتے قدرتی دکھ نوں پچھے جاں وگڑیا منیا جاندا ہے۔ کی اسیں وشواس کردے ہاں کہ اسیں پرمیشر دی رچنا وچ سدھار کر سکدے ہاں؟ نہیں، اسیں لئی نوں بہتر پینٹ نہیں کر سکدے!

اسیں اپنے آپ نوں بہت ہی تنگ-فتنگ، اسودھا جنک کپڑے، اتے نوک دار٪، اچی-اڈی والیاں جتیاں وچ نچوڑ لیندے ہاں، خون دے سنچار کارن پیدا ہون والی رکاوٹ دی پرواہ نہیں کردے۔ اسیں اپنی صحت اتے آرام نوں صرف بیپ جاں سوجھ وان وجوں لیبل کرن لئی چھڈ دیندے ہاں۔ سندرتا پرتیوگتاواں نے سندرتا نوں سینٹیمیٹر اتے گرام وچ ماپیا ہے، اتے ایہہ بن اک گن نہیں ہے۔ اسیں کجھ وی کرن لئی تیار ہاں، متلی، صرف باریبی دکھ لئی۔ ڈی. کے۔ بہار دواج ان سپیکٹرم، 16 اپریل، 2000, نے دیکھیا: "بھارتی سندرتا رانیاں دی لائن-اپ بھارتی سندرتا، عورت دے آتم-وشواس دی مہان کھوج بارے نہیں ہے۔ ایہہ اک نویں بازار دی کھوج بارے ہے جتھے پچھم وچ لنگڑے بوئے سنگار اتے فیشن ادیوگ، اک پھیلت ڈے ہو سکدے بن۔ سبھیچار جو نوجواناں دے مناں وچ گھسپیٹھہ کردا ہے، اوہ وستواں دا اپوتھیوسس ہے۔ بھارتی بازار دے آکار دی کلپنا کرو جتھے صرف 1% آبادی (100 کروڑ) اک کروڑ 'تے آوندی ہے۔ ایہہ کئی دیشاں دی کل آبادی توں ودھ ہے۔

سریر دی نکھیدی ہوویگی ساڈی صحت 'تے ماڑا پر بہاو پیندا ہے، جویں کہ گریہ دے نندن نے کیتا سی۔ کیونکہ دھرتی دی سطح دا کھنڈن اس وچلے لابلہدائک سوخم-جیوانوآں نوں مار دندا ہے، پھر اجاگر ہون توں بعد ساڈی چمڑی دی رکھیا کرن والے لابلہدائک سوخم-جیوانوآں دی قسمت کی ہے؟ لیکھک جینو کمائی حیران ہے، "سریر دے والاں نوں ہٹاؤن بارے ایہہ سارا ہنگامہ کیوں؟ جدوں اسیں اپنی چھل ننگی کر دیندے ہاں تاں اسیں اصل وچ کی ختم کر رہے ہاں؟ جنسی رسائن وگیان دے سبھ توں امیر خزانیاں وچوں اک۔ پھیرومون نال بھرپور خوشبو، جو سریر دے والاں دیاں جڑھاں نال چپک جاندی ہے۔ اتے اجیہا کرن توں بعد، سانوں پھر کجھ پوری طرحاں پردیسی سوگندھ 'تے چھڑکن لئی اتشابت کیتا جاندا ہے جو کسے وی منکھی سمان نہیں ہندی، اک پریوگشالا وچ وڈے پدھر 'تے پیدا کیتی جاندی ہے، اتے اک بہت زیادہ قیمت نال ٹیگ کیتی جاندی ہے۔

والاں نوں بے جان اتے بے کار منیا جاندا ہے، اتے اسلئی، فیشن دی ویدی 'تے ہر قسم دے بے رحم علاج دے ادھین ہے۔ اسیں شیلی جان آرام دے نام 'تے اوہناں نوں شیو، کٹ، رنگ، پرم جاں سدھا کردے ہاں۔ کی اسیں اسے کارناں کرکے سریر دے کسے ہور انگ نوں وگاڑدے ہاں جاں ونڈدے ہاں؟ اس توں علاوہ، سانوں ایہہ نہیں بھلنا چاہیدا کہ چمڑی دیاں اپریلیاں پرتاں، جو سریر دے ہر انگ دی

رکھیا کردیاں بن، مر چکیاں بن۔ کی چمڑی دیاں ایہناں پرتاں توں بناں کوئی نشچت موت دے تنہ نوں
چنوتی دے سکدا ہے؟

جوویں کہ سریر دے ہر انگ پر نالی دا معاملہ ہے، سر دے کھیتر 'تے والاں دا سنگھنا اتے لمبا وادھا
کسے خاص کارج لئی سطح کھیتر نوں ودھاؤندا ہے۔ زیادہ تر پودیاں دے پتیاں دی بنتر وی اس
طریقے نال کیتی جاندی ہے کہ پرکاش سنشلیشن لئی کاربن ڈائی آکسائیڈ اتے سورج دی روشنی نوں
ودھ توں ودھ سوکھن لئی سطح دے کھیتر نوں ودھایا جا سکے۔ اکّ اندازے انوسار، اکّ درخت ہر
سال تیرھاں پونڈ کاربن ڈائی آکسائیڈ نوں سمیٹدا ہے، جو کہ ویہ ہزار میل تک چلائی گئی کار دوارا
چھٹی گئی کاربن ڈائی آکسائیڈ دے برابر ہے۔ کوئی ہور اینر پھلٹریشن اینر اینی سستی کاربن ڈائی
آکسائیڈ دی ماترا نوں نہیں کڈھ سکدا۔ اس لئی، کسے درخت دے پتیاں دے سطح کھیتر وچ کوئی وی
کمی اس سمائی نوں انپاتک طور 'تے گھٹا دیویگی۔ اسے طرحاں، کیونکہ والاں وچ سورج توں ہانی
کارک کرناں نوں جذب کرن دی سمرتھا بندی ہے، اسدی سطح دے کھیتر وچ کوئی وی کمی انوپاتی
طور 'تے اس کارج نوں وی وگاڑ دیویگی۔

پر اسیں، ایہوگتاواد اتے آرام دی اچھا دوارا انھے بوئے، قدرت نوں اپنے آپ نوں ٹھیک نہیں ہون
دیندے۔ اکّ ٹیکنو-پھکسو ساڈے لئی ودھیرے آکرشک ہے، کیونکہ ایہ سماج نوں اپنیاں عاداتاں نوں
بدلن دی لوڑ توں بناں سمسیاواں نوں ٹھیک کرن دا وعدہ کردا ہے، جو سمسیاواں دا مول کارن بن۔
میڈیا وچ وکھ-وکھ اتپاداں دے اشتہار سانوں قدرت توں انے دور لے گئے ہن کہ وگڑیاں تصویراں
عام قدران-قیمتاں بن گئیاں ہن۔ بچیاں اتے عام آدمی دی تاں کی گلّ کریئے، پڑھے-لکھے بالغ وی
شوشن دا شکار ہو جاندے ہن۔ یقیناً، ادیوگپتیاں اتے اوہناں دے اتپاداں نوں پردرشت کرن والے
ماڈلاں نوں ساڈی صحت جان تندرستی وچ دلچسپی نہیں ہے، بلکہ اپنیاں جیباں وچ۔ پنجاب یونیورسٹی
دے پروفیسر رمیش کپور نے دسیا کہ کجھ میڈیا والیاں نے جنتک طور 'تے کجھ ادیوگپتیاں دے پے۔
رول 'تے ہون دی گلّ سویکار کیتی ہے۔ اشتہار لوکاں دے مناں 'تے قبضہ کر لیندے ہن: بچیاں نوں
ایہ سوچن لئی لبھایا جاندا ہے کہ اوہ کجھ اتپاداں دا سیون کرکے سون تگما جیتو بن سکدے ہن،
عورتاں نوں ایہ گنجھل دار٪ دتا جاندا ہے کہ اوہناں دی قیمت صرف جوان دکھن وچ ہے؛ اتے
ساریاں نوں ایہ پرہاؤ دتا جاندا ہے کہ سگرٹنوشی کرن والے مرد سبھ توں صحت مند اتے بہادر
ہن۔ کی کجھ ہور بے تکا ہو سکدا ہے؟ میڈیا سانوں اکّ مانسکتا دندا ہے، کہ اسیں بھیڈاں نالوں ودھیا
وہار نہیں کردے۔

اسے طرحاں، مرداں دے نال-نال عورتاں نوں وی ایہہ وشواس دوايا جاندا ہے کہ مرد جنا زیادہ شیو کرنگے۔ پر، داڑھی اتے مچھاں سیکنڈری جنسی پاتر بن اتے مردانگی نوں درساوندے بن۔ بہت ساریاں جانوراں دیاں قسماں وچّ جنسی ڈائیمورپھزم اکّ عام وشیشتا ہے۔ کی مور، ہور بہت سارے پنچھی، شیر، ہرن، آدی اپنے سیکنڈری جنسی پاتراں توں چھٹکارا پاؤن توں بعد بہتر دکھائی دینگے؟ اتھوں تکّ کہ اکّ آکار وچّ کٹے گئے درخت وی قدرتی رکھاں جنا سہاونا نہیں ہندا۔ اکلے قدرتی دکھ سندر/سندر ہے، اتے قدرتی جیون شیلی ہی صحت مند ہے۔

داڑھی دے وشے 'تے، اتھے سروپ سنگھ الگ نے اپنی کتاب بیئر پاور وچّ دو مشہور ویکتیاں بارے درج کیتا ہے: "جدوں ربندر ناتھ ٹیگور نے ادھیاتمک چیتنا دا انوبھو کیتا، اوہ ادوں اکّ جہاز وچّ سوار سن۔ برہم دی شکتی دے آگے اسدی ادھینگی دے پرتیک سنکیت وجوں، اسنے سبھ توں پہلاں اپنا ریزر اتے والاں نوں کٹن اتے کٹاؤن لئی ورتیاں جان والیاں ہور چیزاں نوں سمندر وچّ سٹّ دتا۔ جارج برنارڈ شاء دے پتا نے ترنت اپنا ریزر سٹّ دتا اتے اپنی داڑھی ودھاؤنا شروع کر دتا، جدوں اکّ دن برنارڈ شاء ناں دے چھوٹے بچے نے معصومیت نال اپنے پتا نوں پچھیا کہ اسنے اپنی داڑھی کیوں کٹوا دتی۔ پتا کول اس گلّ دا کوئی تسلی بخش جواب نہیں سی۔ اسنے محسوس کیتا کہ ایہہ اکّ بے لوڑی کسرت سی، اتے اسنوں اکٹھے چھڈّ دتا۔ برنارڈ شاء نے وی ساری عمر اپنی داڑھی دی پوترتا بنائی رکھی۔" راشٹری اتے انٹراشٹری پرسدھی دیاں کجھ شخصیتاں جیہناں نے اپنے قدرتی روپ نوں قائم رکھیا ہے اوہ بن ونوبا بھاوے، مہاتما بنس راج، یوگی مہیش، اربندو گھوش، پوری دے شنکراچاریہ، دھیریندر برہمچاری، آچاریہ رجنیش، سقراط، پلوٹو، ارسطو، بیروڈوٹس، مانیکنینجلو، والٹ وٹمین، کارل مارکس، کاؤنٹ لیو ٹالسٹائے، ابراہم لنکن، ڈبلیو۔ ڈارون اتے روڈولپھ ورچو، کجھ نام دین لئی۔

اس گلّ توں انکار نہیں کیتا جا سکدا کہ شیونگ محنت، پیسے، سمیں اتے اورجا دی بربادی ہے۔ اتے، دنو-دن باری ہوئی لڑائی کیوں لڑو؟ اکلے وکلپک دناں 'تے شیونگ چھڈن دے لایہاں اتے پرہاواں دی کلپنا کرو، جو کہ، ڈبلیو ڈبلیو نیپھ (ورلڈ وائیلڈ لائیپھ فنڈ) دے شری سنتوش بابو دے انوسار، دلی ورگے میٹرو دی پانی دی سمسیا نوں حلّ کر سکدا ہے۔ ہو سکدا ہے کہ واتاؤرن وگیانی وگیانیاں دی اگوائی کر سکن، اتے صحت دے خطریاں اتے شیونگ دے ہور نقصاناں بارے جاگروکتا لیاؤن لئی اکّ یدھ 'تے جا سکن۔

وگیان دوارا، اسیں صرف وکھو-وکھرے ورتاریاں نوں اجاگر کر رہے ہاں اتے اوہناں دا نامکرن کر رہے ہاں، اتے اوہناں توں لایہ لین لئی سادھن تیار کر رہے ہاں! اج منکھ جو کجھ وی مان رہا ہے اوہ پورو-موجود پدارتھ توں ہی ہے۔ اوہ کجھ وی سرجن توں اسمرتھ ہے۔ ساڈے آلے-دوالے واپر

رہیاں گھٹناواں نوں صرف ناں دینا کسے وی طرحاں ایہہ نہیں دسدا کہ ایہہ چیزاں کیوں واپر رہیاں بن۔ اداہرن لئی، کسے ورتارے نوں 'پھوٹوسنتھیسس' دا نام دین دا مطلب ایہہ نہیں ہے کہ اسیں سمجھ گئے ہاں کہ ایہہ کیوں کیتا جاندا ہے۔ بہاویں اسیں اسنوں 'گرین-سورجی' کیہا ہندا، اسیں اس بارے ہور جاں گھٹ نہیں سکھیا ہندا۔ اسے طرحاں، دل دے کیندر نوں 'سائینوٹریئل نوڈ' نام دینا، جتھے اس دے سنکچن لئی پربھاو شروع ہندا ہے، کجھ وی ویاکھیا نہیں کردا۔ اسیں صرف حیران ہو سکدے ہاں کہ ایہہ کوئی دھڑکدا رہندا ہے، جاں ایہہ کیوں رکدا ہے! اس طرحاں اج وی اسیں ائے تہاں اتے انکڑیاں نوں جانن دے باو جود زندگی نوں سمجھ نہیں پاؤندے۔

ودھ توں ودھ وگیانک پربھاشاواں دا گیان، اتے یوگتاواں دی پراپتی سائوں اوبناں لوکاں نالوں ودھیرے بدھی مان نہیں بناؤندی جو ایہناں شرطوں نوں نہیں جاندے بن۔ اکّ بھوتک وگیانی نوں جانے جاندے شبد اکّ رسائن وگیانی نوں نہیں جاندے۔ کی اسیں کہہ سکدے ہاں کہ کون بدھی مان ہے؟ بدھی مان اوہ ہے، جو سروشکتی مان دی ماترا - قدرت توں سکھدا ہے۔ اتھے ہی ساڈی مکتی دا رستہ ہے۔ البرٹ آئنسٹائن دے انوسار، اکّ اگھے وگیانی:

حقیقت نوں سمجھن دے ساڈے یتنوں وچ، اسیں کجھ حد تک اکّ بند گھڑی دی ودھی نوں سمجھن “دی کوشش کرن والے آدمی وانگ ہاں۔ اوہ چہرے اتے بلدے ہتھان نوں دیکھدا ہے، اتھوں تک کہ اسدی ٹکنگ وی سندا ہے، پر اس کول کیس کھولن دا کوئی طریقہ نہیں ہے۔ جے اوہ چترائی والا ہے تاں اوہ اکّ ودھی دی کجھ تصویر بنا سکدا ہے جو اس دوارا دیکھیاں گئیاں ساریاں چیزاں لئی ذمہ وار ہو سکدا ہے، پر ہو سکدا ہے کہ اوہ کدے وی اس گلّ دا پورا یقین نہ کر سکے کہ اسدی تصویر ہی اکّ ہے جو اس دے نریکھناں دی ویاکھیا کر سکدی ہے۔ اوہ کدے وی اپنی تصویر دی اصل ودھی نال تلنا نہیں کر سکیگا اتے اوہ اجیہی تلنا دے ارتھ دی سمبھاونہ دی کلپنا وی نہیں کر سکدا۔

ایہہ وشواس کرنا ہے تکا ہے کہ منکھ قدرت نوں سنبھالن دی ستھتی وچ ہے۔ زیادہ تر کاڈھاں اتے کھوجاں جیہناں دا اسیں اکّ دن وچ آئند ماتدے ہاں، کجھ سالوں وچ چنتا دا کارن بن جاندے ہن۔ جو اج سبھ توں ودھیا اپاء وجوں دکھائی دندا ہے، اس نوں کلہ نوں پابندی اتے اپچار دی لوڑ ہے۔ ساڈے ہنکار نوں اس وشواس نوں ستھان دینا چاہیدا ہے کہ کیول قدرت ہی سبھ توں چنگی جاندی ہے، اتے بناں مقصد دے کجھ وی نہیں کردی ہے۔ جتا زیادہ اسیں ہیراپھیری کردے ہاں، اونا ہی اسیں گنجھل دار٪ بندے ہاں۔ او اسیں برہم قانون دے ادھین ہونے، اتے اسدی رضا دے انوسار جیو۔ قدرت دے فیصلیاں دا سمپورن طور 'تے ستکار اتے پالنا کیتا جانا چاہیدا ہے۔ منکھی سریر دا پالن پویشن اس دے قدرتی روپ وچ ہونا چاہیدا ہے۔ جیکر منکھ اپنی دور-درشتی نوں سویکار کر لے تاں انیاں

سمسیاواں پیدا نہیں ہون گیان۔ ایہہ دکھ دی گلّ ہے کہ قدرت اتے قدرتی روپ نال چھیڑچھاڑ دے بہت سارے سپشٹ نکاراتمک نتیجیاں دے باو جود، اسیں سکھن تون انکار کردے ہاں۔ ساڈے رویئے اتے قدران-قیمتاں وچ تبدیلی ہی دھرتی نوں بچائیگی۔ ہر ویکتی دے حصے 'تے سدھارن اتے قدرتی رہن-سہن دے فلسروپ بہت سارے اپرسنگک ادیوگان دے بند ہون دا کارن بنیگا، اتے نتیجے وجوں واتاورن وچ شامل کیتے جا رہے گھاتک رہند-کھونہد وچ کمی دے نال-نال قدرتی سروتاں دی بچت وی ہوویگی۔

آؤ اسیں اپنے بچیاں اتے پوتے-پوتیاں لئی رہن یوگ گریہہ چھڈ دینیے۔ سانوں اوہناں دی قیمت 'تے نہ رہن دیو۔

امید ہے کہ سرکاراں اپنے فرضاں نوں پرہاوشالی ڈھنگ نال اتے بناں دیری دے نبھاؤنگیاں، پر آؤ انترم وچ اپنے فرضاں نال شروعات کریئے۔ جے اسیں واتاورن سرکھیا وچ اپنی بھاگی داری۔٪ نوں سمندر وچ اک بوند دے برابر سمجھئیے، تاں وی سمندر اس بوند نال گھٹ ہووےگا۔

-

بیریندر کور ورک نے

بڈاکٹر. بیریندر کور دا پنجاب یونیورسٹی، چنڈی گڑھ توں جیو-وگیان وچ ماسٹرز اتے ڈاکٹریٹ دے نال جیو وگیان وچ شاندار اکادمک ریکارڈ ہے۔ اسنے جنوری 1991 توں مارچ 2004 تک سری گورو گوبند سنگھ کالج، چنڈی گڑھ وچ اک سینئر لکچرار وجوں سیوا نبھائی۔ اسنے دو کتاباں لکھیاں:

ہیل وال! [ISBN 81- 85815-06-2] اتے سکھ پچھان بارے [ISBN 81-7205-245-5] اسنے UNESCO اتے Tudor Rose, UK دے سانجھے پرکاشناں وچ تن لیکھ پرکاشت کیتے، جو سنیکت راشٹر دے ٹکاؤ وکاس دے ٹیچیاں نوں سمپریت بن۔ بیریندر اک سماجک کارکن ہے اتے اپنے اگھے پتا، ڈاکٹر: کھڑک سنگھ، انسٹیٹیوٹ آف سکھ سٹڈیز (IOSS)، چنڈی گڑھ دے سنسٹھاپک، IOSS اتے انٹرنیشنل سکھ کنپہیڈریشن (ISC) دی کارجکاری کمیٹی ممبر وجوں وراثت نوں سمبھالدا ہے؛ اتے

گورو گوبند سنگھ کالج فار وومین دی سکھ ایجوکیشنل سوسائٹی (ایسٹینیس)، اتے ستھانک پریندھکی کمیٹی (ایلنیمسی) دے ممبر وجوں۔

سنتن بناؤ

بیرنندر کور ورک نے

اس وچ کوئی شک نہیں کہ اسیں ہندو وچاردھارا توں بہت وکھرے ہاں، پر سکھ پرسنل لاء بناؤن لئی سانوں ایہہ دیکھنا پویگا کہ اسیں بھارت دے سنویدھان توں کئے وکھرے ہاں، جو کہ زیادہ تر حصے لئی، سرب-پروانت قدران-قیمتاں 'تے آدھارت ہے۔ منکھی ادھیکار، لنگ سمانتا آدی سگوں حیرانی بندی ہے کہ بھارتی سنویدھان ہندو وچاردھارا توں کنا ک دور ہو گیا ہے۔ سنویدھان، اپنے موجودہ روپ وچ، سکھ وچاردھارا دے نیڑے ہے۔ اس لئی ایکٹاں دے بہتے ناواں وچ 'ہندو' دی تہاں 'سکھ' شبد ورتنا اتے بندواں نوں ایہناں ادھین وکھو کہ دھاراواں وچ جوڑنا ودھیرے اچت ہووے گا۔

سکھ، گورو صاحبان دے مانوتاوادی سندیش کارن، بہتری لئی تبدیلی لئی سکارا تمک یوگدان پا سکدے ہن۔ پر او سکھ دھرم دی سرب-ویاپکتا دے انوسار قانون گھڑدے سمیں ہر ناگرک، نہیں، سگوں سارے سنسار نوں دھیان وچ رکھیئے۔ ساڈے قنونان نوں وشو پدھر 'تے پروان کیتا جاوے، جس طرحاں منکھی ادھیکار سارے سنسار وچ اکو جہے ہن۔

پہارمولیشن اتے لاگو کرنا

ایہہ بہت سارا سماں اتے محنت بچاویگا جیکر اسیں سنویدھان دے اوہناں مدعیان 'تے دھیان کیندرت کرینے جیہناں 'تے اسیں وکھو-وکھرے ہاں اتے اس وچ تبدیلیاں دا پرستاو دیندے ہاں۔ جیکر ایہناں دی پالنا نہیں کیتی جاندی، تاں ایہہ وکھرے سکھ پرسنل لاء لئی کافی جائز ہووے گا۔ نال ہی، اس بارے سچیت رہنا وی عنہ ہی مہتوپورن ہے کہ پہلاں توں پاس کیتے قنونان دی ویاکھیا اتے عمل کوں کیتا جاندا ہے۔

اداہرن لئی، بھارت دھرم نریکھتا دا دعوہ کردا ہے، جسدا مطلب ہے 'دھرم نال کوئی سروکار نہیں'، عام وشواس دے الٹ کہ دھرم نریکھتا دا مطلب 'سارے دھرماں دا ستکار' ہے۔ دھرم نریکھتا سکھ راجنیتی دے انوسار نہیں ہے، جو مندی ہے کہ دھرم اتے راجنیتی اٹت ہن۔ پر، ویسے وی، جے سنویدھان سارے بھارتی ناگرکاں نال اکو جیہا وبار کردا ہے، تاں اس 'تے کوئی اعتراض نہیں ہووے گا۔

قانون دے لوک موجودہ ستھتی دے الجھناں دے سبھ توں اتہم ججّ بن، اتے اوہ ہی گرمّت انوسار سارتھک حلّ کڈھ سکدے بن۔ پر کوئی حیران کرن وچّ مدد نہیں کر سکدا:

سنویدھان بندواں دیاں انوسوچت ذاتیاں نوں لابھ اتے راکھوینکرن نوں کوئی جائز ٹھہرا سکدا *
بے، جدوں کہ ایہہ دھرم نال سبندھت نہیں ہے؟

ایہہ انوسوچت ذاتیاں دا ملانکن کوئی کردا ہے، کیونکہ 'انوسوچی' کجھ وی نہیں پر چھپیاں چیزاں *
دی سوچی ہے؟

جان اس بہانے اچھوتاں نوں لبھایا جا رہا ہے؟ *

حالانکہ جاتی پرنالی ویداں دوارا پوتر کیتی گئی ہے، اتے بندو سماج دوارا سختی نال پالنا کیتی *
گئی ہے، کی سنویدھان کسے نوں بھارت دے اچھوت ناگرک وجوں ماننا دے سکدا ہے؟

اتے جیکر ایہہ لوک پچھڑیاں شرنیاں بن، تاں بندواں دے پچھڑے ورگاں نوں دوجے دھرماں *
دیاں پچھڑیاں شرنیاں توں وکھ کرن دا کی ماپدنت ہے؟

اس توں علاوہ، آزادی وچّ اوں اتے سنویدھان دوارا سکھاں نوں دتی گئی پچھان دے ادھیکار، جس
وی حدّ تکّ ایہہ کیتا گیا ہے، جویں کہ کرپان لے کے جان دی آگیا ہے۔ پر خالصہ وردی نوں قائم
رکھن والے کسے وی ویکتی نوں اتوادی/راشٹر ورودھی سمجھیا جاندا ہے، اتے سرکاری
ادھیکاریاں دوارا جنتک طور 'تے پریشان اتے اپمانت کیتا جاندا ہے۔ کوئی سرکار نوں پچھ سکدا
ہے:

صرف کاغذ 'تے آزادی دا کی فائدہ ہے؟

کی ایہہ سکھاں/گھٹّ گنتیاں نوں تنگ کرن دے دوشی ویکتیاں لئی کوئی سزا پرہاشت کردا ہے؟ *

کی اس نوں لاگو کرن لئی کوئی مشینری ہے؟ *

کی اوہ مشینری کم کاجی کرم وچّ ہے؟ *

لنگ دا مدعا: ادھیکار اتے کرتو

اکّ مہتوپورن مدعا، جو سکھ دھرم دی وشیشتا اتے ولکھن وشیشتا ہے، لنگ سمانتا ہے۔ اس لئی
سکھ پرسنل لاء وچّ اجیہا ہونا لازمی ہے۔ سنویدھان وچّ عورت-مرد نوں برابرتا دین دے باوجود اکّ
سوہرے ولوں اپنی نونہ نوں اس آدھار 'تے گھر خالی کرن لئی کہن دا معاملہ ساہمنے آیا ہے کہ اوہ
صرف لانسسدھاری ہے اتے اس دے رجمو-کرم 'تے گھر 'تے قبضہ کر رہی ہے۔ (ٹریبیون، 25

اگست 1997) اتے، ماتا-پتا دے گھر، اس نوں ایہہ منّ کے پالیا جاندا ہے کہ صرف اس دی مرتک دیہہ نوں اس دے پتی دے گھر چھٹنا چاہیدا ہے، اس دا مطلب ہے کہ اس نوں کدے وی اپنے ماتا-پتا جاں بھرا دے گھر واپس نہیں آؤنا چاہیدا، اتھوں تک کہ دکھ وچ وی۔

بدقسمتی نال، وبارک طور 'تے، سکھ عورتاں دی ستھتی دوجے بھائیچاریاں دیاں عورتاں توں وکھری نہیں ہے۔ کنیاں نال ماپیاں ولوں وی برابر دا سلوک نہیں کیتا جاندا۔ تاں سوہریاں توں کی آس رکھیئے؟ اک لڑکے اتے اک لڑکی دی پوری کہانی بہت وکھری ہے - بہت ہی جنم توں شروع بندی ہے۔ بیٹے دے جنم 'تے جتھے بر کوئی بہت خوش بندا ہے، اتھے بیٹی دے جنم 'تے اداسی دا ماحول بنیا رہندا ہے۔ بعد وچ آؤن والے پرہاواں نوں دھیان وچ رکھدے ہوئے، ایہہ سمجھن یوگ ہے۔ لڑکی دی پرورش کرن اتے اس نوں پڑھاؤن توں بعد، اس نوں داج دے نال-نال دتا جاندا ہے، جو کہ زیادہ تر ماپیاں دی آرتھک سمرتھا توں باہر بندا ہے۔ ایہہ کہانی دا انت نہیں ہے۔ لڑکی دا پورا پریوار، اس دے ماتا-پتا سمیت، ساری عمر لڑکے اتے اس دے پورے پریوار دے ادھین رہندا ہے۔ اوہ محسوس کردے ہن اتے اس طرحاں محسوس کیتا جاندا ہے جوین اوہناں نے کوئی اپراہہ کیتا ہے، اتے لڑکے دا پریوار اجیہا ووبار کردا ہے جوین اوہناں نے عمر بھر لئی اس دیاں سیواواں اتے داج لئی سویکار کرکے کوئی اپکار کیتا ہے۔ اس دے ماتا-پتا نوں وی کجھ خاص موقعیاں 'تے وکھوکھ رشتیاں/نوکران نوں خرچے جاں تحفے (کپڑے اتے/جاں سونا آدی) دینے پیندے ہن، جوین کہ اس دے سوہرے/سنّ/پتی دی موت/ اپنے آپ نوں، چوتھ، پہلے بچے/پتّ دا جنم، آدی، اس توں علاوہ، پنتی توں کرتواں اتے امیدان دی سوچی بے انت ہے، جوین پتی دے ادھیکاراں دی سوچی ہے۔ اتے جیکر پنتی کماؤندی ہے، تاں ایہہ وی اکلے پتی لئی اک وادھو فائدہ ہے۔ اس دا رتبہ قائم ہے۔

اس طرحاں، اسنوں اس دے پتا دی جائیداد وچ برابر دا حصہ دین نال، کسے وی طرحاں، اسنوں لاجہ نہیں ہووے گا۔ اتے، ماپیاں لئی، اسدا جنم اک کلّ گھاٹا رہا ہے۔ کوئی حیرانی نہیں، اس دے جنم توں بعد ماپیاں دی اداسی اتے پیڑا!

اس لئی، موجودہ سماجک ووستھا دے تحت، اک پنتی دا سارا جیون اس دے پتی اتے اس دے پریوار پرتی فرض نبھاؤن وچ بیت جاندا ہے، اتے کیونکہ، قانون انوسار، ادھیکار اتے کرتو پورک ہن، اس لئی اوہ اک گھر اتے ادھیکاراں وچ فرض نہیں نبھا سکدی۔ کسے ہور وچ۔ اس لئی اس دے ادھیکار اتھے ہی ہونے چاہیدے ہن جتھے اس دے کرتو بن، بھاؤ، اس دے سوہرے نال۔ کی اسیں اس نوں نونہ نہیں کہندے؟

پر اجیہی ستھتی ہور پربھاو پیدا کر سگدی ہے۔ اسدی جان خطرے وچ ہوویگی۔ بن وی صرف داج نوں لے کے کھدکشییاں اتے لاڑی ساڑن دے معاملے ساہمنے آ رہے بن۔ کسے وواد دی ستھتی وچ، اوہ چھڈن اتے اپنے قانونی ادھیکاراں دی منگ کرن دے یوگ نہیں ہوویگی۔ اس توں پہلاں اس نوں مار دتا جاوے گا۔ اتے، جے اسنوں طلاق لین دے سارے ادھیکار گوا دینے چاہیدے بن، تاں ایہہ ادھیکار کی چنگے بن؟ ہو سکدا ہے، قانون دے لوک بچاء وچ آ سکن اتے ویاییاں عورتاں دے ادھیکاراں نوں سرکھیت کرن لئی ڈھکویں قانون بنا سکن۔

اتے، جوین کہ پہلاں دسیا گیا ہے، سوہرے گھر وچ برابری دی گارنٹی نہیں دتی جا سگدی بھاویں اسنوں اس دے پتا دی جائیداد وچ برابر دا حصہ دتا جاوے۔ اوہ جائیداد اجے وی اس دے پتی دی مرضی اتے ہو سگدی ہے۔

جدوں تک اسیں پتی-پنتی دوواں دے ادھیکاراں اتے کرتواں وچ سننن نہیں رکھدے، کوئی وی دولت اس دی ستھتی وچ سدھار نہیں کریگی۔ موجودہ ستھتی وچ، کوئی وی پتی اپنی پنتی دے ماییاں پرتی کوئی ہمدردی جان ذمہ واری محسوس نہیں کردا۔ جیکر ایہہ یقینی بنایا جاوے تاں کوئی وی ماں-باپ دھی دے جنم توں دکھی نہیں ہووے گا۔ اسنوں اتے اس دے پتی نوں اپنے ماییاں دی دیکھ بھال لئی قانونی طور اتے پابند ہونا چاہیدا ہے۔ اسدی تنخواہ دا اکت حصہ، جیکر اوہ کماؤندی ہے، قانونی طور اتے اس دے ماتا-پتا نوں وی ہونا چاہیدا ہے، کیونکہ ادھیکار اتے کرتو پورک بن۔ جوین کہ، اس نوں پڑھاؤن لئی بہت سارا پیسہ خرچیا جاندا ہے، پر پھل پتی نوں وڈھنا پیندا ہے۔

لنگ برابری تاں ہی کہی جا سگدی ہے جیکر اسیں اجیہے قانون بنا سکینے جس نال دھی دے جنم اتے ماں-باپ نوں پتر دی طرحاں ہی خوشی ہووے۔ جیکر ایہہ پراپت کیتا جا سکدا ہے، تاں لنگ-نردھارن ٹیسٹ، گربھ پات، داج، لاڑی ساڑن آدی ورگیاں لنگ مدعے نال جڑیاں سمسیاواں اپنے-آپ ختم ہو جائن گیان۔ اس طرحاں، کیول لنگ بھیدبھاو دے مول کارن دی پچھان اتے اس اتے کم کرنا لنگ سمانتا نوں یقینی بنائیگا۔

کسٹم دی بھومکا

اسیں لنگ دی پرواہ کیتے بناں اپنے بچیاں نوں اکو جہے کیوں نہیں رکھدے؟ اکت وار اکت لڑکی نوں نوکری مل جاندی ہے، اوہ اکت آزاد جیون شروع کر سگدی ہے۔ اتھے کم کاجی عورتاں دے ہوسٹل بن۔ اس نوں صرف ویاہ کر کے ہی اپنے ماییاں دا گھر نہیں چھڈنا پیندا۔ لڑکے اتے اس دے پریوار نوں دسو کہ اوہ اسنوں سویکار کر کے اسدا جان اس دے پریوار دا کوئی اپکار نہیں کر رہے بن۔ اس دے الٹ، اوہناں نوں مجبور محسوس کرنا چاہیدا ہے۔ آؤ اس نوں بے سہارا جیو نہ بنائیے۔ آؤ اسیں

اسنوں سکھیا اتے اکہ شخصیت پردان کریئے تاں جو اوہ ساریاں مشکلاں نوں سنتتر روپ وچ پار کر سکے۔

سمچی پرچلت سماجک ووستھا صرف نوجوان دا پکھ پوردی ہے۔ اسنوں کسے وی قسم دی دکھلندازی توں بناں، پوری آزادی دا آند لینا چاہیدا ہے۔ اتھوں تک کہ اس دے ماپے وی نونہ دے رحمو-کرم 'تے رہ گئے ہن۔ اوہ اوہناں دی دیکھ بھال کر سکدی ہے جاں نہیں کر سکدی۔ سبھاوک طور 'تے اس نوں اپنے ماپیاں دی دیکھ بھال کرنی آوندی ہے، پر سسٹم اس دی اجازت نہیں دندا۔ اس دے ماپے اس دے نال نہیں رہ سکدے، کیونکہ ایہہ نوجوان دی زندگی وچ دکھلندازی کردا ہے۔ اس دا نتیجہ ایہہ بندا ہے کہ سارے ماپے اکہ پتر پیدا کرن لئی بیتاب ر بندے ہن تاں جو اوہناں دی نونہ بڈھاپے وچ، چاہے نہ چاہندے ہوئے، سماجک دباؤ بیٹھ اوہناں دی دیکھ بھال کرے۔ اس نوں یقینی بناؤن لئی کنیا بھرون بتیا اتے بھرون بتیا دا ابھياس کیتا جاتا ہے، اس گل نوں نہ سمجھدے ہوئے کہ مادہ/پریش انویات دے گھٹن نال سمجھے سماج 'تے لمبے سمیں دے گمبھیر نتیجیاں دا کی اثر پویگا۔

جویں کہ ایہہ ہے، سنیکت-پریوار پرناالی ہن وبارک نہیں ہے، کیونکہ پتراں نوں وی نوکریاں لئی گھر چھڈنا پے سکدا ہے۔ لوڑوند ماپیاں نوں ہی پتر دے گھر شفٹ ہونا پویگا۔ جتھے پتی-پتنی دی اپنے ماتا-پتا دی دیکھ بھال کرن دی سماجک ذمہ واری بندی ہے، اتھے سماج اس دے ماتا-پتا لئی اجیہی سمبھاونا نوں نندا ہے۔

سمیں دی لوڑ ہے سماجک قدران-قیمتاں دی ووستھا وچ بدلاء اتے اس نال میل کھاندا قانون۔ اکلا قانون کوئی سماجک تبدیلی نہیں لیا سکدا۔ کیونکہ، لوکاں 'تے کجھ سماجک ریتی-رواجاں دی پکڑ اپنی مضبوط ہے کہ راج وی دخل نہیں دے سکدا۔ اداہرن لئی، چادر پانی دی رسم نرول لوکاں دوارا بنائی جاندی ہے؛ دبیز بھاویں پابندیشدا ہے، کھلھے طور 'تے پیش کش/منگ کیتی جاندی ہے، جویں کہ 'ودھیا ویاہ یقینی'، 'صرف ستھتی والے پریوار نوں لاگو کرنا چاہیدا ہے'، آدی۔ لنگ نردھارن غیر قانونی ہے، پر لوک بعد وچ 5 لکھ روپے دی بجائے اج 500/- روپے خرچ کرنگے؛ ویاہ دی عمر نشچت ہے، پر کجھ راجاں وچ بال ویاہ اجے وی عام ہے؛ اتھوں تک کہ اج تک کئی تھواں توں سنی ہون دی وی سوچنا ملدی ہے۔ اس لئی، ایہہ صرف اکہ دھارنا ہے کہ قانون، جو پاس کیتا جاتا ہے، اکلا پر بھاوشالی بندا ہے۔ لوکاں دی مانسکتا ہے nt.

بیٹھاں کجھ سدھارن قدم سجھائے گئے ہن:

آؤ آپاں اپنی دھی نوں ویاہ وچ 'نہ دے دیئے'، کیونکہ اوہ شادک طور 'تے ویاہ دی رسم دے *
 سمیں ہندی ہے۔ ادابرن لئی، پوتر بھجن پلے تائید لاگی دا اکو سمیں گاؤنا اتے لاڑے دا پلہ اس دے
 پتا دوارا لاڑی نوں سونپنا، ویاہ دی رسم توں باہر رکھیا جانا چاہیدا ہے، کیونکہ ایہہ کنیادان توں
 گھٹ نہیں ہے، اتے اوہ وی، موجودگی وچ۔ گورو گرنتھ صاحب دا۔ بھجن، جوین کہ اسیں سارے
 جاندے ہاں، لاڑی اتے لاڑی دوواں لئی ہے، اتے پرماتما نال اوہناں دے رشتے نوں پرگٹ کردا ہے۔
 یقیناً، اس توں پہلاں دے شبد، بھے ساک کروے ڈٹھے، ('میں سارے رشتے جھوٹھے پائے') لڑکی
 دے پریوار اتے رشتے داراں نوں درساوندے نہیں ہن۔

ویاہ دے نال، نوین گھر نوں لڑکے دے نال-نال لڑکی دے ماپیاں لئی برابر ذمہ وار ہون دیو۔ جیکر *
 اجہیاں قدران-قیمتیاں نوں سماج دے پلٹ ہون توں پہلاں نوجوان مناں تک عملی جامہ پہنایا جاوے
 تاں اک پیڑھی وچ بی لوڑیندی تبدیلی آسکدی ہے۔

ہر شہر وچ کجھ گوردواریاں دے نال بزرگان لئی ہوسٹل/گھر ستھاپت کیتے جانے چاہیدے ہن۔ کمیونٹی
 نوں ایہناں سنستھاواں لئی ادارتا نال دان کرنا چاہیدا ہے، حالانکہ رہائش مفت نہیں ہونی چاہیدی،
 سوائے سچے لوڑوند ویکتیاں دے کیساں نوں چھڈ کے۔ اجہیاں سہولتیاں دی ایلدھتا ماتا-پتا نوں
 اپنی اولاد، بھائیوں مرد ہووے جان مادہ، توں سنتنر بناویگی اتے بڈھاپے نال جڑے تناء توں چھٹکارا
 دیویگی۔ ایہہ سمسیا ربت ماپیاں، جان اوہناں ماپیاں دیاں لوڑاں نوں وی پورا کریگا جیہناں دے بچے
 اوہناں توں دور وسے ہوئے ہن جان جیہناں دے بچے مر چکے ہن۔ خوشحال ویابیاں/طلاق شدہ
 عورتاں نوں وی ایہو جہیاں سہولتیاں پردان کیتیاں جانییاں چاہیدیاں ہن۔

قانون دی بھومکا

پر، اگلی سماجک ووستھا وی عورتاں نوں سرکھیا دی گرنٹی نہیں دے سکدی۔ اس طرحاں، قانون
 بناؤن دی لوڑ ہے، پر اس طریقے نال کہ لوکاں دے رویئے وچ بدلاؤ لایا جا سکے۔ ادابرن لئی :

دھی دی آمدن دا حصہ قانونی طور 'تے اس دے ماپیاں نوں بناؤ۔ اس نال اوہ اپنے لوڑوند ماپیاں *
 دی مدد کر سکیگی، قانون دے نال-نال۔ اس نال صرف دھیاں والے ماپیاں نوں وی سرکھیا ملیگی،
 اتے مرد اولاد لئی پرچلت کریز وی گھٹیگا۔

عورتاں دے ادھیکاراں نال سبندھت ہون دے نال-نال، دھیاں (ویابیاں/انویابیاں) دے اپنے ماپیاں *
 پرتی، اتے پتیاں دے سوہرے-سوہرے پرتی فرضاں نوں پرہاشت کرن 'تے وی تناء ہونا چاہیدا ہے۔
 اکلا اجیہا قدم ماپیاں نوں بچے دے جنم دی خوشی مناؤن دے یوگ بناؤندا ہے، لنگ دی پرواہ کیتے
 بناں۔

جیکر ماتا-پتا دی سمپتی وچّ اس دے ادھیکار دین نال کجھ ووہارک سمسیاواں پیدا ہندیاں بن جوین کہ کجھ کوارٹراں دوارا درسائے گئے بن، تاں ایہناں دا نیٹارا وکھو-کھو دھاراواں دوارا کیتا جا سکدا ہے۔ کیونکہ، لنگ سمانتا دی پرکرتی دا مدعا سماج دے کسے اکّ ویشیش ورگ دے انوکول نہیں ہو سکدا۔

جیکر کسے دھی نوں ماپیاں دی جائیداد وچ حصہ دتا جاتا ہے، تاں ایہہ قانونی طور 'تے □□□ یقینی بنایا جانا چاہیدا ہے کہ اس نوں اس توں لایہ ملدا ہے - اس توں ہون والی آمدن اس دے نجی بینک کھاتے وچ جاتی چاہیدی ہے؛ ہو سکدا ہے کہ اس کول اسنوں ویچن دا ادھیکار نہ ہووے، تاں جو اس 'تے سوہریاں دوارا اجیہا کرن لئی دباء نہ پایا جاوے جاں ایہہ لازمی ہونا چاہیدا ہے کہ ایہہ اس دے نام 'تے دوبارہ نویش کیتا جاوے؛ اس نوں اچھا دے ادھیکار دا آئند لینا چاہیدا ہے؛ اتاد۔

سیمینار صرف عورتاں دے مدعیاں اتے نریکھ لنگ نوں پرہاوت کرن والے کوئی وی انتم فیصلے لیں توں پہلاں وکھو-کھو پچھوکر والے لوکاں دے وچار اکٹھے کرن لئی کیتے سرویکھناں لئی آیوجت کیتے جانے چاہیدے بن۔

سکھاں دے قنونان وچّ پتی-پنتی دوواں لئی، پنتی 'تے پتر اتے دھی دوواں لئی، اولاد' شبد دی ورتوں اپنے آپ ہی برابر تاں نوں یقینی بنا دیویگی۔ کی گربانی مرد اتے استری دوہاں نوں، پر ماتا دی وہوٹی 'کہہ کے برابر دا درجہ نہیں دیندی؟ گورو صاحبان نے صدیاں پہلاں جو کیتا، اج وی سنسار دے سنویدھاناں وچّ اپنائے جان دی اڈیک ہے۔ سکھاں نوں اگوائی کرن دیو۔

دوندر سنگھ چاہل نے پرو

انسٹیٹیوٹ فار انڈرسٹینڈنگ سکھنزم

Laval, Quebec, H7W 5L9, کینیڈا

iuscanada@gmail.com

جواب دین والا

نوں

اک-اوانکار (۱۳): گورو نانک دیو جی دا انیکتا وچ ایکتا دا سنکلیپ

وشو دھرم دے

ہر دیو سنگھ ورک و لوں ڈاکٹر

سالابھیت وچ پرکاشت، وول. 3. نن: 7, پی. 31-42, 2024

دوارا

دوندر سنگھ چاہل نے پرو

انسٹیٹیوٹ فار انڈرسٹینڈنگ سکھنزم

کینیڈا, Laval, Quebec, H7W 5L9,

iuscanada@gmail.com

جان پچھان

ڈاکٹر: ہر دیو سنگھ ورک، اک پرسدھ بھوتک وگیانی اتے دھرم شاستری، لکھدے بن "اک-اوانکار (۱) - وشو دھرماں دی وبھنتا وچ ایکتا دا گورو نانک دا سنکلیپ۔ اوہ کہندا ہے کہ ایہہ "ڈی. ایس. چاہل (چہل، 2023a) 'تے آدھارت ہے، نے حال ہی وچ سکھ دھرم نوں سمجھنا: ڈی ریسرچ جرنل دا اک وشیش انک (سلور جہلی) پرکاشت کیتا ہے، جس وچ وشو بھر وچ وکھو کھ دھرماں وچ رب دے سنکلیپ بارے اک درجن دے قریب لیکھ بن۔ اتھے دو لیکھ بن: (i) ڈی. ایس. سیکھوں دوارا (2023) اتے (ii) "اک اوانکار: کجھ پرتیبمب" ایلینور نیسبٹ (نیسبٹ، 2023) دوارا میرے پیپر وچ چرچہ لئی وشے نال نچھدے ہوئے۔ اوہ مندا ہے، "میں اوبناں دے وچاراں دی اداروادی ورتوں کیتی ہے کیونکہ مینوں ایہہ دوویں لیکھ اکو ترنگ-لمبائی 'تے، جان میرے وچاراں نال میل کھاندے بن۔" میرے لئی ایہہ بضم کرنا اوکھا ہے کہ ایہہ سرلیکھ وچ درسائے گئے "وشو دے سارے دھرماں دی انیکتا وچ ایکتا" نال کس طرحاں سنبندھت ہے کیونکہ ایہہ گورو نانک دیو دوارا سدیوی ہستی (رب) دی سنکلیپ نوں درساوندا اک اصلی اتے ولکھن لوگو ہے۔ دوجے دھرماں وچ رب دی دھارنا نالوں

وکھری ہے۔ حالانکہ ہندو دھرم وچ اکتے ربّ منیا جاندا ہے، ایہہ مانو-روپ برہما، وشنو اتے شو روپاں وچ پرگٹ ہندا ہے۔ عیسائی دھرم وی ربّ، پتر اتے پوتر آتما دی ترئیک نوں سویکار کردا ہے۔ اسلام وچ، ربّ نوں اکتے منیا جاندا ہے، پر اسدا نام اللہ ہے، اتے اسدا کیول اکتے پیغمبر محمد ہے۔ اس لئی وکھو وکھ دھرماں وچ ربّ بارے اجیہی انیکتا وچ کسے وی ستھتی وچ اکسرتا اتے ایکتا نہیں ہو سکدی۔ حالانکہ، "وبھنتا وچ ایکتا" اکتے بہت پرانی دھارنا ہے جو پوری اتے پچھمی پرانی دنیاں دیاں سبھیچاراں وچ پرانے سمیں توں ہے۔ ایہہ وکھو وکھ ویکتیاں جاں سموہاں وچکار سدبھاونا اتے ایکتا دا پرگٹاوا ہے۔ بہت ساریاں سرکاراں اتے سنستھاواں اج وی اس سمیں-سنمات سنکلیپ نوں اکتے یوگ آدرش مندیاں ہن۔ (انام، n.d.) ایہہ درساوندا ہے کہ "انیکتا وچ ایکتا" وچ دھرم جاں ربّ شامل نہیں ہندا۔

اس لئی ڈاکٹر: ورک دے وشے دا سرلیکھ وی غلط اتے ترکہین ہے۔

چرچہ

ڈاکٹر: ورک بیٹھاں دتے ودواناں دا حوالہ دیندے ہن، جو مندے ہن کہ ایہہ اکتے ولکھن اکھر انکی برہم چنہ ہے جس نوں لوگوں کیہا جاندا ہے:

سکھ دھرم وچ، پرماٹما نوں اکتے ولکھن اکھر انکی برہم چنہ دوارا درسایا گیا ہے، جس نوں ایلیئر "نیکسیٹ اتے ڈی. ایس. چاہل (چہل، 2020) (نیکسیٹ، 2005) دوارا لوگوں کیہا جاندا ہے۔ (Nikky-2011) Guninder درساوندا ہے کہ برہم چنہ نوں درساون لئی گیان دے تن ڈھنگاں دی ورتوں کیتی گئی ہے۔ سنکھیاتمک، ورن مالا، اتے جیومیٹرکل-مہتوپورن طور 'تے، پرمکھ نمبر '1' نوں ساریاں بھاشاواں، سبھیچاراں اتے دھرماں دے ویکتیاں دوارا مانتا دتی جاندی ہے۔ اس توں بعد گورمکھی لپی دا الفا ہندا ہے، جو کہ اکتے (ہون) لئی چنہ ہے اتے کار () دے چنہ دوارا پورا ہندا ہے، اکتے ریکھاگنتک چاپ پلاڑ وچ دور پہنچدا ہے۔"

نیکسیٹ نے سٹہ کڈھیا کہ ایہہ اکتے لوگوں ہے۔ نکی-گرندر نے تھوڑھے جہے پر اسپیشٹ طریقے نال بیان کیتا ہے۔ میں پچھلے 23 سالوں توں اس دی سپیشٹ ویاکھیا کر رہا ہاں۔ (چہل، 2000) (چہل، 2003) (چہل، 2005) (چہل، 2021) (چہل، 2018) (چہل، 2023) (چہل، 2023) (بی، 2020)

اس لئی، ایہہ سپیشٹ ہے کہ نیکسیٹ نے اکتے پرتیک جاں لوگوں وچوں سویکار کیتا ہے تاں وی ڈاکٹر: ورک نے اکتے انیتک بیان اس طرحاں لکھیا ہے:

اس لئی، اسنوں "لوگو" [اتے ایہہ کہنا کہ ایہہ "اکت شبد" ہے] کہنا نہ موافییوگ ہے ادبی ہے۔ " کیول اکت ان پڑھ جاں اگیانی ویکتی ہی اس نوں ودوتا جاں ودیک جانچ دے نام 'تے کریگا۔ کسے وی حالت وچ، "اک اوانکار" اکت شبد نہیں ہے؛ ایہہ اکت 'انک' [1] اتے کھلھے 'اوربا' [او] توں بنیا ہے۔ اس ٹوکن دوارا، ایہہ بالکل وی "لوگو" نہیں ہے کیونکہ گورو نانک دیو جی اس نوں سکھ دھرم دے وپار دے طور 'تے نہیں ویج رہے سن۔ ایہہ اوہناں 'تے اس لئی ابھریا کیونکہ پرہو نے اوہناں نوں اکت ہے مثال برہم مشن لئی چنیا سی۔"

بھاؤ ڈاکٹر: نیسبٹ، جو کہ لوگو وجوں سویکار کردے ہن، وی ان پڑھ اتے اگیانی ویکتیاں دی اس شرینی وچ آوندے ہن۔

میں اس تتہ بارے ڈاکٹر۔ ورک دی اگیانتا بارے حیران ہاں کہ گورو نانک دیو جی نے سدییوی ہستی (رب) نوں درساون لئی اکت لوگو ڈزائین کرن والا پہلا ویکتی سی جسدی اسنے لگبھگ چھ صدیاں پہلاں 15ویں صدی وچ سنکلپ لیا سی۔ گورو نانک دیو جی نے سبھ توں پہلاں وکھو کھ حصیاں دی ورتوں کردے ہوئے لوگو ڈزائین کرن لئی اکت پرناالی تیار کیتی، ارتھات، انکاں وچوں اکت (اکت) لے کے، گورمکھی لپی توں او (اورا) کھولہنا، اتے جیومیٹری توں اسدا وسترت انت (۔)۔ ایہناں سارے حصیاں نوں ملا کے، اسنے اکت لوگو بنایا، . ایہہ سدییوی ہستی (رب) لئی اکت اصلی اتے ولکھن لوگو ہے جو کدے کسے دھرم دے سنستھاپک دوارا تیار کیتا گیا ہے۔ گورو نانک دیو جی اسدی ورتوں کسے چیز نوں ویچن لئی نہیں کر رہے سن پر ایہہ سمجھاؤن لئی کہ ایہہ لوگو، سدییوی ہستی (رب) لئی کھڑا ہے جوہں کہ اوہناں نے اسدی دھارنا کیتی سی۔ لگبھگ چار صدیاں بعد ہی 20ویں صدی دیاں آدھونک کمپنیاں نے اپنیاں کمپنیاں لئی لوگو دی ورتوں کرنی شروع کر دتی۔

اس لئی، 15ویں صدی وچ گورو نانک دیو جی دوارا اناہ ہستی (رب) لئی تیار کیتے گئے لوگو نوں کس طرحاں اکت نہ موافییوگ اپوتر کیا جا رہا ہے؟

اس توں علاوہ، جدوں 15ویں صدی وچ گورو نانک دیو جی نے پہلی وار ایہہ لوگو ڈزائین کیتا سی، کوئی ہور نہیں لوگو دنیا بھر وچ کسے وی کمپنی دوارا ورتیا گیا سی۔

ڈاکٹر: ورک اگے لکھدے ہن:

کسے وی حالت وچ، "اک اوانکار" اکت شبد نہیں ہے؛ ایہہ اکت 'انک' [1] اتے کھلھے 'اوربا' [او] " توں بنیا ہے۔ اس ٹوکن دوارا، ایہہ بالکل وی "لوگو" نہیں ہے ..."

ایہہ اکّ ہور غلط اتے ترکہین بیان ہے۔ میں کدے نہیں کیہا کہ ایہہ اکّ شبد ہے۔ میں ہمیشہ ایہہ لکھدا ہاں کہ ایہہ اکّ "لوگو" ہے جس وچّ انکاں والا اکّ، اوپن اورا، اتے اس دے وسترت انت، جیومیٹری وچّ، پچھلے 23 سالوں توں ودھ سمیں توں اننتتا نوں درساوندا ہے۔ ایہناں وشیشتاواں دے کارن، گورو نانک دوارا اوہناں دی سنکلیپت سدییوی ہستی (ربّ) نوں درساون لئی تیار کیتا گیا اکّ اصلی اتے ولکھن لوگو بن جاندا ہے۔

دی غلط فہمی

میں غلط سمجھے جان دے پچھوکڑ اتے زور دینا چاہندا ہاں۔ بدن سنگھ، بنارس (وارانسی) وکھے سکھلائی پراپت نرملا، نے ویدک اتے ویدانتک فلسفیاں دے پرہاوا ادھین 1883 وچّ فریدکوٹ والا ٹیکا وچّ ایک اونکار وجوں پرسارت کیتا۔ 1604 دے آس-پاس بھائی گرداس جی نے پھر ایک اونکار ایلانیا۔ (جے. سنگھ، عین.ڈی.) اس توں بعد پرو: صاحب سنگھ نے وی اس نوں ایک اونکار منیا۔ (س. سنگھ، 1972) بدن سنگھ نے او.ایم توں اس دی اتیتی بارے وستھار نال دسیا۔ اسے طرحاں پرو: صاحب سنگھ نے گورو گرنتھ صاحب دے اپنے درپن وچّ کیتا ہے۔ ڈاکٹر. بھٹی (2019) اتے پرنسپل ہربھجن سنگھ (اپرکاشت رچنا) نے وی او.ایم توں اتیتی بارے وستھار نال دسیا ہے۔ بن سکھاں اتے غیر-سکھاں نے اپنیاں لکھتاں وچّ اس نوں ایک اونکار لکھیا ہے۔ حالانکہ، اونکار جاں اونکار اپنشاں وچّ OM (AUM) نوں درساوندا ہے۔ او.ایم (ॐ) ربّ نوں درساوندا نہیں ہے۔ او.ایم نوں برہمنڈ دی پہلی دھنی منیا جاندا ہے۔ "او.ایم دی آواز توں پہلاں، کجھ نہیں سی۔" (ریگن، 2020)

لوگو نوں ایک اونکار جاں ایک اونکار منّ کے، ڈاکٹر. ورک سکھاں نوں گمراہ کر رہے ہن کیونکہ اونکار جاں اونکار اپنشاں وچّ او.ایم نوں درساوندے ہن۔ اس لئی، ڈاکٹر. ورک نہ صرف اناد ہستی (پرماٹما) دے لوگو دی مولکتا اتے ولکھنتا نوں ردّ کر رہا ہے، سگوں گورو نانک دیو جی نوں OM وچّ وشواس وی کر رہا ہے، جو ترئیک نوں مانو روپاں-برہما، وشنوں اتے شو وچّ درساوندا ہے۔ حالانکہ، گورو نانک دیو جی دی ترئیکتا نوں ردّ کردے ہن۔

ایک اونکار جاں ایک اونکار منن توں انکار

نرمل سنگھ کلسی (1996) شاید پہلا ویکتی ہے جس نے ایک اونکار وجوں سویکار کرن توں انکار کر دتا سی اتے اس دی بجائے اسنے اسنوں "ایکوؤوؤ... کیہا سی۔" پر اوہ کھلے اورا نوں اس دے وسترت سرے (O with extended) دے نال اچارن نوں نظر انداز کردا ہے۔ اس توں بعد، گلبرگ سنگھ باسی (2020) اتے ڈاکٹر: اقبال سنگھ ڈھلوں (2019) نے اس دا پچھا کیتا اتے "ایکو" دا

اچارن کیتا۔ حالانکہ، بسی اتے ڈھلوں اکو دا اچارن کرن لئی اک اورا (او) نوں شامل کردے بن اتے اس دے وسترت سرے () نوں کیلیگریپھی وجوں نظر انداز کردے بن۔ جدکہ کرنل من موہن سنگھ سکاؤٹ دا مننا ہے کہ اس نوں ایکنکار (اکانکار) (نجی سنچار) وجوں اچاریا جانا چاہیدا ہے۔ گریپیت سنگھ (2022) نے وستھار نال دسیا کہ اس نوں "ایکنکار" وجوں اچاریا جانا چاہیدا ہے کیونکہ ایہہ شبد آدی گورو گرنٹھ صاحب وچ ویاپک طور 'تے ورتیا گیا ہے۔ حالانکہ، بھائی گرداس نے پہلاں ہی اکے نوں ایکنکار (ایکنکار) وجوں اچاریا ہے، بھاؤ ایکو ایک (اکے اتے کیول) اتے اوپن اوڑا (او) نوں 'اوانکار' وجوں اچاریا ہے پر کھلے اوڑا (او) دے وسترت انت () نوں اچارن نوں انڈتھ کیتا ہے۔ کھلا اوڑا (او) اس دے وسترت انت () دے نال سبھ توں مہتوپورن کوالیپھائر شبد اتے چنہ ہے جسدا سندربھ اکے (1) دا سمپورن اچارن پنجابی وچ اکے او ہے انت (ایک اوہ ہے انت) اتے 'اوہ اکے اتے' ہے۔ انگریزی وچ صرف انت ہے۔ (چہل، 2018)

میں سکھ دھرم دی سمجھ دے اسے وشیش انک (سلور جہلی) توں گورو نانک دیو دوارا سدیوی ہستی (رب) لئی تیار کیتے لوگو دی ویکھیا نوں دہراؤندا ہاں: کھوج جرنل بیٹھ لکھے انوسار: (چہل، 2023a)

گورو نانک دیو جی نے اکے لوگو وچ پرمتا نوں سنکلیپت کیتا، انکاں وچوں اکے (1) لے کے، گورمکھی لپی توں او (اورا) کھولھ کے، اتے جیومیٹری توں اس دا وسترت انت () لیا۔ اکے () نوں انکاں توں لیا گیا ہے، پر وگیان وچ، ایہہ البرٹ آئنسٹائن دی اکوچنتا وانگ اکے بھوتک اکے ہے۔ کجھ وگیانی اکلتا نوں کجھ وی نہیں مندے بن۔ پر نانک لئی، کجھ وی نہیں سن (سن) جاں نرگن (نرگن) پرمتا دی اوستھا ہے۔ او (اوپن اورا) نوں گورمکھی ورن مالا توں لیا گیا ہے، پر اتھے ایہہ اوہ (اوہ - اوہ) دا سنکھیپ روپ ہے۔ او (اوپن اورا) دا (وسترت انت) INFINITE (اورجا دی ماترا) نوں درساون والی جیومیٹری توں لیا گیا ہے۔ او (اوپن اورا) اتے اس دا وسترت انت () One (for) in لئی کوالیپھائر شبد بن، جو ایہہ درساوندا ہے کہ One (for) in انت (اورجا دی ماترا) ہے۔ اس لئی، پنجابی وچ اکے او ہے انت (ایک اوہ ہے انت) اتے انگریزی وچ 'دیتھ دن اینڈ اونلی از انت' وجوں اچاریا جا سکدا ہے۔

اوہ وگیانی اتے دھرم شاستری، جوین کہ ڈاکٹر۔ ورک، جو کہ ایک اوانکار جاں ایک اوانکار، جو کہ او.ایم. نوں درساوندا ہے، کہندے بن، نہ صرف اکے لوگو ڈزائین کرن وچ گورو نانک دیو جی دی مولکتا اتے ولکھنتا نوں کمزور کر رہے بن، اوہناں دوارا سنکلیپت سدیوی ہستی (رب) لئی۔ پر سکھاں نوں ایہہ وی گمراہ کرنا کہ گورو نانک دیو جی اوم نوں اپنا رب مندے بن۔ کجھ وگیانی اتے دھرم شاستری سچ نوں ایک اوانکار کہہ کے چھپاؤن دی کوشش کردے بن جاں ایک اوانکار گورو نانک

دیو جی دا وشیش شبد ہے اتے اوم نوں درساؤندا نہیں ہے۔ حالانکہ، اپنشدان وچّ اوانکار جاں اونکار
دا ارتھ ہے OM, جس نوں کسے وی آدھار 'تے انکار نہیں کیتا جا سکدا۔

ایہہ سکھ بدھیجیویاں لئی ہے کہ کی اکّ اصلی اتے ولکھن لوگو نوں سویکار کرنا ہے، اس نوں اکّ
او بے انت (ایک اوہ بے انت) جاں ایک اوانکار جاں ایکونکار کہنا ہے، جسدا ارتھ ہے اوم ॥

REFERENCES

Anonymous. (n.d.). Unity in Diversity: A Worthy Journey, Not Just a Desired Outcome. s://dignitydialogues.com/unity-in-diversity/

Basi, G. S. (n.d.). The Eternal Precepts of Sikhi. Sikh Bulletin, 23(1), 19–23.

Basi, G. S. (2020). ੴ IKKO as Its Proper Pronunciation. Sikh Bulletin, 22(2), 9–14. <http://www.sikhbulletin.com>

Bhatti, S. S. (2019). GURU NANAK DEV – Dispenser of Love and Light. White Falcon Publishin.

Chahal, D. S. (2000). The Commencing Verse of the Aad Guru Granth Sahib: A Scientific and Logical Interpretation. Understanding Sikhism Res. J., 2(1), 8–11. <https://www.iuscanada.com/static/articles/2000/j0201p08.pdf>

Chahal, D. S. (2003). JAP: The Essence of Nanakian Philosophy. Institute for Understanding Sikhism, Distributors: Singh Brothers, Amritsar.

Chahal, D. S. (2005). OANKAR OR OMKAR (ੴ or ਓਮਕਾਰ): The Misunderstood Word. Understanding Sikhism Res. J., 7(2), 17–31. <https://www.iuscanada.com/static/articles/2005/j0702p17.pdf>

Chahal, D. S. (2018). JAP: The Essence of Nanakian Philosophy (a scientific and Logical Interpretation). <https://www.iuscanada.com/static/books/2018/JAP2ndEdition2018.pdf>

Chahal, D. S. (2020). UNDERSTANDING ੴ DESIGNED BY GURU NANAK TO REPRESENT ETERNAL ENTITY (GOD). The Sikh Philosophy Net. <https://www.sikhphilosophy.net/threads/understanding-designed-by-guru-nanak-to-represent-eternal-entity-god-by-dr-d-s-chahal-canada.51625/>

Chahal, D. S. (2021). Sikhi and Science: The Eternal Entity (God) Conceptualized by Guru Nanak in a Logo, *ਐਓ. Hor J. Hum. & Soc. Sci. Res.*, 3(2), 23–36. <https://doi.org/10.37534/bp.jhssr.2021.v3.n2.id1121.p23.%0A>

Chahal, D. S. (2023a). Concept of God. *Unerstanding Sikhism Res. J.*, 25(1), 7–29. <https://www.iuscanada.com/static/articles/2023/j2501p07.pdf%0A>

Chahal, D. S. (2023b). *Cosmology in Science and Nanakian Philosophy. Hum. Soc. Sci. Res.*, 5(1), 34–48.

Dhillon, I. S. (2019). *ਐਓ da ucharan ate bhav arth. Journal Parkh, Punjab Universty, Chandigarh, 1 & 2, 206–222.*

Kalsi, N. S. (1996). *Beej Mantar Darshan (Punjabi). Kalsi Technologies, # 15, 7711 - 128th Street, Surrey, BC, Canada.*

Nesbitt, E. (2005). *SIKHISM. A Very Short Introduction. Oxford University Press, UK.*

Nesbitt, E. (2023). *IK OANKAR SOME REFLECTION. Understanding Sikhism Res. J.*, 25(1), 5–6.

Nikky-Guninder, K. S. (2011). *Sikshism: An Introduction. I.B. Tauris& Co Lt.*

Regan, S. (2020). *The Meaning Behind the Om Symbol & Sound, Plus How to Use It Respectfully.*

Sekhon, D. S. (2023). *ਐਓ. Undertanding Sikhism Res. J.*, 25(1), 67–71.

<https://www.iuscanada.com/static/articles/2023/j2501p67.pdf>

Singh, G. (2022). *Pronouncing ਐਓ. Sikh Bulletin, 24, 35–41. www.sikhbulletin.com*

Singh, J. (n.d.). *Bhai Gurdas Vaaran. http://searchgurbani.com/bhai_gurdas_vaaran/vaar/3/pauri/15*

Singh, S. (1972). *Sri Guru Granth Sahib Darpan.*

چیرمین دے ڈیسک توں پتر

سنیل بھائیادواراپی، ایچ. ڈی

میرے پتا جی دی موت توں بعد اوہناں دا 97 سال دا پرانا دوست جو پنجاب (بن پاکستان وچ) توں پرواس کر کے آیا سی، جدوں وی میں اوہناں دی بھلائی بارے جانن لئی آیا تاں ہمیشہ مینوں آشیرواد دتا "جدوں تک میں جیوندا ہاں مینوں ملدے رہو۔ ایہہ مینوں یاد دواؤندا ہے کہ میں تہاڈے پتا نوں مل رہا ہاں اتے گلّ کر رہا ہاں۔ اسنے رک کے کیہا، "کئی وار مینوں لگدا ہے کہ لمبی عمر اکے سراپ ہے۔ میں دھرتی سمیت بریک لئی اکے خرچی شکتی ہاں اتے میں ودھ توں ودھ جیوندا ہاں۔ اسدا حوالہ اس دے نزدیکی اتے پیارے پریوار لئی سی۔ کافی حد تک، سماج نے اسدی موجودگی نوں نظر انداز کر دتا اتے اس دے پچھلے یوگدان اتے پریوار دے میمبراں لئی اسدی سمرتھا وچ رہن لئی اکے بہتر جگہ بناؤن لئی اس دے سنگھرش نوں بھلّ گیا۔

جس طرحاں اس نے ایہہ واک کہے، اس نے مینوں میرے بڈھاپے لئی ڈرایا جدوں میں اکلا رہ جاوانگا اتے کوئی وی میری دیکھ بھال نہیں کریگا۔

اک وار میں اس نوں پچھیا کیونکہ اوہ صحیح اندریاں وچ سی اتے مانسک طور 'تے سچیت سی پر اس دی سریرک سمرتھا کمزور سی۔ میرے دل وچ اس دے لئی اکے خاص ستھان ہے اتے اسنے کدے وی اسنوں سماجک سبندھاں دے نام نال سنبودھت نہیں کیتا پر میں اپنے آپ نوں اکے ودیارتھی مندا ہاں اتے اوہ میرا ادھیاپک ہے "پنجابی پاتراں وچ اکے ولکھن کی سی چاہے اوہ ونڈ توں پہلاں کسے وی دھرم دا پالن کرے؟"

اسنے اکے پل لئی سوچیا اتے کیہا "لوک وچ درد سی" (پنجابی ہمدردی نال سن اتے دوجیاں دا خیال رکھ کے رہندے سن)۔ اس دے جواب نے مینوں الجھایا اتے میں اپنے آپ نوں سوال کیتا پر اس دے جذباتی جواب دا مقابلہ نہیں کیتا۔ 'جیکر لوک اکے دوجے لئی ترسوان بندے تاں ونڈ دی ہنسا میری کلپنا توں باہر سی۔ ایہہ پورے منکھی اتھاس وچ اپنے ساتھی ناگرکاں وروڈھ ہنسا دا سبھ توں ظالم روپ سی۔ میری الجھن مینوں پریشان کر رہی سی۔ میں سوال کیتا کہ جیکر منکھی چھوہ نال سماجک میل-جول اینا شاندار ہے تاں ونڈ قتلان اتے بلاتکاراں لئی سماجک سبندھاں دی سمبھاونو نوں ردّ کر

دتا جاندا ہے۔ پھر ایہہ ہو سکدا ہے کہ لوکاں وروہ اجیہے گھناؤنے اپرادھ لئی دھرم اتے راجنیتک متبہید دے دو وڈے کارک ذمہ وار سن۔ میں سمجھ سکدا ہاں کہ اوہ حاکم جماعت وچ شامل ہون اتے کلین ورگ دے روپ وچ پیش آؤن دیاں اپنیاں اچھاواں دی رکھیا لئی کجھ لوکاں نوں ملن لئی اک سیاسی شکار سن۔ اوہ انے امیر نہیں سن کہ اوہ زمین 'تے قبضہ کرن لئی جنگ نوں سپانسر کر سکدے سن، اوہ اپنے آپ نوں شاسک گھوشت کر سکدے سن کیونکہ ایہہ شاسک جماعت وچ داخل ہون دا پرانا ابھياس سی۔ مینوں میرے پتا جی دے شبد یاد بن، 'جناح وڈا راجا انھا وڈا ڈاکو'۔ کلین شاسک ورگ وچ داخل ہون دا اک ہور طریقہ حملہ آوراں دے روپ وچ دولت لٹدے ہن اتے شاسکاں وانگ اپنے وطن وچ عالیشان جیون بتیت کردے ہن۔ انگریزاں دی حاکم جماعت نے اک نویں تکنیک 'جمہوری ڈھنگ' پیش کیتی۔ جہڑے لوک حاکم جماعت بننا چاہندے ہن، اوہناں نوں عام لوکاں دی بہو گنتی سنکھیا نوں ہک جاں کروک دوارا حاصل کرنا چاہیدا ہے۔ اس ودھی نے یدھ اتے اس دے نتیجیاں نوں بناں کسے ہنسا دے بیلے پیپر نال دوجے شاسکاں نوں ستا سونپن دے شانتیپورن ڈھنگ نال بدل دتا۔ ساڈے اکھوتی راشٹری نیتا حاکم کلین ورگ دی سرپرستی دے نال اوہناں نوں لوکاں لئی سویکاریوگ بناؤن وچ شامل سن کیونکہ اوہ اپنے ادھیکاراں دی راکھی لئی لڑ رہے ہن اتے گواچی ہوئی شان نوں مڑ پراپت کر رہے ہن جو کدے اوہناں دے بھائیچارے نے مانیا سی۔ اس نویں تکنیک دا سبھ توں ماڑا حصہ ایہہ ہے کہ موجودہ سمیں وچ ہنسا دی اک وڈی ماترا ہے اتے ایہہ ادوں ساہمنے آؤندی ہے جدوں ستا تبدیلی دا سماں دوری 'تے پرگٹ ہندا ہے اتے دھمکیاں دے بیٹھاں رہ رہے عام لوکاں نوں ڈراؤن اتے محسوس کرن لئی ہنسا دے سادھن نال اس دے تحت اسرکھیت محسوس ہندا ہے۔ نیم اتے بھیڑ دی سموہک منگ حاکم جماعت نوں باہر کرن دی۔ گاندھی نہرو جناح چنے گئے ممبر نہیں سن پر ودیشاں وچ اپنی سکھیا دے نال اپنے آپ نوں اپنے بھائیچارے دے وڈے نیتا وجوں ستھاپت کیتا گیا سی اتے ہور دھارمک سموہاں دے آگؤ جو حاکم جماعت دی سرپرستی دا آند مان رہے سن، سیمت دھارمک گیان نال رہ رہے سن اتے سرکھیا لئی گل بات وچ بری طرحاں اسپہل رہے سن۔ پنجاب دے ہت

میں اپنے وچاراں وچ گاجیا ہویا سی اتے اسنے ٹوکیا "میں عام لوکاں وچ 'درد' بارے اک گھٹنا سنا رہا ہاں۔ اک سکھ پریوار پنڈ دا زمیندار٪ سی اتے اس دا سرکاری خطاب 'ذیل دار٪ سی (جو سرکار دی طرفوں زمینی مالیا اکٹھا کردا ہے اتے بدلے وچ شاسن لئی کجھ وشیش ادھیکار اتے ادھیکار پراپت کردا ہے) اپنے گھوڑے 'تے دوروں آ رہا سی۔ ایہہ اک آدیوگ آواجانی سادھن سی اتے کجھ لوک گھوڑے رکھن دے انے مہنگے رکھ رکھائے نوں برداشت کر سکدے سن۔ اس نے دیکھیا کہ دو تھکیاں-تھکیاں مسلم عورتاں جو اس دے مزدور پریوار نوں دکھائی دندیاں سن، پنڈ

وَلّ تر رہیاں سن اتے رات پے رہی سی۔ جویں ہی اوہ لنگھیا اتے گھوڑے دی رفتار بولی کیتی، پورے پیار نال سنبودھت کیتا، "پتر تسی رحمت دے خان۔دان توں بو۔

اوبناں نے 'ہاں' وچّ سر ہلا کے اپنے پردے بیٹھ جواب دتا۔ اوہ ترنت گھوڑے توں بیٹھاں اتریا اتے اپنے سہانک نوں گھوڑے دی پٹھ 'تے سوار ہون وچّ مدد کرن لئی بینتی کیتی اتے کیہا، "گھر تک چڑھ کے آوی۔ ایہہ سادی دھی تیری دیکھنا ہے۔ اوہ چھڈّ کے باقی دی دوری 'تے تر پیا۔

پتا دے دوست نے بڑبڑایا "ایہہ درد کتھی ملی گا ہوئی دے بچن ویچ۔ پہلے پروارن وچّ اک دوجے ن اوکھے والے مل کا سوکھا کر دین دیسی اسنے اگے کیہا، "مینوں تہاڈے کردار وچّ کجھ پرانی چنگیاڑی نظر آندی ہے پر میرا پروار میرے پرتی اداسین ہے اتے کوئی دھیان نہیں دندا۔ میں اپنے پروارک میمبراں اتے رشتے داراں دی ملاقات نالوں تہاڈی سنگت دا آند ماندا ہاں۔ انج جاپدا سی جویں اوہ مینوں ملن دی رسمی کاروائی کر رہے ہوں۔ سنویدنشیلتا اتے دیکھ بھال دا تتّ غائب ہے۔"

'نیونڈرا' دا سنکپ (ویاہ دی رسم سمیں عام ارتھاں وچّ موجود ویاہ دی بجائے اک قرضہ ہے) سماجک ذمہ واری دی سبھ توں اتم اداہرن سی اتے ایہہ رسماں شانتیپوروک لنگھن لئی ماپیاں دی کٹھنائی نوں پہلاں توں چنگی طرحاں جاندا سی۔

'نیونڈرا' ویاہ دے سمیں اکّ قسم دا قرضہ سی جتھے ستھانک لوک ویاہ دے خرچے دے وتی بوجھ نوں گھٹّ کرن لئی ماپیاں دی وتی روپ وچّ مدد کردے سن۔ سبھ توں ودھیا حصہ ایہہ واپسیوگ رقم ہے جو تسیں دوجیاں توں پراپت کیتی ہے۔ ایہہ اوبناں دے پرواراں وچّ ویاہ دے سمیں اوبناں توں پراپت کیتی گئی رقم توں ودھ رقم واپس کیتی جانی چاہیدی ہے۔ تہاڈے پروار وچّ ویاہ سمیں ادھار دین والے نے کہڑی رقم دتی ہے، ایہہ کسے طرحاں دی دلچسپی سی۔ ایہہ دھرم نوں دھیان وچّ رکھے بناں اکّ انلکھت سماجک پرتھا سی۔ 'پنڈ دی دھی دا وی ہے'۔ اوہ سموہک طور 'تے کسے ویکتی دے بوجھ نوں سانجھا کرکے ویاہ جاں ہور سماگماں نوں شانتیپوروک لنگھن دیندے بن۔

اجوکے سمیں وچّ لوک گندے امیر اتے اشلیل بن اتے اپنے پتراں اتے دھیاں دے ویاباں وچّ دولت دا پردرشن کردے بن۔ ایہی پرتھا بیٹھلے طبقے تکّ چلی گئی اتے اداریاں توں قرضے لے کے امیراں دے ویاہ دے پدھر نوں برابر کرن لئی سخت سنگھرش کیتا۔ پہلاں جو سماجک ذمہ واری سی، اوہ ویاہ دا سمرتھن کرن والی سنستھا بن گئی۔ اوبناں نے سماجک سبندھ ستھاپت کیتے اتے اکّ کاروبار چلاؤن لئی امیر ویاہ دے پردرشن دے نال اس دے کاروباری سہیوگیاں وچّ وشواس ستھاپت کرن دا اکّ موقع منیا۔

اسنے پھر کیہا، "ایہہ کوئی ہور سماجک ذمہ واری نہیں ہے، سگوں 'تیجرات' (وپار) ہے۔ عورتاں وچ بہت آزادی ہے جو میں اپنے پریوار وچ دیکھدی ہاں۔ میری ماں ان پڑھسی پر زندگی جیون دے فلسفے اتے کلا نوں جاندی سی۔ اوہ چپ چاپ اوہ کم کردے ہن جو اوہناں دی چھاتی دے بیٹھاں بند ہندا ہے، موجودہ پیڑھی دے الٹ اپنے اندر نوں اپنے غصے نال ظاہر کرن دی۔ میں نواں ویابیا ہویا سی اتے میری پتی دی موجودگی کارن اکّ اسادھارن گڑبڑ ہو گئی سی اتے اکّ دن میری غیر۔ حاضری وچ پروارک جو الامکھی پھٹ گیا سی۔ اوہ اپنے پیکے گھر لئی گھر چھڈ گئی۔ میں دفتر توں واپس آیا تاں میری ماں نے سمجھایا کہ تہاڈے چھوٹے بھرا دے نہ۔ ملورتن کارن اس نوں گھر چھڈن دا کی کارن سی۔ اس نے کیہا، "جنیں جنیں گوری نہیں لگی، دریاں نوں فکر پے گیا" اسنے کیہا کہ ویاہ دے شروعاتی دنوں وچ ایہہ عام گلّ ہے اتے اسنوں گھر واپس لیاؤن وچ ساودھانی نال سمبھالیا جاندا ہے۔

میرے پتا جی بی۔ سکول دے ہیڈماسٹر نے اپنے پتا نوں ایہہ کہہ کے اپنی سماجک سیانپ نال اس مدعے نوں حلّ کیتا، "لالا جی من بٹھن وسطے نہ کہو میں پھر کسی ولیتی فرصت نال بٹھانیں گا۔ آج میں اپنی دھی نں لے اوین تے ٹانگا بھر کھلوتا ہے۔ میری پتی نے میرے گھر توں جو کجھ لیا یا اوہ پیک کر لیا اتے مونہہ 'تے پردہ پا کے ٹانگے دی پچھلی سیٹ 'تے بیٹھ گئی۔ معاملہ کوئی آدھار نہیں سی، پھر وی ایہہ سماجک مدعا بن گیا اتے مینوں آج وی اپنی ماں دی سیانپ یاد ہے 'جیوں جیون گوری نہیں لاگی...!'

میں اکّ نپن سروتا ہاں اتے اس دے انوبھواں نوں بیان کرن وچ اس دے بھاوناتمک پرواہ نوں ویکھن لئی میں اکّ شبد نہیں بولیا۔ کجھ پلاں بعد، اسنے کیہا۔ "میرے پتا دے ماما (ماما جی) اکّ بیچلر سن پر پاکستان وچ خوشحال سن۔ ونڈ ویلے اوہ سٹھویاں دے شروعاتی دور وچ سن۔ اوہ کوئی وڈا زمیندار٪ نہیں سی پر اس کول گھوڑیاں دی چنگی آمدن ہون دے نال۔ نال بہت سارے نوکر سن جو کھیتاں وچ کم کردے سن اتے نال ہی اس دیاں گھریلو ضرورتاں دی دیکھ بھال کردے سن۔ زندگی آرامدائک سی پر ونڈ بدل گئی اتے اوہ اپنے بھرا دے پوتے نال رہ رہا سی، جو ویابیا ہویا سی۔ میرے پریوار نوں دلی آ کے سوچنا ملی کہ مامجی جس پوترے نال رہ رہے ہن، اس دے گھر بچے دی بخشش ہوئی ہے۔ میں ونڈ دے سمیں کلا وچ بیچلر دی یوگتا پراپت کر لیا سی اتے اکّ گھٹ تنخواہ دے نال اکّ کلرک وجوں سرکاری نوکری وچ لین ہو گیا سی جو پریوار دے سارے میمبراں دا پیٹ بھرن لئی ناکافی سی۔ میں پریوار دی آمدن دا اکو اکّ سادھن سی پر پریوار دا ہر اکّ ویکتی کافی حد تک آرتھک تنگی دا ساہمنہ کر رہا سی پر اس امید وچ رہا کہ پرانے دن مڑ آؤنگے۔ میری ماں نے

میرے ہون والے سوہرے نوں جواب دتا جدوں اسنے اپنے پتر دی تنخواہ 'دس گھاٹ دو سو' (دو سو وچ دس دی کمی) بارے پچھیا تاں اوہ اکت سو نبے بول نہیں سکدی سی۔

میری ماں نے کہا، "خبر آئی تے سگن پان جنا درد۔ دس کدو چلیی۔" میں کہا، "چھٹی والے دن چل دن" (اسیں کسے سرکاری چھٹی تے جاوانگے)۔ اسیں ٹرام اتے بس دے سفر توں بعد اوہناں دے گھر گئے۔ میری ماں نے دیکھیا کہ مامجی اس رتے نال بیٹھے سن جو اوہ پاکستان وچ ماں رہے سن۔ اسدا پہراوا میلا سی اتے س کجھ کھیتران اتے تہمت دا برا حال سی۔ اسنے میرے کَن وچ پھسپھسا کے کہا، "پتر کنے پیسے ہیں تیرے کول۔" میں اسنوں دسیا، "دس روپے" (دس روپے دا نوٹ)۔ اوہناں دنن وچ ایہ بہت وڈی رقم سی اتے اسنے مینوں دسیا کہ میرے نال ست ہن۔

ماما جی سانوں بس لئی وداع کرن لئی باہر آئے۔ اس علاقے وچ اکت شرنارتھی بازار سی جتھے شرنارتھی کپڑے اتے روزانہ لوڑ دیاں چیزاں ویچن لئی بستری تے چیزاں پردرشت کردے سن۔ میری ماں منجے دے ساہمنے رکی اتے اسنوں اکت کڑتا، پجامہ، جتی (جتی) اتے سر دا کپڑا (پیگ) پیک کرن لئی کہا اتے پچھیا، "اسنوں کنے؟"۔ دکان دار٪ نے کہا کل 11 روپے۔

میری ماں نے بناں کسے سودے بازی دی کوشش کیتے اوہ رقم سونپ دتی اتے مینوں خریدی ہوئی چیز مامجی نوں سونپن لئی کہا۔ اس نے پردے بیٹھ کہا، "ایہ صرف پتر دی نوکری لگی تے تسی انو آشیرواد داؤ کی ترکی کرے۔ وڈین دا آشیرواد...۔" اوہ گلہ ہو گیا اتے بولیا "میرے کول کج نہیں سراپھ ارشیواد ہے۔ من اپنی دھی ن دینا س تے دھی من دے رہی ایہ کیڑی الٹی گنگا بن گائی اجارے نال۔"

ستھتی بھاوک ہو گئی اتے میں اپنی ماں نوں بس دے آؤن دی سوچنا دتی۔

بس تے بیٹھدیاں ہی اسنے مینوں چیتاؤنی دتی، "گھر جا کے باپو نوں نہ داس دیویوں کڈیرے برا نہ منالیں، کی سانو خان دے لالے تے..."

میں اس نال وعدہ کیتا اتے کجھ مہینیاں بعد، مامجی اوبی پہراوا پا کے ساڈے گھر آئے جو ماتا جی نے اوہناں نوں دتا سی۔ اسنے اچانک میری ماں دوارا گپھٹ کیتے پہراوے دا ذکر کیتا۔ میرے پتا نے کہا کہ ایہ میرے گیان وچ نہیں ہے اتے اوہناں نے اجیہے اشارے بارے کجھ نہیں کہا ہے۔ اوہ روت لگ پیا "کنا درد ہے تے پردے وی پا دیتا۔"

میں کجھ دباکے پہلاں تک اپنے پریوار وچ دیکھیا ہے کہ جیکر اوہناں نوں پریوار دے کجھ ممبر ترس یوگ حالت وچ ربنڈے بن اتے آرتھک سہانتا دی سخت لوڑ بندی ہے، تاں آئے مہمان نے اکت

ٹونک دی بوتل رکھی اتے مالک نوں ہدایت کیتی کہ اوہناں دی صحت ٹھیک نہیں ہے اتے میں خریدیا ہے۔ تہاڈے لئی ایہہ ٹونک کرپا کر کے اسدی دیکھ بھال کرو۔ جوویں ہی اوہ کھولہدا ہے اس نوں کور وچ کجھ پیسے ملدے بن جس وچ اوہ اپنے پریوار دے ساہمنے اہمانت نہ ہون۔ اوہناں نے پردے بیٹھ مدد کیتی تاں جو کمرے 'چ موجود لوکاں نوں پتہ نہ لگے۔

1959دی پنجابی پاکستان فلم 'کرتار سنگھ' وچ اک سین سی جتھے اک سکھ پریوار اپنی پتنی اتے بالغ جوان پتر نال بھارت پرواس کردا ہویا اک مسلمان گوانڈھی پریوار دی جوان دھی نوں بھارت وچ بھیڑ دوارا پھسیا ویکھدا ہے اتے اوہ اسنوں بچاؤن لئی آگے آیا۔ اپنی رائیپھل دکھاؤندے ہونے اسے پنڈ دے سکھاں دی بھیڑ 'تے حملہ کرن ول اشارہ کیتا، "ساڈے وڈے دا بوٹا ہے، پنڈ دے دھی تے ایہہ میری دھی ہے"۔ جے کسے نے اس نوں نقصان پہنچاؤن دی کوشش کیتی تاں "میں جبن کھج لانگا"۔ اوہناں نے اس نوں چیتاؤنی دے کے چھڈ دتا اتے مسلم لڑکی نوں اس دے گھر پناہ دتی گئی۔ اس دے پتر دے بچائی گئی لڑکی لئی ماڑے ارادے سن اتے اس دے پتا نے اپنے نوجوان پتر نوں چیتاؤنی دتی سی۔ "من تیری اکھ ملی لگدی۔ من پیو رہن دینی۔ منسپہ نہ بنائی تے انساپہ دی ترکری نہ پھڑائی۔ منو جھول مارن دا ول نہیں اؤندا۔" اس دے پتر نے اوبی کیتا جو اسنے اسنوں چیتاؤنی دتی سی۔ اوہ مدد لئی چیکدی ہے اتے اسدا پتا اسدی عزت بچاؤندا ہے، "ایہہ میری کڑی ہے تے، دیکھنا تے میلے ہتھ رکھاں والے میرے پتر نہیں ہو سکدا ہے۔ تینی جین دا وال نہیں آیا تے مارن دا وال سکھ لیاے، خول سینہ تے مرن لائی " اسنے گولی چلائی اتے اس دے پتر دی موت ہو گئی۔

کجھ دنوں بعد پاکستانی فوج نوں سوچت کیتا گیا اتے اک بچاء ٹیم اس بچی نوں چکن آئی۔ اسنے اپنے بھرا دے نام اک چٹھی لکھی جو اسدا گوانڈھی سی اتے اس دے چرتر اتے شبداں توں جانو سی۔ اس نے اس نوں کیہا، "دھیے ایہہ روکا آپے پراہ نوں دیوینن تینی کانھی چاچا اور نے دیتا"۔ ایہہ پتر سمجھائے گا اتے دشمن دیش توں واپس آؤن توں بعد تہانوں سویکار کیتا جاوے گا۔ 'میں اپنے پتر نوں مارن دی قیمت 'تے اپنی دھی دی عزت دی رکھیا کیتی ہے'۔ اس دا چھوٹا نوٹ پڑھ کے اوہ اس نوں بھین وجوں سویکار کردا ہے۔

ایہہ اک دوجے لئی ہمدردی سی بھاویں اوہ کسے وی دھرم اتے اوہناں دے وشواساں دا پالن کر رہے سن۔ اتھوں تک کہ اسنے اپنے بیٹے نوں سماجک طور 'تے اسویکار نیوگ ووبار کرن لئی معاف نہیں کیتا اتے مسلمان لڑکی دی عزت دی راکھی لئی اس دے پتا دوارا ماریا گیا۔ جو کہ سماج دی سبھ توں اچی قیمت سی v دی رکھیا کرن لئی سماج دیاں قدراں-قیمتاں نہیں تاں ایہہ سماج دے سماجک تانے-بانے نوں وگاڑ دینگیاں۔

ستکار نال

سنیل بهاتیا نے ڈاکٹر

بھارت دا دکھنی ایشیا کھوج کیندر

www.southasiaresearchcentre.in

dr_subha@yahoo.com

ٹیلیفون-91-11-27853470-®

آگامی مدعے

اکتوبر 2024 بہاگ-3 ن-10

رضا نعیم لاہور وچ ستھت اک پرسکار جیتو پاکستانی کھوجکار، انوادک اتے ناٹکی پاٹھک ہے۔ اسنے یو کے وچ لیڈز یونیورسٹی توں راجنیتک ارتھووسٹھا وچ اتے پھینیٹولے، یونیسے وچ ارکنساس یونیورسٹی توں مدھ پوربی اتھاس اتے مانو وگیان وچ سکھلائی پراپت کیتی ہے۔ اوہ پچھلے دو دہاکیاں توں مدھ پورب نال جڑیا ہویا ہے اتے پچھلے اک دہاکے جاں اس توں ودھ سمیں وچ مصر، یمن اتے ترکی وچ ویاپک طور 'تے یاترا کیتی اتے رپورٹ کیتی۔ اوہ بھارت وچ د وائر اتے اوٹلک اتے پاکستان وچ د پھرائیڈے ٹائیمز وچ نیمت روپ وچ یوگدان پاؤندا ہے۔ اسنے ستمبر 2014 وچ لاہور وچ پاکستان وچ پابندیشدا بکس ویک دے پہلے سنسکرن دا سنجالن اتے سنجالن کیتا ہے، اتے اولوموپولو دے سہیوگ نال، اس توں بعد لگاتار پنج سنسکرن کیتے بن۔ اسدا انواد اتے ناٹکی پڑھن دا کم بھارت وچ لکھنؤ اتے دلی لٹریچر پھیسٹیول (دوویں 2014 وچ)، اتے سبھ توں حال ہی وچ ونیپیک انٹرنیشنل رائیٹرز پھیسٹیول (کینیڈا، ستمبر 2017)، کینیڈا دے سبھ توں وڈے سابتک تیوہاراں وچوں اک وچ انٹراشٹری پدھر 'تے پردرشت کیتا گیا ہے؛ اتے ستھانک طور 'تے بہت سارے TEDx (حال ہی وچ TEDxLUMS، لاہور، اپریل 2018 وچ) اتے ماڈل سنیکت راشٹر (سبھ توں حال ہی وچ LUMUN 17، لاہور، جنوری 2021 وچ) پاکستان دیاں کجھ سبھ توں وکاری یونیورسٹیاں اتے سکولان وچ سماگماں وچ۔ اوہ یو کے وچ اک وکاری 2013-2014 چارلس ویلیس ٹرسٹ پھیلوشپ دا پراپتکرتا ہے، جسنوں پابندیشدا پاکستانی لیکھک سعادت حسن منٹو دے لیکھان دے انواد اتے ویاکھیاتمک کم لئی سمنانت کیتا گیا ہے، اتے حال ہی وچ ادگھاٹنی 2017 جواد میموریال انعام لئی اپ جیتو/پھائنلسٹ ہے۔ اردو-انگریزی انواد (بھارت) لئی، عبداللہ حسین دوارا لکھی گئی اک چھوٹی کہانی 'بہار' (بسنت) دے انواد لئی سمنانت کیتا گیا۔ اوہ ورتمان وچ لاہور وچ پرگتیشیل لیکھک سنگھ (انجمن تراکی پاسند مسنپھین) دا پردھان ہے۔ اوہ ورتمان وچ ساحر لدھیانوی اتے لاہور 'تے اک کھرڑے نوں پورا کر رہا ہے، 2021 وچ (کوی دی 100 ویں جنم ورھے گنڈھ دے نال میل کھاندا ہے)۔

نومبر 2024 بہاگ-3-ن-11

رونڈر کور بیدی، ڈاکٹر.

سہانک پروفیسر، پنجابی وبھاگ،

ایسجیٹیوی خالصہ کالج،

دلی یونیورسٹی

دسمبر 2024 بہاگ-3-ن-12

پنجابی یونیورسٹی دے پروفیسر ڈاکٹر: رونقی رام ونڈ وچ گھٹ گنتیاں دی بھومکا اتے
اوبناں دی سیاسی سماجک ستھتی 'تے دھیان کیندرت کرنگے

جنوری 2025 Vol-4-ن-1

ڈاکٹر. روبینا یاسمین ورتمان وچ بہاول پور دی اسلامیہ یونیورسٹی وچ پاکستان سٹڈیز
وبھاگ وچ چیئرپرسن دا سمنان یوگ عہدہ سمبھالدی ہے۔ اس دے اکادمک سفر وچ
پنجاب یونیورسٹی، لاہور وچ اتہاس اتے پاکستان ادھین وبھاگ وچ اک سہانک پروفیسر
وجوں اٹھ سالوں توں ودھ سمیں لئی سیوا کرنا شامل ہے۔ ڈاکٹر: یاسمین نے پنجاب وچ
سکھ کال 'تے دھیان کیندرت کردے ہوئے اپنے کھوج کھیتر دے نال وکاری پنجاب
یونیورسٹی توں ڈاکٹر آف فلاسفی (پی.ایچ.ڈی.) دی ڈگری حاصل کیتی۔ HEC-مانتا
پراپت رسالیاں وچ چووی توں ودھ لیکھاں دی اک کمال دی گنتی دے نال، اس دے ودوتا
بھرپور یوگدانان نوں چنگی طرحاں دستاویزی روپ وچ پیش کیتا گیا ہے۔ خاص طور
'تے، اسنے "انیویں صدی وچ سکھ راج ادھین مسلمان، مہاراجہ رنجیت سنگھ اتے

دھارمک سہنشیلتا" سرلیکھ والی اکّ پر بہاوشالی کتاب لکھی، جو کہ نامور بلومسبری انگلینڈ چھاپ ادھین پرکاشت کیتی گئی سی۔ یاسمین دی پچھان ڈاکٹر d راشٹری اتے انتر راشٹری پلیٹفارماں 'تے، جتھے اس دی مہارت اتے سوجھ دی منگ کیتی گئی ہے، انتر راشٹری پدھر 'تے کانفرنساں وچ حصہ لین لئی اس دے سدے پراپت کیتے گئے ہن۔

فروری 2025 بھاگ 4 ن-2

پرو: ڈاکٹر: سریندر کمار دیویشور، ایم. اے. (پنجابی اتے اتہاس)؛ ایم. ایڈ.، پی. ایچ. ڈی.، ایمریٹس پھیلو، یونیورسٹی گرانٹس کمیشن، نویں دلی، 2017-2019 گیسٹ ایڈیٹر ہون گے اتے وشیش انک دا وشا پنجابی ہووے گا۔

اپیل:

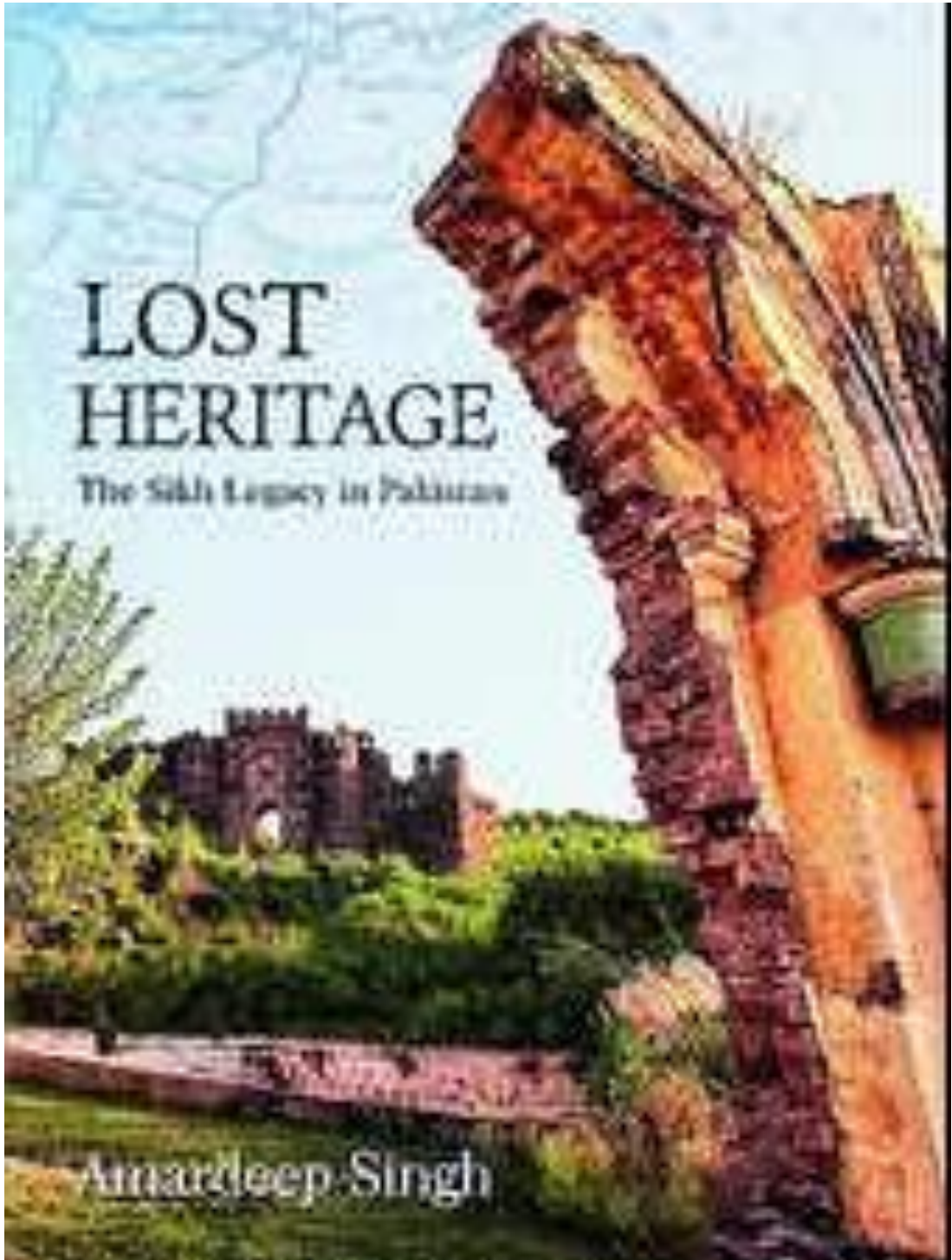
اسیں صلاحیت دا مہیناوار انک انگریزی، شاہ مکھی اتے گورمکھی وچ پرکاشت کر رہے ہاں اتے لیکھک اپنی سہج بھاشا وچ لیکھ دا یوگدان دے رہے ہن اتے ساتوں ہور دو بھاشاواں وچ انواد کرن دی لوڑ ہے۔

ولنٹیئراں نوں ساڈی اپیل ہے کہ اوہ ایمیل 'تے لیکھاں دا انواد کرن لئی ساڈے نال رجسٹر ہون:

dr.bhatiasunil@gmail.com

dr_subha@yahoo.com

ایہہ پنجابی سبھیچار دی وڈی سیوا ہوویگی۔

پرپہارمنگ آرٹس وچ یوگدان: غلام فاطمہ

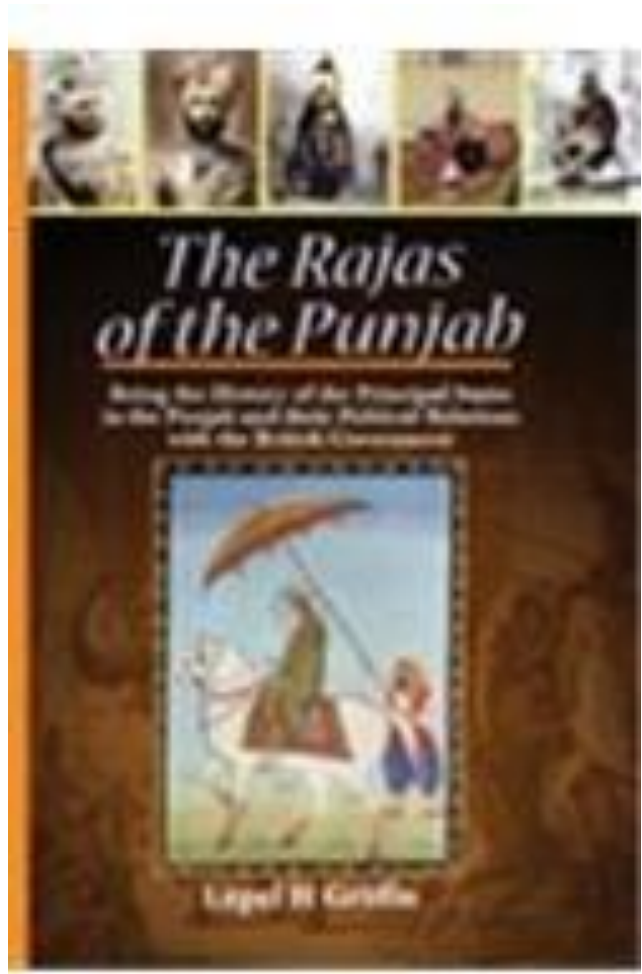

اسدا اصلی نام غلام فاطمہ ہے اتے اوہ جیہلم ندی دے کنڈھے اکّ قصبے بھیرا دی رہن والی ہے۔
ایہہ اس دے تن گیتاں وچوں اکّ ہے جو تسیں اونلائین لبھ سکدے ہو۔

جیہناں دا 4 اگست 2021 نوں دہانت ہو گیا سی

چتّ گرگابی کالِ شاہ سلوار ہووے

پا کے نکلاں، دلی دی جانی نال ہووے...

لیپل ایچ. گرپھن (20 جولائی 1838, واٹپھورڈ، یو. کے۔ 9 مارچ 1908, لنڈن، یو. کے۔)، اکّ بریٹیش پرشاسک، ڈپلومیٹ، اتے لیکھک سی۔ اسنے بیرو سکول وچ تھوڑھے سمیں لئی سکھیا پراپت کیتی سی، اسنے مالڈین دے پریپریٹری سکول، برائین وچ وی بھاگ لیا سی۔ اوہ یونیورسٹی نہیں گیا سی پر بھارتی سول سیوا وچ داخلے لئی پرتیبوگی پریکھیا لئی پرائیویٹ طور 'تے پڑھایا گیا سی۔ اسنے 1859 اتے 1860 دوران پریکھیا پاس کیتی، 32 سفل امیدواراں وچوں دسویں ستھان 'تے رہا۔ اوہ نومبر 1860 وچ بھارت آیا اتے لاہور وچ تعینات سی۔ 1880 وچ اوہ پنجاب دا مکھ سکتر بنیا۔ دوجی افغان جنگ دے انت وچ اسنوں قابل وچ اکّ کوٹنیتک پرتیندھی وجوں بھیجا گیا سی۔ اوہ ادوں کیندری بھارت وچ گورنر-جنرل دا ایجنٹ سی اتے اندور اتے حیدرآباد وچ نواسی سی۔ یو. کے۔ واپس آؤن توں بعد، اوہ ایسٹ انڈیا ایسوسی ایشن دا چیئرمین سی۔ اوہ کئی سالوں تک امپیرینل بینک آف پرشیا دا چیئرمین وی رہا، اتے 1902 دے اخیر وچ پرشیا دے شاہ توں گرینڈ کراس آف دا آرڈر آف دا لائن اینڈ دا سن پراپت کیتا۔

منکھتا دا مکھ پاتر:

حامد بیگم، جو اس سمیں چھ سالان دی سی، پنجاب دے ٹانڈا وچ رہندے اس دے پریوار نوں چنگی طرحاں یاد کردی ہے، جدوں گنڈیاں نے مسلم بھائیچارے 'تے جادو-ٹونا شروع کیتا سی۔

کجھ سماں پہلاں ہی بھارت اتے پاکستان نے اپنا 72 واں سنترتا دوس منایا سی۔ اک دن جو سانوں یاد دواؤندا ہے کہ انگریزاں دے ہتھان وچ دوویں دیش کی لنگھے، اتے ایہہ وی کہ اسیں اک دوجے نال کی کیتا!

1947 دے فیصلے نے بستیوادی بھارت اتے اس دے ناگراں دے سہنشیلتا اتے لگن دی پرکھ کیتی۔ جدوں ملکاں نے اپنی محنت نال پراپت کیتی آزادی دا جشن منایا تاں پنجاب صوبہ لہو ٹپک رہا سی۔ ونڈ دی گھوشنا نے بپھڑا-دپھڑی، قتل اتے بھڑکابٹ دا پرہاوا پیدا کیتا۔ سماج دے شرارتی عنصران دوارا جیون اجاڑیا گیا، پریوار وکھ ہو گئے، عورتاں اتے بچیاں نال اوہناں دے پروارک میمبران دے ساہمنے بلاتکار اتے فرقو تناء پیدا ہویا، جدوں کہ سرکار دے مددگار ہتھ لوکاں دی سرکھیا کرن وچ اسپہل رہے۔

پریوار بھاویں کسے وی وشواس اتے وشواس دے ہون، بھائیچارک سانجھ اتے ایکتا دی پورن سدبھاونا وچ اکٹھے رہندے سن پر 1947 دی رات نے دوستان نوں دشمنان وچ بدل دتا۔ سالان دی ایکتا نے اپنا مل گوا دتا۔ ہندواں اتے مسلمانان نے وداع ہو رہے انگریزاں دوارا طے کیتے دانے لئی ڈگدے ہوئے، اپنیاں دھارمک دھارناواں لئی اک دوجے نوں تچھ سمجھیا۔

1947 دا طوفان والا سال دنیا لئی اک کیس سٹڈی بن گیا ہے جدوں لوک اپنے دھارمک وشواسان لئی اک دوجے نوں نفرت کرن لئی اک نویں نیچ نوں چھوہ گئے سن، اوہناں دے سانجھے بندھن نوں بھل گئے سن۔

پر پھر میں پنجاب دے جالندھر ضلعے دے نیڑے آدم پور٪ وچ رہندے اک مسلم پریوار نوں دیکھیا، جس نے منکھتا وچ امید بحال کردے ہوئے اک بالکل وکھری تصویر دکھائی۔

پرائیکھاں توں: پاکستان وچ حامد بیگم دا پریوار۔

حامد بیگم، جو اس سمیں چھ سالن دی سی، پنجاب دے ٹانڈا وچ رہندے اس دے پریوار نوں چنگی طرحاں یاد کردی ہے، جدوں گنڈیاں نے مسلم بھائیچارے 'تے جادو-ٹونا شروع کیتا سی۔ اس دوارا دسی گئی تصویر اوبی سی جو پاکستان وچ بندواں نے دیکھی اتے جھلی: بے رحم قتل، ڈاکو، بلاتکار اتے سبھ کجھ امنکھی۔

خبران اتے گھنٹاواں مونہہ-زبانی پھیلدیاں بن، اوہناں دے دلاں وچ ڈر جڑھاں پاؤندیاں بن۔ نویں کٹی ہوئی زمین، پاکستان لئی پریواراں نے پنڈ خالی کرنے شروع کر دتے سن۔ حامد بیگم دا پریوار سبھ توں آخری ویکتی سی۔ اس دے پریوار دے مرد ذمیداراں (ذمیداراں) لئی کم کردے سن جو جٹ سن، جیہناں نے اوہناں نوں نہ چھٹن لئی پریریا اتے اوہناں دی سرکھیا نوں یقینی بنایا جدوں علاقے دے ہور لوک قتل عام 'تے سن۔

ٹانڈا دے آلے-دوآلے دے کھیتر نے غصے نال بھڑکی بھیز دے بتھوں جان-مال دا بھاری نقصان دیکھیا سی۔ پر ایاپر پنڈ دے مسلمان پریوار جیہناں نوں اوہناں دے زمینداراں نے سرکھیا دتی ہوئی سی، سرکھیت سن۔ اوہناں نے اپنیاں اکھاں باہر رکھیاں اتے کھیتر نوں سرکھیت کرن لئی سرگرم سن۔

اکت گھنٹا دی یاد 76 سالن دی حامد بیگم نوں آگئی جدوں اسنے اپنے پلڈے ہوئے کیہا، "کجھ لوک سائوں (مسلماناں) نوں پھڑدے ساڈے پنڈ پہنچ گئے۔ اوہناں نے اکت جٹ نواسی نوں پچھیا، جو آسپاس مسلماناں دی موجودگی توں انکار کرن لئی کابلی نال کہہ رہا سی، کیہا کہ ساری مسلمان آبادی پہلاں ہی پاکستان لئی روانہ ہو گئی ہے۔ اوہناں نے ساڈی پچھان چھپاؤن لئی سائوں نوں نال دتے۔ اوہناں نے میرا نال سکھجندر کور رکھیا۔

پولیس نے بہت سارے لوکاں (مسلماناں) نوں پاکستان چھڈ دتا۔ اوہناں نے اپنے آپ نوں لاٹھیچارچ کرکے اوہناں 'تے زبردستی کر لیا۔ پریواراں نوں گھسیٹ کے جالندھر دے کینپاں وچ لجایا گیا، بعد وچ پاکستان جان لئی ریل گڈی وچ چڑھایا گیا۔ کسے طرحاں اس چال دی جانکاری لیک ہو کے اوہناں

تک پہنچ گئی۔ حامد بیگم دے پریوار نوں وی دھمکی دتی گئی سی۔ اوہناں نوں اوہناں دی اصلی پہچان نوں کھورا لاؤن لئی بلیکمیل کیتا گیا، پر زمیندار دی حمایت نال، کسے نے اوہناں نوں رگڑن دی ہمت نہیں کیتی۔ اوہناں نے پریواراں نوں اپنیاں حویلیاں اندر چھپا لیا اتے کرمچاریاں نوں سوچت کیتا کہ مسلمان جالندھر دے کینپاں لئی روانہ ہو گئے ہن۔ جوان کڑیاں اتے عورتاں کافی دیر تک سکھ پریواراں نال رہیاں اتے اوہناں نوں چل رہے دنگیاں اتے نگرانی کرن والے کرمچاریاں توں سرکھیا دتی گئی۔

سکھاں اتے بندواں دی مدد اتھے ہی ختم نہیں ہوئی۔

حامد بیگم۔

ڈاک پتے اتے دانی دے نام لگاتار نگرانی بیٹھ سن۔ بیہڑا-دپھڑی وچ وچھڑے ہوئے مسلمان پریواراں نوں چٹھیاں دی ادلا-بدلی 'تے اپنے عزیزاں دی تندرستی بارے سوچت کیتا جاندا سی، جو کہ رسیور دی بجائے ہمیشہ زمینداراں نوں سنبودھت بندے سن۔ اس نے بہت سارے پریواراں نوں دھوڑ دے سیٹل ہون توں بعد مڑ اکٹھے ہون وچ مدد کیتی۔

“ٹیپ لوگن کا آپس مے پیار بوبوت تھا۔ دھرم الگ ہو جانے سے پیار تھوڈی کام ہو جاتا ہے۔ سبنے بوبت ساتھ دیا، تبھی ہمارے پریوار آج سلامت ہے،” حامد بیگم دی دھی مکھتار بی بی نے اگے کیہا۔ (اس سمیں لوکاں نے پیار بھریا بندھن سانجھا کیتا۔ وشواس وچ متبھید پیار نوں پر بھات نہیں کردے سن۔ ساریاں نے ساڈی پرواہ کیتی، اتے اس طرحاں آج ساڈے پریوار جوئدے ہن۔) اس دوران اس دا ادھا پریوار حامد بیگم دے سدے 'تے پاکستان دے پنجاب وچ چلا گیا سی۔ پریوار اوہناں نوں اتھے شامل کرن لئی۔

پر اوہناں نے پچھے رہن دی چون کیتی، اتے اوہ اپنے سہیوگی گانڈھیاں دا دھنواد کردی بے جیہناں نے اوہناں نوں پہلاں منکھ اتے بعد وچ مسلمان وجوں دیکھیا۔

حامد بیگم اپنی دہی مکھتار بی بی نال۔

اس دے مامے دے رشتے داراں وچوں اکّ جسنے پاکستان وچ رہن دا فیصلہ کیتا، نے اکّ دہاکے بعد حامد بیگم اتے اس دے پریوار دا پتہ لگایا۔ اوہناں نے اس دے گوانڈھی ہندو پریوار نوں سنبودھت کرکے اس نوں لکھیا۔

سیاتے نے سچ ہی کیہا سی کہ اوکھا سماں ہی دسدا ہے کہ تہاڈے سچے شبہچنتک کون ہن۔ بریٹیش بھارت دی ونڈ مہنگی سی۔ ایہہ دوواں سریاں 'تے جاناں دی قیمت دے نال آیا ، جس دا اج تک سوگ منایا جاندا ہے۔ پر ہن جدوں اسیں ستّ دہاکیاں بعد آزاد دیش وچ ساہ لے رہے ہاں، کی اسیں اجے وی اکجٹّ ہاں؟

ایلوّسی دے دوجے سرے 'تے کوئی درگا رانی بونی چابیدی ہے ، جس کول سانجھیاں کرن لئی سماں کہانیاں ہون گیاں۔ پر اسیں بستیاواڈیاں دوارا چھٹے گئے دانے نوں پھڑن وچ رجھے ہوئے ہاں۔

(جنسی چاکو دوارا لکھیا اتے شروتی سنگھل دوارا سمپادت)

(سکھیا: بہتر بھارت)

مہینے دا شبید: ادھار

1. ادھار

2. جھج

3. تھنھن

4. دین

5. بھجا

6. لاگو

7. سمبھالو

8. ان

پنجابی ڈگدے دھندے بول:

ٹھوکر/ڈگنا	پرسدھ	شبہ
اسا	گو لچر	1. گول چکر
ماترا		2. جلد کتاب دی
پروہناچار/میزبانی		3. میزبان
دھدان	گانگ	4. گانگ
تمبر	لمبی کہانی	5. لمبی کہانی
سارے	پلیا	6. پیلیا
جھگے رہ،	داچا ہو	7. باہر جاؤ/گھر جاؤ
پرکھیا	پر بھک	8. پر بھیک
پھڑو	جھوپ نوں	9. پکڑنا
مونگر	گلاس	10. وڈے گلاس
ماریہ	شمشان/قبرستان	11. شمشان بھومی
لوڈا	انجیکشن	12. ایکسینیشن

گجراں والہ بناؤن والے مہان لوک: گجراں والہ بناؤن والے مہان لوک: ڈاکٹر: شائستہ نذبت. کوی، لیکھک، PILAC دے سنستھاپک

(شائستہ نذبت)

شائستہ نذبت (جنم 1960) اکّ پنجابی کوی، لیکھک، بھاشا وگیانی، اتے پنجابی بھاشا اتے سابت دی کھوجکار ہے۔ اوہ لاہور وچ پنجاب انسٹیٹیوٹ آف لینگویج، آرٹ اینڈ کلچر (پیائیٹیلیسی) دی سنستھاپک نردیشک ہے۔

شائستہ پنجاب، پاکستان دے گجراں والہ ضلعے نال سبندھت ہے۔ اسنے پیئیچ ڈی. پنجاب یونیورسٹی، لاہور توں فلاسفی وچ۔ اوہ پنجابی اتے اردو وچ اکّ کوی، اکّ کالمویس، اتے اکّ لیکھک وجوں مشہور ہے، اتے جنٹک بھاشناں وچ پرمکھ ربی ہے۔

شائستہ نے اپنا کیریئر فلاسفی دے لکچرار اتے بعد وچ اکّ پترکار وجوں شروع کیتا۔ اسنے وکھ-وکھ راشٹری روزانہ اخباراں وچ اپ-سمپادک وجوں کم کیتا ہے۔ اس کول پاکستان سرکار نال کم کرن والے جنٹک کھتر دے ادھیکاری اتے نوکرشاہ دا پورٹپھولیو ہے۔ اوہ نیشنل انسٹیٹیوٹ آف مینیجمنٹ (NIM)، لاہور دی سابقہ وديارتھی ہے اتے اسنے 12 ویں سینئر مینیجمنٹ کورس (SMC) وچ بھاگ لیا ہے۔

شائستہ نے پنجابی بھاشا، سابت، کلا اتے سبھیاچار نوں پرپھلت کرن لئی کم کیتا ہے۔ اوہناں دے يتان دے نتیجے وجوں، پنجاب ودھان سبھا نے پنجاب انسٹیٹیوٹ آف لینگویج، آرٹ اینڈ کلچر نامک سنستھا دی ستھاپنا لئی اکّ بلّ پاس کیتا، جس نے کم کرنا شروع کیتا، شروع وچ، 2005 وچ، شادمان کلونی، لاہور وکھے اکّ کرائے دی عمارت وچ، سوچنا، سبھیاچار اتے یوا معاملات دے منترالے دے حصے وجوں، شائستہ سنستھاپک نردیشک وجوں۔ سنستھا نے سابقہ چودھری پرویز الہی دے سہیوگ نال 01-کداپھی سٹیڈیم، فروزپور روڈ، لاہور وکھے پنجابی لیکھکاں، کویاں اتے پترکاراں نوں PILAC (عام طور 'تے پنجابی کمپلیکس وجوں جانیا جاندا ہے) وچ اکٹھا کیتا۔ مکھ منتری پنجاب۔ الہی دوارا ادگھائٹن توں بعد، 2007 توں اس کمپلیکس توں PILAC کم کر رہا ہے۔ شائستہ نے پاکستان دا پہلا پنجابی ایپھنیم-ریڈیو چینل ایپھنیم-پیچنووے (ایپھنیم-95) پنجاب رنگ، پیائیٹیلیسی دی چھتر چھایا بیٹھ، پنجابی کمپلیکس توں پرسارن شروع کیتا۔

(ڈاکٹر. کیل موبن)

اسیں اپنے اتہاس نوں 1855 وچ ایڈورڈ ڈائر دوارا کسولی وچ اکے بروئری دی ستھاپنا تک دا پتہ لگاوندے ہاں۔ اوہ بھارت دا شراب بناؤن والا پائنیئر سی جس نے ساڈی اس سورج نال بھجی دھرتی نوں اکے اصلی پیاس بجاہون والے - آدھونک بیئر، نوں تازگی اتے تازگی دین لئی لیا۔ سنسار دے اس حصے لئی بہت عجیب ہے، جو کہ گرم ماحول وچ لٹک رہے لوکاں نوں اجاگر کرو۔ اس نے پہلی وار محسوس کیتا کہ دھرتی 'تے کجھ اجیہے ستھان بن جتھے اصل وچ ودھیا ڈرنک دا سواگت کیتا جاندا ہے۔

پر، اپنے جوش دی بھرمار وچ، اسنے اکے قوم دی پیاس بجاہون دا اپنا وڈا کارج اپنے ساہمنے رکھیا سی، جسدی ظاہر طور 'تے کسولی وچ شراب بناؤن دا کم کنا وی کشلتا نال کم کر رہا سی، اس دے دوارا پورا ہون دی امید نہیں کیتی جا سکدی سی۔ سٹے وچوں، بڑے جوش نال اسنے اس اپ-مہاندیپ دی پوری چوڑائی نوں ماپیا اتے شملہ، سولن، لکھنؤ اتے مانڈلے (برما) وکھے بروئریاں اتے ڈسٹریاں دی ستھاپنا کیتی۔

اسے صدی دے دوران، ایچ.جی. میکن نام دا اکے ہور ادمی ویکتی، برٹن-آن-ٹرینٹ دے اکے مشہور شراب بناؤن والے پریوار توں آیا سی، جتھے اسنوں سکھلائی دتی گئی سی، ایرکھا بھرے اتشاہ نال آگے آیا اتے اسنے میکن اینڈ کمپنی لمٹیڈ دی ستھاپنا کیتی، اسنے پرانا شملہ خریدیا اتے کسولی بروئریز اتے ڈلمہوزی، رانیکھیت، چکرارتا، دارجیلنگ اتے کرکی وکھے ہور بنائیاں۔

ایہہ دوویں فرماں E. Dyer & Co., اتے Meakin & Co. Ltd., 20 ویں صدی دے دوجے دباکے توں بعد تک وکھرے طور 'تے کاروبار کردیاں رہیاں۔ پہلے وشویدھ (18-1914) دے دوران، جدوں بیئر دی درآمد کرنا اکے وڈا کم سی، دوواں فرماں نے بہت گھٹ قیمت 'تے شاندار بیئر نال بھارت دی بہت زیادہ پیاس بجاہ دتی۔ سپاہیاں دی بیئر نوں واجب قیمت 'تے رکھن وچ مدد کرن لئی، مالتیڈ جوں دی وڈی ماترا مصر بھیجی گئی سی۔

ایہناں سپہلتاواں توں بعد، دوواں فرماں نے ہتھ ملایا اتے ڈائر میکن اینڈ کمپنی لمٹیڈ دی شیلی دے تحت اکے نواں سنیکت سٹاک ادم شروع کیتا۔ کسولی بروئری وکھے بروئنگ نوں معطل کر دتا گیا سی اتے سودھاجنک طور 'تے ستھت سولن وکھے اکے نوینٹم بروئنگ اتے بوٹلنگ پلانٹ لگایا گیا سی۔

کسولی وکھے ویاپک پدھر 'تے مالٹنگ، حالانکہ، کاروائی جاری رہی۔ دھرتی 'تے کجھ اجہیاں تھاون ہن جتھے پانی پین لئی آدرشک طور 'تے انوکول ہے۔ سولن اکے ہے۔ جہڑے لوک پہاڑی چڑھائی دا شوق رکھدے ہن، اوہ کرول پہاڑ 'تے ساڈے مشہور جھرنے دیکھنا چاہندے ہن، ہر چیز توں دور، اک سندر دکھ، کرسٹل صاف جھرنے دے پانی دے سروت نال، جو ساڈے پائینئر نوں سولن ولّ کھچدا ہے۔

سمیں دے نال، جویں کہ آدھونک وگیانک پرگتی نے نوینتم مشینری نال اتپادن نوں کئی وار ودھاؤنا سنبھو بنایا ہے، کسولی اتے لکھنؤ وکھے غیر-اتپادک کیندراں نوں اک-اک کرکے بند کر دتا گیا اتے سولن (سملہ پہاڑیاں) وکھے بروئری بنائی گئی؛ کسے وی امید کیتی منگ نوں پورا کرن لئی سارے تن کیندراں دا بہت زیادہ وستار کیتا گیا۔

دوجے وشو یدھ دے دوران، سولن بینر نے سہیوگی دیشاں دے سینکاں نوں سمپورن پیپ اتے جوش وچ رکھ کے اپنی قیمتی بھومکا نبھائی۔ یدھ توں بعد، سولن، کسولی اتے لکھنؤ دے سارے نورمان پلانٹاں نوں نویں نوینتم آٹومیٹک پلانٹاں نال بدل دتا گیا۔

اتپادن یوجناواں وچ ایہناں سدھاراں دے نال اسیں اپنے سرپرستان نوں ساڈے اتپاداں دی اوہناں دے آیات کیتے ہمرتا دے سبھ توں ودھیا نال تلنا کرن اتے بہتر نوں چنن لئی سدا دیندے ہاں - Dyer Meakin's. تسیں دیکھدے ہو کہ ایہہ بن دیش دے اپنے ہن۔

1935 وچ جدوں برما نوں بھارت توں وکھ کیتا گیا تاں بھارتی سمپتیاں اتے دینداریاں والی کمپنی دا نام ڈائر میکن اینڈ کمپنی لمٹڈ توں بدل کے ڈائر میکن بروئریز لمٹڈ کر دتا گیا اتے برما وچ برما بروئری دیاں جانیداداں اتے دینداریاں نوں وکھ کر دتا گیا۔ اس توں بعد کمپنی دا نام ڈائر میکن بروئریز لمٹڈ توں بدل کے موہن میکن بروئریز لمٹڈ، ڈبلیو.ای.ایف. 1.11.1966 اتے 24.4.1980 توں نام آگے بدل کے موہن میکن لمٹڈ کر دتا گیا، اتے اس طرحاں کمپنی نوں ہن موہن میکن لمٹڈ وجوں جانیا جاندا ہے۔

سال 1949 نے کمپنی دی قسمت وچ اک گتی شیل تبدیلی دیکھی، مرحوم پدمشری عین. عین. موہن نے عہدہ سمبھالیا۔ اپنی دور-درشٹی نال اسنے غازیہ آباد (یو.پی.) دے نیڑے اک وڈا ادیوگک حبّ ستھاپت کیتا جسوں موہن نگر کیہا جاندا ہے، اتھے وکھ-وکھ نورمان یونٹاں جویں کہ بروئری، ڈسٹلری، مالٹ ہاؤس، گلاس، آئیس، بریک-فاسٹ پھوڈ، پھل اتپاد اتے جوس، مالٹ ایبسٹریکٹ دی ستھاپنا کیتی۔ فیکٹریاں، کولڈ سٹوریج اتے موہن انجینئرنگ ورکس آدی ہن اتے ادوں توں بعد پچھے مڑ کے نہیں دیکھیا گیا۔

کمپنی دی شاندار کارگزاری شراب تک سیمت نہیں ہے، اس دے وپارک ہت کئی گنا ہن۔ دوردرشی نوں حقیقت وچ بدلنا ہے پھلاں دے جوس، بریکپھاسٹ پھوڈز، منرل واٹر اتے گلاس فیکٹری - اس دے وپارک ہتاں نوں ہور مضبوط کرن لئی اک رننیتک وبھنتا۔

اس دے آگھے اترادھکاریاں نے سندرنا نال اس پردے نوں جنم دتا ہے۔ کمپنی نوں ادیش دی طاقت، کارپوریٹ ملاں اتے دشا دی بھاونہ پیدا کردے ہوئے، اوہ نویاں اچائیاں 'تے پہنچ گئے ہن۔ ترقی ولّ موہن میکن دے تیز مارچ اتے اس دے اسادھارن وکاس وچ ڈھکویں روپ وچ پرتیبمبت ہویا۔

ورتمان دیاں چنوتیاں نوں پدمشری برگڈیئر نے پوری طرحاں نال پورا کیتا ہے۔ (ڈاکٹر.) کیل موہن، VSM (سیوامکت) پیئیچ.ڈی، اوہناں دی آگوائی بیٹھ، موہن میکن لمٹڈ دے روپ وچ مڑ نامکرن کیتے گئے سموہ نے بھارت وچ 3 ڈسٹلریاں اتے 2 بروئریاں اتے بہت ساریاں پھرینجائیزیاں دے

نال وڈی وبھنتا کیتی۔ 400 INR کروڑ توں ودھ ٹرنؤور والا بہو۔ پکھی کاروباری گھر، موہن می kin دا ارتھ بے وکاس، نوینتا اتے دیکھ بہال۔

(سنستھاپک سورگی عین. عین. موہن)

بٹوارے دا اتھل-پتھل اکّ وشال پدھر 'تے دکھاں دی کہانی ہے۔ پر ہنسا دے انگوٹھے وچّ جلے ہوئے آس دی سنہری ڈلی وی ہن اتے منکھی ادم دی جت وی۔ نریندر ناتھ موہن، جاں عین. عین، اتے اسدی پتنی رامراکھی موہن اوہناں 18 ملین لوکاں وچوں سن جو اپنے گھراں توں بے گھر ہو گئے سن اتے اوہناں نوں اکّ نویں تھان 'تے بے چینی نال پرواس کرنا پیا سی۔ NN کسولی دے چھاؤنی قصبے وچّ سیٹل ہو گیا اتے ستھانک بریٹیش ادیوگپتی H.G. میکن نوں اکّ سپلائر بن گیا جو کسولی اتے سولن وچّ بینر ڈسٹریاں اتے بروئریاں چلاؤندا سی۔

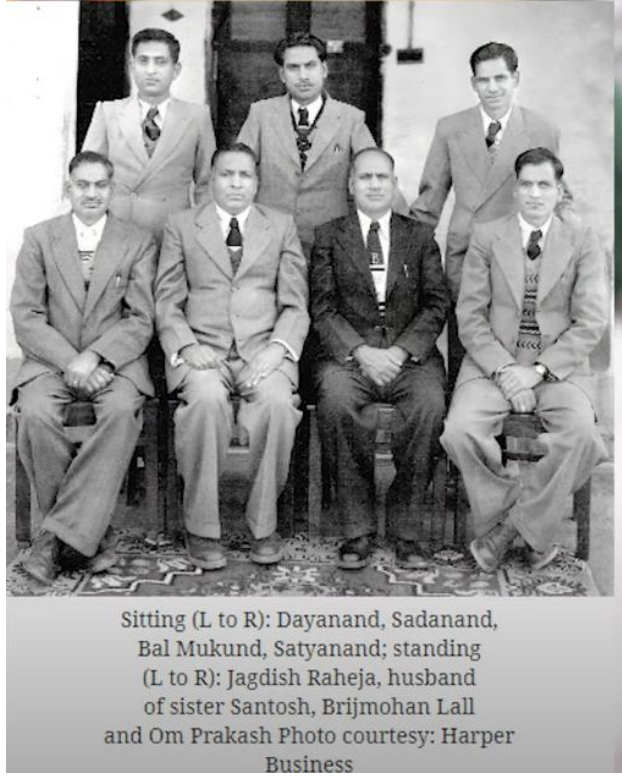
عین عین نے جلدی ہی کسولی وچّ اپنے لئی جگہ بنا لئی۔ ٹھنڈیاں ہواواں اتے ٹھنڈ دے باو جود، ہر کرسمس - جاں 'بڑا دن' جوین کہ ہندی وچّ تیوہار کیہا جاندا ہے - NN میکنس دے نواس 'تے اسنوں نجی طور 'تے شبھکامناواں دین اتے اس دے پریوار نوں اکّ کیک تحفے دین لئی بیٹھاں چلا جاندا ہے، جس نال اکّ نگھا رشتہ مضبوط بندا ہے۔ شراب بناؤن والا

کوئی حیرانی نہیں کہ میکن نے عین عین لئی اکّ نرم ستھان وکست کیتا۔ 1949 وچّ، میکن انگلینڈ لئی روانہ ہو گیا پر اسنے NN نوں بھارتی سیٹپ نوں خریدن لئی سروتاں نوں اکٹھا کرن لئی کافی سماں دتا۔ اتے بعد والے نے ادمتا وچّ اکّ دلیر اتے انچابے ادھیائے دی شروعات کرکے اس موقعے 'تے پہنچیا - ونڈ توں بچن والیاں دا اکّ ٹریڈمارک۔ "میری دادی نوں اپنے گھنے ویچنے پئے اتے میرے دادا جی نوں قرضہ لینا پیا۔ پر اوہ لنڈن جان لئی کافی فنڈ اکٹھا کرن وچّ کامیاب رہا جتھے اسنے ڈائر میکن بروئریز وچّ بہو گنتی حصے داری٪ حاصل کیتی اتے اسدا نام موہن میکن رکھ دتا، "موہن میکن دے تیجی پیڑھی دے مالک ونے موہن کہندے ہن۔

پنجاب دا پرسدھ پریوار: ایون سائیکل (پاہوا پریوار) سیلکوٹ، پنجاب توں

(اونکار ایس پاہوا)

Sitting (L to R): Dayanand, Sadanand, Bal Mukund, Satyanand; standing (L to R): Jagdish Raheja, husband of sister Santosh, Brijmohan Lall and Om Prakash Photo courtesy: Harper Business

1947 وچ دیش دی آزادی توں بعد دی ونڈ دے شروعاتی دنوں وچ، مہان پاہوا بردرز نے عام آدمی نوں گتیشیلتا دا اکے کفایتی سادھن پردان کرن دا سپنا دیکھیا۔ اوہناں نے 1948 وچ اکے سائیکل کاٹھی اتے بریک نرمان یونٹ نال شروعات کیتی اتے اکے لمی اتے اوکھی یاترا لئی روانہ ہوئے۔

کمپنی ایون سائیکلز لمٹڈ دا کنٹرول، اس پروپھائیل دا وشا، وشیش طور اتے شری اونکار سنگھ پاہوا دے پریوار نوں دتا گیا ہے۔ سنگٹھن اکے پروارک کاروبار دی سادگی اتے گتی اتے کارپوریٹ کم کاج دیاں ویاپک-آدھارت وشیشتاواں نوں جوڑدا ہے۔

(رشی پابوا، مندیپ پابوا)

HISTORY

MURREE BREWERY WAS ESTABLISHED IN 1860 IN RESPONSE TO THE EVER INCREASING DEMAND FOR BEER BY THE PERSONNEL OF THE BRITISH RAJ, AND IS CURRENTLY THE OLDEST CONTINUING ENTERPRISE IN PAKISTAN.

Consequent to the British annexation of the Punjab in 1849 from Sikh rule, and more so after 1857 when the British Crown formally extended its sovereignty over India, a structured administration commenced in the Punjab.

To meet the beer requirements of British personnel (mainly army), the Murree Brewery was established in 1860 and incorporated a year later at Ghora Galli, located in the Pir Punjal range of the Western Himalayas at an elevation of 6000' above sea level, near the resort town of Murree.

Between 1885 & 1890 the Company established Breweries in Rawalpindi & Quetta & acquired an interest in the Oticumand (South India) & Norailiya (Ceylon) breweries. A distillery was also established in the above period in Rawalpindi next to the Brewery.

The Murree Brewery at Ghora Galli was therefore among the first modern beer breweries established in Asia. Murree Beer proved to be very popular among the British troopers who were largely barracked in the 'Galis' of these hills. The virtues of beer brewed from barley malt & hops as a light alcoholic beverage were not lost on the local population who rapidly became avid consumers.

By the turn of the 20 century, the name "Murree" was famous for its beer in keg and bottle in the bars, beer halls and army messes of British India. Murree Beer was first awarded a medal for product excellence at the Philadelphia Exhibition in 1876, followed by numerous awards over the past 140 years.

In 1935, a massive earthquake totally demolished the Quetta brewery as well as substantial part of Quetta town, killing thousands of persons, including a number of our employees. At Ghora Galli (Murree), the scarcity of water became an emerging problem. By the 1920s, brewing was mostly transferred to the Rawalpindi brewery but malting continued at Ghora Galli till the 1940s, when this property was sold. This historic brewery built in Gothic style architecture was burnt during the partition riots of 1947/48.

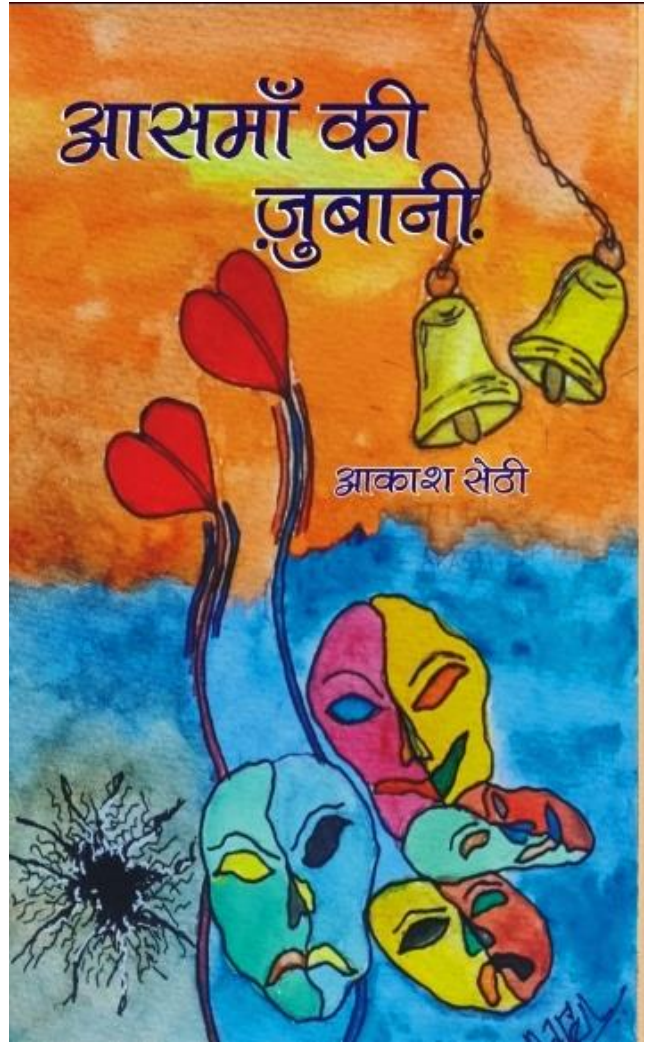

ANNEXURE II

EXTRACT FROM A STATEMENT BY MR. JINNAH DATED
6TH DECEMBER, 1945

I wish His Majesty's Government, who by now ought to be in full possession of the facts regarding the quintessence of the Indian problem, would apply their mind to the real issue. Sir Stafford Cripps made it clear in his statement after the breakdown of the Simla Conference on July 15th 1945, when he said there will be no agreement possible till the Pakistan issue is solved. When His Majesty's Government and the Secretary of State for India, Lord Pethick-Lawrence, boldly and frankly come out and expedite a permanent settlement on the basis of Pakistan, which is the major issue and the only solution of India's constitutional problem, the deadlock will resolve itself. I therefore earnestly commend to His Majesty's Government to declare their resolute resignation to the establishment of Pakistan in India. Muslim India will never accept any method of framing the Constitution of India by means of one Constitution-making body for all India, in which the Mussulmans will be in a hopeless minority, and the conclusions are foregone in such an assembly. Nor will they agree to any united India Constitution, federal or otherwise, with one Centre, in which, again, they will be in a hopeless minority, and will be at the mercy of the perennial Hindu majority domination. Further, any attempt to set up a Provisional Government at the Centre, which would in any way prejudice or militate against the Pakistan demand, will not be acceptable to us, as the thin end of the wedge, as it is sought by Hindu India under the term of the Provisional "National" Government of India.

If the Labour Government wishes to prove its bonafides to give freedom to the peoples of this sub-continent, they must face realities and facts as they are. First, the Hindus and the Mussulmans are two major nations living in this sub-continent, and there are Muslim Provinces and Hindu Provinces, and it is high time that the British Government applied their mind definitely to the division of India and the establishment of Pakistan and Hindustan, which means freedom for both, whereas an united India means slavery for Mussulmans and complete domination of the imperialistic caste Hinduraj throughout this sub-continent, and this is what the Hindu Congress seeks to attain by constant threats to all and sundry, and this is what we are determined to resist with all that lies in our power.

ڈاکٹر. الوک پرانک، پروفیسر، دلی یونیورسٹی آفے ونگکار دوارا پستک سمیکھیا
آسمان کی زبانی: آکاش سیٹھی

(پرو. ڈاکٹر. الوک پرانک)
یہ طے ہے کہ اک دن ہم سبھ
بس فقط، اک کہانی ہو جائینگے

کچھ مٹی، کچھ خاک، کچھ دھواں
 اور کچھ سپرد۔ اے پانی ہو جائینگے
 پر، ہاں، اس وقت کے آجانے سے پیش
 اس بات کا، کر جائینگے، ہم فیصلہ
 کہ لوک، محبت سے، سنینگے، وو داستان
 یا سن کر اسے، نفرت سے بھر جائینگے ...

آپاں سبھ نے چلے جانا ہے، پھر جو بچیکا، اوہ کہانیاں بن۔ ساڈے وچوں ہر اکے اکے کہانی ہوویگی۔
 بھوتک اوشیش، بھاوین مٹی، سواہ، پانی جاں دھواں، ساتوں پچھانن دے یوگ نہیں ہون گے۔ کہانی
 ہوویگی اتے سبھ توں مہتوپورن گل ایہہ ہے کہ کہانی کہڑیاں بھاونواں پیدا کریگی۔

منکھی ہوند دے سدوی سچ دا کی بیان ہے۔ کوی آکاش سیٹھی اپنیاں کویتاواں راہیں سچ بولدا ہے،
 مکھوٹے پاڑدا ہے، بوئے، وار۔ وار دہرائے جاندے متھاں اتے بے شک جھوٹھ دا پرچار کردا ہے۔
 فلسفے دا تے کوی دیاں رچناواں وچ پرویش کردا ہے، انگولیا پر پاٹھک دے من وچ سست پنے
 وچاراں نوں اگن اتے جگاؤن لئی کافی ہے۔

آکاش سیٹھی بہت ساریاں ٹوپیاں پھندے بن، جیہناں وچوں اکے کوی دی ٹوی ہے۔ اسدی کویتا دی
 کتاب - اسمان کی زبانی جیون بارے بہت ودھیا صلاحاں دیندی ہے۔ ایہہ حقیقتاں نوں پر تیبمبت کردا
 ہے اتے باقی سبھ کجھ توڑدا ہے۔ پستک دے پنج بھاگ، عبادت (بھگتی)، محبت (پیار)، فطرت
 (منکھی سبھاء)، خود سے گپھتگ (سوے نال سنواد) اتے تلخی (کڑتن)، وچاراں اتے بھاونواں دا
 اکے مکھ مشرن پردان کردے بن، کئی وار پاٹھک دی ضمیر نوں چھوہ لیندے بن، کدے اسدی روح
 نوں جگاؤنا اتے کدے اس دے دل دیاں گلاں۔

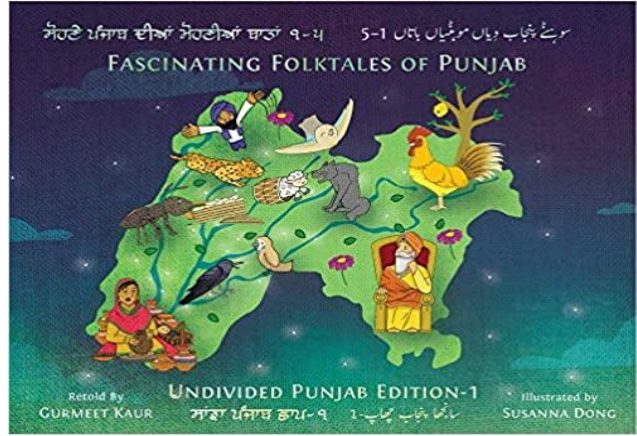
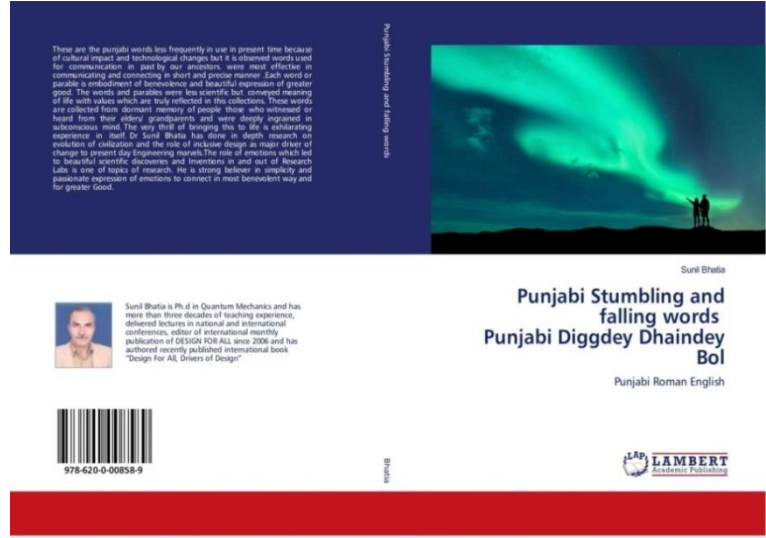
اس دی اکے کویتا سجھاؤندی ہے۔ دنیاں منموک طور 'تے سندر ہو سکدیاں بن، پر ویکتی نوں سمیں
 دے نال گھر واپس آؤنا چاہیدا ہے۔ کوی دے صوفی جھکاء دا سراغ اتے بلے شاہ، وارث شاہ، رومی
 آدی ورگے مہان صوفی سنتاں دیاں رچناواں دا اندرونی کرن اس دیاں کئی رچناواں وچ سپشت ہے۔
 ذکر کیتی کویتا وچ صوفی ساہت دے انوروپ ہوم دا اکے وکھرا ارتھ اتے ارتھ ہے۔ گھر، اس سندر بہ
 وچ، انتم منزل نوں درساؤندا ہے۔

اس کاو سنگریہہ راہیں جس آسانی نال کوی گنجھل دار۔ رشتیاں، بھاونواں اتے وچاراں نوں بہت
 ہی سرل بھاشا وچ بیان کرن دے یوگ بندا ہے، اوہی پاٹھکان نوں آکرشت اتے موہت کردا ہے۔ اس
 سنگریہہ دیاں کئی رچناواں، صرف اکے چھوٹی جہی سوچ لمبیاں بن اتے تہانوں اس وچ ڈونگھائی
 وچ چھڈدیاں بن۔

سنگھپ روپ وچ، اسمان کی زبانی، سریر دے درشتیکوناں توں، جیون بارے بہت ودھیا سمجھ
 پردان کردی ہے، جو اکے سیمت سمیں لئی موجود ہے، من، جو اسیمت اچھاواں نوں پالدا ہے، دل،
 جو وکھو کہ سمیں اتے آتما دا پچھا کردا ہے، جسدی ضرورت نوں سمجھنا سبھ توں مشکل ہے۔

کل ملا کے، سمکالی ہندی/اردو کویتا دے پریمیاں لئی اکے ودھیا پڑھیا گیا۔

نویں کتاب:

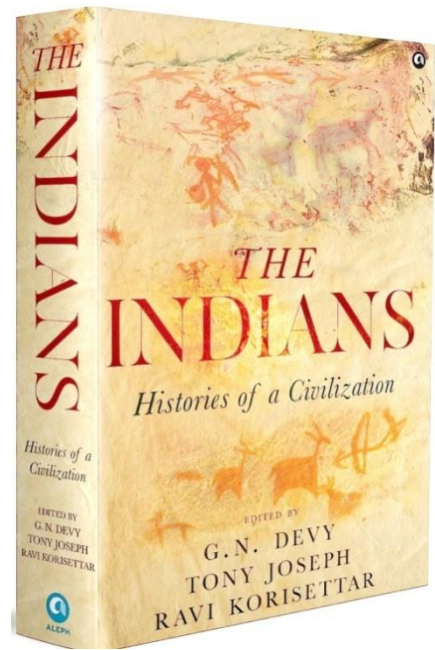
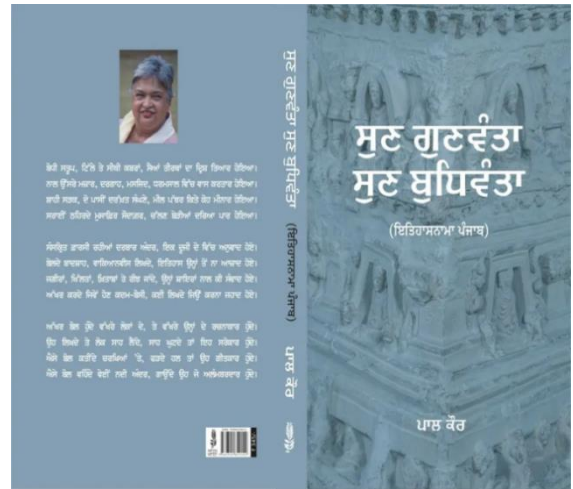
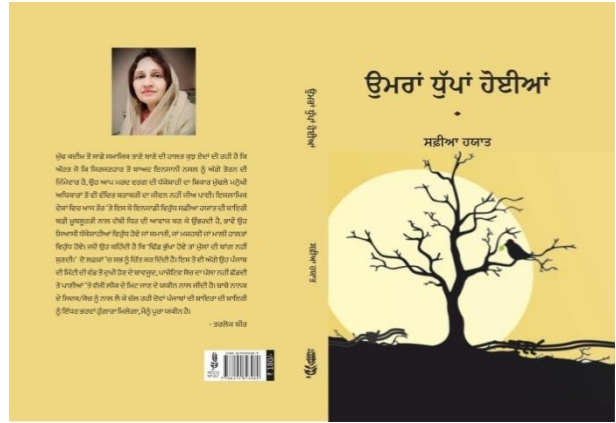

پہلی وار، پنج دریاواں دی دھرتی توں پنج خوبصورت چترت لوک-کتھاواں بچیاں اتے ماپیاں لئی پنجابی بھاشا دیاں لپیاں (گورمکھی اتے شاہ مکھی) اتے انگریزی انواد دوواں وچ جیوت بن۔

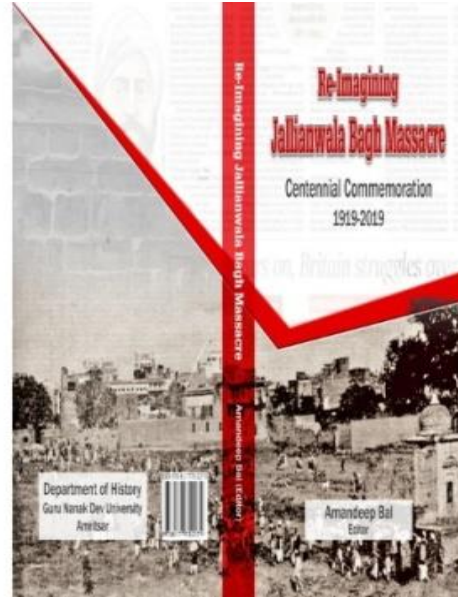
کتاب نوں بھرپور رنگاں وچ ّ درسایا گیا ہے جس نال پاتراں نوں جیوت بنایا گیا ہے۔ ہر کہانی انگریزی انواد دے نال پرمانک پنجابی وچ گیت کاری نال پیش کیتی گئی ہے اتے اک نیتکتا ہے۔ انونڈے پنجاب دے بال-انوکول نقشے اتے پنجابی لپیاں نال بچیاں نوں جانو کرواؤن لئی ٹیبل پنجاب دی امیر وراثت بارے ہور سکھن لئی پریرت کردے بن۔

94پنے | 11”x 8.5” | ہارڈکور گورمکھی، شاہ مکھی اتے انگریزی - ISBN: 978-0-9887101-4-8

کریا کرکے لیکھک توں سدھے طور 'تے ادھکارت کاپیاں خریدو اتے پیسے بچاؤ۔ نیٹ 'تے لیکھک دیاں ہور کتاباں لئی پنجاب دیاں منموہک لوک کہانیاں دیکھو۔

Amandeep Bajal, Ph.D.,
Department of History, Guru Nanak
Dev University, Amritsar. She is the
author of *Journal of Gender Studies*
and editor of *Journal of Gender Studies*
in *Gender, Politics, Life and
Theory* (Dr. Sahdev, Volume
2015). Her areas of interest
include international politics,
sociological movements and
Foucault's epistemology.

The local massacre of innocent
Indians on the evening of 13th April
1919 became a landmark event.
The massacre that followed the
shooting on the part of the British
Army in the Jallianwala Bagh
massacre was the beginning of the
British India's quest for self-
government. The British Raj was
at its end. The so-called "British
Empire" was in its twilight.
The massacre of 1919 was
a turning point in the history of
India.

The present work is a collection
of the essays of the authors
of the British Raj in India.
The author's research
focuses on the Jallianwala
Bagh Massacre. The author
has written several books on
the Jallianwala Bagh Massacre
and other related events.
The author's research
focuses on the Jallianwala
Bagh Massacre and other
related events. The author
has written several books on
the Jallianwala Bagh Massacre
and other related events.

خبریں:

1.

سہماٹت PunjibLibrary.com توں مفت ڈاؤنلوڈ کرن لئی وی اپلبده ہے
جن انک گور مکھی اتے شاہ مکھی وچ اپلوڈ کیتا ہے، اکت اکت کر کے اسیں سارے اپلوڈ کراں گے۔

[*Salahiyat صلاحیت](#)

[punjablibrary.com](#)

[Salahiyat](#)

[punjablibrary.com](#)

نوٲٲٲ سٲگھ اٲوال ٲرو کرام اٲے ساگم

بھارت دے دکھنی ایشیا کھوج کیندر

اشتہار بازی
ڈجیٹل نیوز لیٹر وچ اشتہار دین لئی

advertisement@southasia researchcenter.in

اشتہار نوں سویکار کرن دا مطلب ایہہ نہیں ہے کہ بھارت دے دکھنی ایشیا کھوج کیندر دوارا اتپاداں جاں سیواواں دا سمرتھن کیتا گیا ہے

خبران اتے درش

ورکشاپاں/کانفرنساں بارے/نویں اتپاداں جاں سماگماں جاں سیمیناراں

southasiaresearchcentre@نیوز

پاٹھکاں نوں بینتی کیتی جاندی ہے کہ اوہ ساٹے نیوز لیٹر بارے سمپادک نوں اپنے وچار پرگٹ کرن: فیڈبیک

Feedback@southasiaresearchcenter.in

آگامی سماگم اتے پروگرام

Editor@southasiaresearchcenter.in

دستخط کیتے لیکھاں وچ پرگٹائے گئے وچار ضروری طور 'تے بھارت دے دکھنی ایشیا کھوج کیندر دے ادھکارت وچاراں نوں درساؤندے نہیں بن۔

نگرانی: (انگریزی، گرومکھی اتے شاہ مکھی دیاں لپیاں)

پرو: بردیو سنگھ ورک

پروفیسر آف ایمینینس (آنریری)، ایسجیجینیس ورلڈ یونیورسٹی، فتح گڑھ صاحب، انڈیا.

مکھ سمپادک:

ڈاکٹر سنیل کمار بھاتیا پھیکلٹی ممبر،

اے/70/2 سیکٹر-18، روہنی، دلی-110089، بھارت

ای-میل: dr_subha@yahoo.com

سمپادک: (انگریزی سنسکرن)

شری ایل.کے. داس

سابقہ مکھی ادیوگک ڈزائن کیندر، انڈین انسٹیٹیوٹ آف ٹیکنالوجی (دلی)، بھارت، وزٹنگ پھیکلٹی ڈزائن وبھاگ، دلی
ٹیکنالوجیکل یونیورسٹی، دلی

lalitdas@dtu.ac.in

ای-میل: lalitdas@gmail.com

سم-سمپادک (انگریزی سنسکرن)

رونقی رام تون پرو

شہید بھگت سنگھ چیئر پرو

راجنیتی وگیان وبھاگ

پنجاب یونیورسٹی، چنڈی گڑھ (بھارت)

ایمیل: ronkir@pu.ac.in

ایمیل: ronkiram@yahoo co, in

سمپادک: (پنجابی بھاشا اتے گورمکھی لپی سنسکرن)

جسپال سنگھ سندھو

پترکار، لیکچرر اتے سماجک کارکن، کیندری سنگھ سبھا، چنڈی گڑھ، بھارت

jaspal.sdh@gmail.com

ایسوسیئیٹ ایڈیٹر: (پنجابی بھاشا، گورمکھی لپی سنسکرن)

رمندرجیت کور، ڈاکٹر

سہانک پروفیسر، پنجابی یونیورسٹی، پٹیالہ، بھارت

jitrander75@gmail.com

سمپادک: (پنجابی بھاشا اتے شاہ مکھی لپی سنسکرن)

آسما قادری نے پرو

انسٹیٹیوٹ آف پنجابی اینڈ کلچرل سٹڈیز اورینٹل کالج

پنجاب یونیورسٹی لاہور پاکستان

ایمیل: 1aasmaqadri@gmail.com

ایسوسیئیٹ ایڈیٹر: (پنجابی بھاشا، شاہ مکھی لپی سنسکرن)

عرفان ملک ڈاکٹر

پنجاب یونیورسٹی، چنڈی گڑھ (بھارت)

ایمیل: irfanmalik941@gmail.com

پرکاشن دے انچارج

خوشحال سنگھ چنڈی گڑھ نے سکھ سٹڈیز وچ ماسٹر ڈگری اتے سکھ پرب پنجابی یونیورسٹی، پٹیالہ وچ پی.ایچ.ڈی. جنرل سکٹر-کیندری سری گورو سنگھ سبھا جنرل س

سمپادکی ممبر

پرو. ڈاکٹر. گورو ربیجا، انڈین انسٹیٹیوٹ آف ٹیکنالوجی، رڑکی، انڈیا ایمیل: gaurav.raheja@ar.iitr.ac.in, gr.iitroorkee@gmail.com,

پرو. ڈاکٹر. سوگندھ ملہوترا، انڈین انسٹیٹیوٹ آف ٹیکنالوجی، ممبئی، بھارت، ایمیل: sugandh@iitb.ac.in

وشیش پترکار:

شریمتی نیمشا شرما،

ممبئی، بھارت، Nemisha90@gmail.com

پتر وبار لئی پتہ:

اے/70/2 سیکٹر-18 روہنی، دلی-110089، بھارت

اس جرنل وچ دکھائی دین والی سمگری نوں سنتنر روپ وچ دوبارہ تیار کیتا جا سکدا ہے۔ اسے دی اک کاپی اتے رسید دی شلاگھا کیتی جاوے گی۔

ایہہ رسالہ ساؤتھ ایشیا ریسرچ سینٹر آف انڈیا اے/70/2 سیکٹر-18 روہنی، دلی-110089 (انڈیا) اتے پرکاشک دا نام ڈاکٹر. سنیل کمار بھاتیا، ایڈریس اے/70/2 دوارا پاتھکان دے لائبہ لئی ہر مہینے مفت وچ پرکاشت کیتا جاندا ہے۔ سیکٹر-18 روہنی، دلی-110089 ٹیلیفون: +91-11-27853470, 011-45793470, ای-میل: dr_subha@yahoo.com